

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ – ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ,
ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ) ΣΤΙΣ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η είσοδος της Βόρειας Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ: Μια αποτίμηση των
στρατηγικών της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ/Βόρειας Μακεδονίας**

Στυλιανός Πάτας

Επιβλέπουσα: Ρεβέκκα Παιδή, Επίκουρη Καθηγήτρια Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων, Τμήμα
Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Δεκέμβριος, 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Δεκ 2020

Στυλιανός Πάτας

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Σύνοψη

Η παρούσα εργασία διερευνά την στρατηγική της Ελλάδας και της Βόρειας Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) σε μια περίοδο που το Μακεδονικό ζήτημα εμφανίζεται εκ νέου δυναμικά στο προσκήνιο της ιστορίας (από το 1991). Η νέα χώρα που εμφανίζεται στα βόρεια σύνορα, διεκδικεί το όνομα της «Μακεδονίας» και η Ελλάδα είναι αποφασισμένη να μην το επιτρέψει. Το ονοματολογικό μονοπωλεί την γενικότερη αντιπαράθεση μεταξύ των δύο χωρών αλλά παράλληλα υπάρχουν και επιπλέον ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν. Η ΠΓΔΜ την συγκεκριμένη περίοδο, προσπαθεί να εισέλθει στους Διεθνείς Οργανισμούς και κυρίως στην συμμαχία του NATO. Στο πλαίσιο αυτό, στο πρώτο θεωρητικό μέρος, αναφέρεται η βασική έννοια του Μικρού Κράτους και των έξυπνων στρατηγικών που μπορεί αυτό να εφαρμόσει στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον και γίνεται αναφορά στο ιστορικό πλαίσιο του Μακεδονικού ζητήματος και της σημασίας του για την Ελλάδα. Στη συνέχεια, στο δεύτερο μέρος, αναφέρονται τα γεγονότα της ελληνοσκοπιανής διαμάχης από την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995 μέχρι τα πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα, που σημαίνουν την επιστροφή της Ελλάδας στον πολιτικό ρεαλισμό στις διεθνείς σχέσεις. Αυτή η διαδικασία κορυφώνεται με την δυναμική παρουσία της χώρας στη σύνοδο του NATO στο Βουκουρέστι, που φέρνει σε στρατηγικό αδιέξοδο τις Μεγάλες Δυνάμεις. Παρουσιάζονται τέλος, τα γεγονότα της δεύτερης δεκαετίας του αιώνα, όπου η πίεση του Διεθνούς Συστήματος επιβάλλει την επίλυση της διαφοράς, η οποία λαμβάνει χώρα με την Συμφωνία των Πρεσπών, κάτι που σημαίνει για την Βόρεια Μακεδονία, ότι δύο χρόνια αργότερα θα αποτελέσει το 30^ο μέλος του NATO.

Λέξεις Κλειδιά: Στρατηγική, Μικρά Κράτη, Μακεδονικό ζήτημα, ΠΓΔΜ, Ενδιάμεση Συμφωνία, Σύνοδος Βουκουρεστίου, NATO, Συμφωνία Πρεσπών, Βόρεια Μακεδονία

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Abstract

This paper explores the strategy of Greece and Northern Macedonia (FYROM) at a time when the Macedonian issue is re-emerging in the forefront of history (since 1991). The new country that appears on the northern border, claims the name of "Macedonia" and Greece is determined not to allow it. The nomen issue monopolizes the general confrontation between the two countries but at the same time there are additional issues that need to be resolved. FYROM is currently trying to join the International Organizations and especially the NATO alliance. In this context, in the first theoretical part, are mentioned the basic concept of the Small State and the smart strategies that it can apply in the modern international environment and reference is made to the historical context of the Macedonian issue and its importance for Greece. Then, in the second part, are mentioned the events of the conflict from the Interim Agreement of 1995 to the first years of the 21st century, which mean the return of Greece to political realism in international relations. This process culminates in the country's dynamic presence at the NATO summit in Bucharest, which brings the Great Powers to a strategic impasse. Finally, are presented the events of the second decade of the century, where the pressure of the International System imposes the settlement of the dispute, which takes place with the Prespa Agreement, which means for Northern Macedonia, that two years later it will be the 30th member of NATO.

Λέξεις Κλειδιά: Strategy, Small State, Macedonian issue, FYROM, Interim Agreement, Summit in Bucharest, NATO, Prespa Agreement, North Macedonia

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή	1
<u>ΜΕΡΟΣ Ι: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ</u>	
Κεφάλαιο 1: Μικρά Κράτη	6
1.1 Μικρά Κράτη. Ορισμός	6
1.2 Χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των Μικρών Κρατών	9
1.3 Η «δύναμη των αδύναμων»	13
1.4 «Μικρά αλλά έξυπνα» κράτη	15
Κεφάλαιο 2: Στρατηγικές Μικρών Κρατών στο Διεθνές Σύστημα. Ελλάδα και ΠΓΔΜ	20
2.1 Ιστορικό πλαίσιο του Μακεδονικού Ζητήματος και η σημασία του για την Ελλάδα	20
2.2 Η Ελληνοσκοπιανή διένεξη για το όνομα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου	23
2.3 Διπλωματία και στρατηγική του κράτους των Σκοπίων	27
2.4 Η στρατηγική της Ελλάδας. Η διπλωματική προσπάθεια του κράτους στους Διεθνείς Οργανισμούς	29
<u>ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΠΓΔΜ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΤΗΣ Β. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΟ ΝΑΤΟ</u>	
Κεφάλαιο 3: Επαναπροσέγγιση και Συνεργασία. Πολιτικός ρεαλισμός	33
3.1 Η Ενδιάμεση συμφωνία	33
3.2 Η ΠΓΔΜ στα πρόθυρα του εμφυλίου	36
3.3 Η αλλαγή στην ελληνική προσέγγιση. Η Ελλάδα ως ηγέτιδα δύναμη, μέλος του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, στην ευρύτερη περιοχή	39
3.4 Η δράση της διασποράς των Σκοπιανών	41

Κεφάλαιο 4: Τα Σκόπια χτυπούν την πόρτα του ΝΑΤΟ	45
4.1 Η αναγνώριση της ΠΓΔΜ, ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας», από τις ΗΠΑ	45
4.2 Η Σύνοδος του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι (2008)	47
4.3 Η προσφυγή της ΠΓΔΜ στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης	51
Κεφάλαιο 5 : Η μη αναστρέψιμη διαδικασία για την ένταξη της ΠΓΔΜ στην Ευρωατλαντική συμμαχία	53
5.1 Περιφερειακή συνεργασία και ασφάλεια για τα Δυτικά Βαλκάνια. Η «Διαδικασία του Βερολίνου»	53
5.2 Η επίλυση της διαφοράς του ονόματος. Η συμφωνία των Πρεσπών	56
5.3 Η Βόρεια Μακεδονία το 30 ^ο μέλος του ΝΑΤΟ	59
Κεφάλαιο 6 : Συμπεράσματα	62
Επίλογος.....	66
Βιβλιογραφία.....	68

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- «Α» Ενδιάμεση Συμφωνία
- «Β» Συμφωνία των Πρεσπών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΑ

Το Μακεδονικό ζήτημα επανήλθε απότομα στην επικαιρότητα μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου και την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας το 1991. Μετά την πίεση που ασκήθηκε από τους Ευρωπαίους (Τζιαμπίρης, 2003: 51-53; Τζίμας, 2018:10; Tagliabue, 1991: A3), όλες οι δημοκρατίες της πρώην Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας, εφόσον το επιθυμούσαν μπορούσαν να υποβάλλουν αίτημα για την ανεξαρτησία τους. Έτσι ξαφνικά στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας βρέθηκε μία χώρα που ήθελε την ανεξαρτησία της και χρησιμοποιούσε το όνομα «Μακεδονία».

Η Ελλάδα βρέθηκε μπροστά σε ένα πρόβλημα το οποίο θα την απασχολούσε για τα επόμενα 30 χρόνια και θα δοκίμαζε τις αντοχές της τόσο σε πολιτικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Το ίδιο διάστημα το νεότευκτο κράτος θα παραμείνει με ένα προσωρινό όνομα, κάτι το οποίο αποτελούσε πρωτοτυπία στην παγκόσμια ιστορία, και θα προσπαθεί να εισέλθει ως μέλος σε Διεθνείς Οργανισμούς, στην Ευρωπαϊκή Ένωση και σε συμμαχίες όπως το ΝΑΤΟ, έχοντας παράλληλα να αντιμετωπίσει πέρα από τις αντιδράσεις της Ελλάδας και τα εσωτερικά του προβλήματα.

Στη μακρά αυτή πορεία οι δύο χώρες, βρέθηκαν σκληρά αντιμέτωπες, όπως για παράδειγμα την περίοδο που η Ελλάδα επέβαλε εμπάργκο εμπορικών προϊόντων στην ΠΓΔΜ αλλά και σε στενή συνεργασία, προκειμένου να υπάρξει σταθερότητα και ασφάλεια στην ευρύτερη περιοχή (Τζιαμπίρης, 2003: 99-100). Χαρακτηριστική περίπτωση συνεργασίας υπήρξε η στήριξη της Ελλάδας στην ΠΓΔΜ, όταν η χώρα βρέθηκε στα πρόθυρα εμφυλίου πολέμου λόγω του μεγάλου αλβανικού στοιχείου στον πληθυσμό της.

Η διαμάχη μεταξύ των δύο χωρών δεν διαδραματίστηκε μόνο στην περιοχή αυτή των Βαλκανίων αλλά και πολύ μακρύτερα, όπως για παράδειγμα στη διασπορά των δύο χωρών σε Αμερική και Αυστραλία (Τζίμας, 2018), στις αίθουσες του Διεθνούς δικαστηρίου της Χάγης (Μαλλιός, 2012), στην Ευρώπη και το κυριότερο στην έδρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωατλαντικής συμμαχίας στις Βρυξέλλες (Bieber, 2018).

Στην παρούσα εργασία η διαμάχη θα ιδωθεί ως μία μελέτη περίπτωσης μεταξύ των στρατηγικών που ανέπτυξαν δύο Μικρά Κράτη, με σκοπό να επιτύχουν τους σκοπούς τους, σε μία πολύ σημαντική για την σταθερότητα και την ασφάλεια, περιοχή του κόσμου.

Δύο Μικρά Κράτη τα οποία βρίσκονται και δρουν στο πλαίσιο συμμαχιών και εντός του Διεθνούς Συστήματος, το οποίο μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις.

Τα Μικρά Κράτη οργανώνουν την στρατηγική τους με βάση τις έννοιες της επιρροής και της διατήρησης της αυτονομίας τους. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να αναπτύξουν στρατηγικές σύναψης συμμαχιών ή να διατηρήσουν την πολιτική τους ουδετερότητα. Στην πρώτη περίπτωση θα πρέπει να πορεύονται με βάση την συνεργασία στα πλαίσια Διεθνών Οργανισμών ή την σύμπλευση με Μεγάλες Δυνάμεις κατά την συμμετοχή τους σε μεγάλες συμμαχίες, με σκοπό να αυξήσουν καθοριστικά την ισχύ που θα είναι δυνατόν να αναπτύξουν. Στην δεύτερη περίπτωση αναλαμβάνουν ένα μεγάλο ρίσκο, μιας και μπορούν να βρεθούν στο περιθώριο του διεθνούς συστήματος. Ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή, τα ζητήματα της εθνικής στρατηγικής απαιτούν προσεκτικό χειρισμό, πόσο μάλλον όταν μιλάμε για Μικρά Κράτη, με οικονομικούς, γεωγραφικούς και πληθυσμιακούς περιορισμούς αλλά και για περιορισμούς στην στρατιωτική τους ισχύ.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αποτίμηση των στρατηγικών της Ελλάδας και της Βόρειας Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) στο πλαίσιο του Μακεδονικού ζητήματος, το οποίο επανήλθε στην επικαιρότητα μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας (1991). Ποιες ήταν οι στρατηγικές των δύο χωρών που οδήγησαν την Βόρεια Μακεδονία, περίπου 30 χρόνια μετά την κήρυξη της ανεξαρτησίας της, να γίνει το 30^ο μέλος του NATO;

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την εκπόνηση της υπόψη μελέτης πραγματοποιήθηκε δευτερογενής έρευνα. Η έρευνα βασίστηκε στην ανεύρεση, αξιολόγηση και μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας και λοιπών διαθέσιμων πηγών. Το υλικό που συγκεντρώθηκε, αξιοποιήθηκε σε συνδυασμό με ερευνητικές μελέτες από τον κλάδο των Διεθνών Σχέσεων, της Διεθνούς Πολιτικής και της Στρατηγικής με σκοπό να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα και να απαντηθεί το ζητούμενο του θέματος. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι το υλικό για την έννοια του Μικρού Κράτους είναι μεγάλο αλλά κάθε μελέτη περίπτωσης παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον, όταν θα πρέπει να εξεταστούν όλα τα θεωρητικά εργαλεία πάνω σε συγκεκριμένες χώρες και προβλήματα διεθνούς πολιτικής.

Έτσι θα πρέπει εξ αρχής να τονιστεί ότι, το θεωρητικό εργαλείο το οποίο θα χρησιμοποιηθεί για την συγκεκριμένη διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) θα είναι η έννοια του Μικρού Κράτους και ποιες «έξυπνες» στρατηγικές μπορεί αυτό να αναπτύξει για να προοδεύσει στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον. Η συγκεκριμένη επιλογή γίνεται για δύο λόγους:

- Πρώτον, διότι η Ελλάδα και η Βόρεια Μακεδονία μπορούν εύκολα να καταταχθούν στην κατηγορία των Μικρών Κρατών, διότι πληρούν μια σειρά από λόγους που θα αναλυθούν στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας.

- Δεύτερον, διότι η έννοια του Μικρού Κράτους παρουσιάζει τεράστιο ενδιαφέρον στη σύγχρονη εποχή και για αυτό τον λόγο έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών μελετητών, σε μια προσπάθεια να αναδειχθούν οι μεγάλες δυνατότητες που μπορούν να υπάρξουν για τα Μικρά Κράτη, αν αυτά εφαρμόσουν «έξυπνες» στρατηγικές.

Συνοπτικά η διάρθρωση της εργασίας θα έχει την παρακάτω δομή:

Πρώτο Θεωρητικό Μέρος:

Το πρώτο κεφάλαιο, αφιερώνεται στη θεωρητική προσέγγιση και ανάλυση της έννοιας του Μικρού Κράτους. Γίνεται αναφορά στο ποιος μπορεί να είναι ένας ορισμός αυτού, των χαρακτηριστικών του και ποια μπορεί να είναι η «δύναμή» του. Επίσης γίνεται αναφορά στην «έξυπνες» στρατηγικές που πρέπει τα Μικρά Κράτη να εφαρμόζουν.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μία ιστορική ανασκόπηση των γεγονότων του Μακεδονικού ζητήματος και της σημασίας του για την Ελλάδα. Γίνεται αναφορά στην ελληνοσκοπιανή διαμάχη η οποία έφερε ξανά στο προσκήνιο το ζήτημα μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας (1991). Παρουσιάζονται έπειτα συνοπτικά, οι στρατηγικές Ελλάδας και ΠΓΔΜ τα πρώτα χρόνια της κρίσης .

Δεύτερο Μέρος:

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύεται η διαμάχη των δύο χωρών από την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995 μέχρι τα πρώτα χρόνια του νέου αιώνα. Γίνεται αναφορά στην προσέγγιση των δύο χωρών στο πλαίσιο του πολιτικού ρεαλισμού που επιδεικνύει η Ελλάδα καθώς και στα εσωτερικά εθνικά προβλήματα της ΠΓΔΜ. Στο κεφάλαιο

αναφέρονται επίσης η πρώτη προσέγγιση της ΠΓΔΜ με την συμμαχία του NATO αλλά και η δράση της σκοπιανής διασποράς.

Το τέταρτο κεφάλαιο, αφιερώνεται στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν πριν, κατά την διάρκεια και μετά την Σύνοδο του Βουκουρεστίου το 2008. Οι ΗΠΑ αναγνώρισαν την ΠΓΔΜ με το συνταγματικό της όνομα, σε μια προσπάθεια να πείσουν για την άμεση είσοδο της χώρας στο NATO. Η Ελλάδα εκμεταλλευόμενη τις συμμαχίες της εντός της Ευρωατλαντικής συμμαχίας κατάφερε στο Βουκουρέστι να ανακόψει αυτή την πορεία. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην καταδίκη της Ελλάδας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, αναφέρονται τα γεγονότα της δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα, με την Διάσκεψη του Βερολίνου, που ουσιαστικά επανεκκινεί την διαμάχη σε μια προσπάθεια επίλυσης της στο ευρύτερο πλαίσιο των Δυτικών Βαλκανίων. Η Συμφωνία της Πρέσπας το 2018, επιλύει τις διαφορές μεταξύ των δύο χωρών και δίνει την δυνατότητα δύο περίπου χρόνια αργότερα στην Βόρεια Μακεδονία να γίνει το 30^ο μέλος του NATO.

Τέλος το έκτο κεφάλαιο, αφιερώνεται για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις στρατηγικές των δύο χωρών σε αυτή την πορεία των περίπου τριάντα χρόνων.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΜΕΡΟΣ Ι: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1: Μικρά Κράτη

Στο άναρχο, πολύπλοκο και συχνά μεταβαλλόμενο διεθνές σύστημα η διαμόρφωση και υλοποίηση στρατηγικής είναι υψίστης σημασίας για τα κράτη. Ιδιαίτερη σπουδαιότητα αποκτά η στρατηγική, όταν αναφέρεται στην προσπάθεια των Μικρών Κρατών να εξασφαλίσουν την ασφάλεια και επιβίωση τους. Στο παρόν κεφάλαιο θα καθοριστεί η έννοια του Μικρού Κράτους, θα αναφερθούν τα διλήμματα ασφαλείας, οι απειλές και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν εντός του Διεθνούς Συστήματος. Επίσης ποιες είναι οι επιλογές που διαθέτουν και ποια τα χαρακτηριστικά που καθορίζουν τη συμπεριφορά των Μικρών Κρατών. Πότε τα μικρά κράτη απευθύνονται σε διεθνείς οργανισμούς ή πότε επιδιώκουν την ένταξη σε αυτούς. Επίσης, πως μπορούν και με ποιους τρόπους να ξεπεράσουν τους περιορισμούς του μεγέθους και να εφαρμόσουν πολιτικές που αναδεικνύουν τις δυνάμεις τους αλλά και τις έξυπνες στρατηγικές που θα πρέπει να επιδιώξουν.

Μικρά Κράτη. Ορισμός

Ο ορισμός της έννοιας του Μικρού Κράτους αποτελεί ένα διαχρονικό ζήτημα μεταξύ των θεωρητικών των Διεθνών Σχέσεων, παρά το γεγονός ότι υπάρχει από τις απαρχές της επιστήμης η ευρεία συναίνεση ότι το Μικρό Κράτος (Small State) υφίσταται ως παράγοντας του διεθνούς συστήματος. Η συζήτηση και οι διαφορές των μελετητών, για τον ακριβή ορισμό των Μικρών Κρατών, επεκτείνεται ακόμα και στα κριτήρια τα οποία θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τον καθορισμό της έννοιας αυτών (Pedi, 2016: 18).

«Τα Μικρά Κράτη θα πρέπει να κατηγοριοποιούνται με βάση γεωγραφικούς, δημογραφικούς ή οικονομικούς όρους ή, οι θεσμοί που συμμετέχουν, οι πόροι και η ισχύς που διαθέτουν, παίζουν σημαντικότερο ρόλο;» αναρωτήθηκαν σε μελέτη τους οι Smith, Pace και Lee (Smith, Pace, & Lee, 2005: 395) και αυτή τους η ερώτηση μπορεί να κατευθύνει την σκέψη μας προς συγκεκριμένα μονοπάτια. Όντως μία προσπάθεια για τον διαχωρισμό των κρατών σε μικρά και μεγάλα θα μπορούσε να αποτελέσει η σύγκριση του πλήθους των φυσικών χαρακτηριστικών τους (πληθυσμός, έκταση, οικονομική ευρωστία, κλπ.), μιας και το μέγεθός τους χαρακτηρίζει μία χώρα. Η αντίληψη μας όμως για την έννοια του μεγέθους του κράτους και της σημασίας των κριτηρίων (γεωγραφικά,

ποσοτικά, οικονομικής δυνατότητας) που χρησιμοποιούνται κάθε φορά, μπορούν να αποδώσουν πλήθος ορισμών για το μικρό κράτος (Pedi, 2016). Επίσης, χρησιμοποιώντας μόνο τέτοια κριτήρια είναι πολύ εύκολο να εντάξουμε σε αυτή την κατηγορία κράτη με μικρά μεγέθη αλλά με παγκόσμια επιρροή, όπως για παράδειγμα το κράτος του Ισραήλ.

Αν και μικρό σε έκταση και πληθυσμό, το κράτος του Ισραήλ έχει κατορθώσει να εκμεταλλευτεί άλλες δυνατότητες που θα μπορούσαν να του αποδώσουν ισχύ. Χρησιμοποιώντας την συνοχή του πληθυσμού του και την επιρροή που επιτυγχάνουν οι μεμακρυσμένες κοινότητες του, στις κοινωνίες και τις κυβερνήσεις των χωρών στις οποίες ζουν (lobbies), δημιουργεί συνθήκες επηρεασμού και διεθνούς παρέμβασης. Φροντίζει συνεχώς να προσαρμόζεται σε νέα δεδομένα και καταστάσεις, οργανώνοντας εσωτερικά την κοινωνία του, τη δημόσια διοίκηση και το στρατό του, βελτιώνοντας συνεχώς την φήμη του ως ένα κράτος με μεγάλες δυνατότητες.

Η λέξη *δυνατότητες* είναι το κλειδί για τον ορισμό του Μικρού Κράτους σύμφωνα με τους Steinmetz και Wivel, οι οποίοι βέβαια επισημαίνουν με την σειρά τους, ότι η προσπάθεια να δοθεί ένας σαφής ορισμός διακρίνεται από πολλές αμφισημίες μεταξύ των μελετητών (Steinmetz & Wivel, 2010: 4). Οι *δυνατότητες* των κρατών σχετίζονται με την κατοχή, ή καλύτερα την έλλειψη, συντελεστών ισχύος. Οι Steinmetz και Wivel πιστεύουν ότι ο συσχετισμός των *δυνατοτήτων* με τον ορισμό της έννοιας του Μικρού Κράτους, παρουσιάζει συγκεκριμένα πλεονεκτήματα. Για παράδειγμα, η κατοχή ή η έλλειψη *δυνατοτήτων* μας πληροφορεί για την ικανότητα των Μικρών Κρατών να διαχειρίζονται διαφορετικού τύπου προκλήσεις. Επίσης η έννοια της ισχύος (η οποία κατέχει κεντρική θέση στην ανάλυση της διεθνούς βιβλιογραφίας για τις Μεγάλες Δυνάμεις) εάν συσχετισθεί με τα Μικρά Κράτη θα ολοκληρώσει την μεγάλη εικόνα του Διεθνούς Συστήματος, υπό την αίρεση βέβαια, ότι είναι δύσκολο να καθορίσουμε και να μετρήσουμε τι αποτελεί ισχύ για ένα κράτος, κάτι το οποίο αποτελεί περιορισμό σε αυτή την προσπάθεια (Steinmetz & Wivel, 2010: 5-6).

Μιας και αναφερθήκαμε στην έννοια της ισχύος¹ και στο έλλειμμα που παρουσιάζουν τα Μικρά Κράτη, μία χαρακτηριστική φράση στην οποία συμφωνεί ένα μεγάλο μέρος των μελετητών και η οποία θα μπορούσε να αποδώσει ως ένα βαθμό την

---

¹ Θα πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ της έννοιας της *ισχύος* και εκείνης της *επιρροής*. Υπάρχουν κράτη όπως οι ΗΠΑ που έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν τη θέλησή τους μέσω της ισχύος, ενώ άλλα μέσω της τεχνολογίας, της οικονομίας ή του επιστημονικού δυναμικού που διαθέτουν, μπορούν να επηρεάσουν τις διεθνείς εξελίξεις, όπως το Ισραήλ και η Σιγκαπούρη.

έννοια του Μικρού Κράτους είναι η παρακάτω πρόταση: «μικρό κράτος είναι αυτό που δεν δύναται να επηρεάσει το διεθνές σύστημα» (Keohane, 1969: 296). Η συγκεκριμένη φράση του Keohane αποτελεί μια χαρακτηριστική αλλά παράλληλα γενικευμένη έκφραση του Μικρού Κράτους. Υπό το πρίσμα της παραπάνω πρότασης, γίνεται αντιληπτό ότι, η σύνθεση του διεθνούς συστήματος και οι διαφορετικοί του τύποι (μονοπολικό, διπολικό, ή πολυπολικό) είναι παράμετροι που επιδρούν και μεταβάλλουν τη δυναμική των κρατών με αποτέλεσμα να επηρεάζεται ο συσχετισμός και η μεταξύ τους ισορροπία (Maass, 2014: 711-713). Η μεταξύ των κρατών σύγκριση, είναι αυτή που καθορίζει το εκτόπισμα που κάθε κράτος παρουσιάζει στο διεθνές σύστημα και συνεπώς την κατάταξή τους σε μικρά ή μεγάλα κράτη.

Η έννοια της ισχύος αποτελεί κεντρικό ζήτημα και για την ανάλυση των Μικρών Κρατών². Σύμφωνα με τον Rickli, τα Μικρά Κράτη παρουσιάζουν έλλειμμα ισχύος εξαιτίας της μικρής τους ικανότητας για την αξιοποίηση των πηγών τους (resources) και επομένως έχουν μικρή ικανότητα να επηρεάζουν ή να καθορίζουν τις σχέσεις τους με τους άλλους (Rickli, 2008: 309).

Επανερχόμενοι στην ερώτηση που έθεσαν οι Smith, Pace και Lee, μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε ότι η έννοια του Μικρού Κράτους δεν είναι αποκλειστικά θέμα μεγέθους. Στην επιστήμη των διεθνών σχέσεων, συνηθίζουμε να θεωρούμε τα Μικρά Κράτη με βάση του τι δεν είναι: «δεν είναι Μεγάλα Κράτη». Ιστορικά αυτή η απουσία ενός θετικού ορισμού, δημιούργησε περισσότερη σύγχυση μεταξύ των μελετητών. Οι Smith, Pace και Lee θεωρούν ότι η έννοια του Μικρού Κράτους δίνει την ευκαιρία για έναν διεπιστημονικό διάλογο μεταξύ ενός μεγάλου αριθμού επιστημών όπως π.χ η πολιτική γεωγραφία, η πολιτική κοινωνιολογία, η οικονομική ιστορία, οι πολιτισμικές σπουδές κλπ., λόγω των πολλαπλών αναγνώσεων που μπορεί να έχει η έννοια της «μικρότητας» (smallness) (Smith, Pace, & Lee, 2005: 395-396). Ταυτόχρονα όμως, από αυτή την θεώρηση προκύπτουν μια σειρά ερωτημάτων για το τι διαφοροποιεί την συμπεριφορά των Μικρών Κρατών στο διεθνές σύστημα, ποιες οι προκλήσεις που

---

² Ο Rickli, θεωρεί ότι υπάρχουν τέσσερις γενιές μελετητών όσον αφορά τα Μικρά Κράτη. Αρχικά αυτοί που προέρχονται από την κλασική ρεαλιστική παράδοση, που είδαν τα Μικρά Κράτη με γεωγραφικούς, δημογραφικούς όρους ή με βάση το παραγόμενο ΑΕΠ. Ακολούθως ήρθε η απάντηση σε αυτή την «ποσοτική» προσέγγιση, από τους μελετητές της «ποιοτικής» προσέγγισης, που σχετίζονται με τον νεορεαλισμό (Keohane, Rothstein κλπ.), ενώ μια τρίτη γενιά που επηρεάστηκε από τον κονστрукτιβισμό, υιοθέτησε έναν ψυχολογικό ορισμό, που συσχέτιζε την «μικρότητα» (smallness) με τον αυτοπροσδιορισμό. Ο ίδιος ο Rickli θεωρεί τον εαυτό του μέλος μια τέταρτης γενιάς μελετητών, που απορρίπτουν τις προηγούμενες τρεις λόγω της «στατικότητας» που τις διακρίνει, οι οποίοι αντιλαμβάνονται το Μικρό Κράτος με ένα «δυναμικό» τρόπο, συσχετίζοντας την «μικρότητα» με την ισχύ.

αντιμετωπίζουν και ποιες οι στρατηγικές που ακολουθούν, δεδομένου της μεγάλης τρωτότητας και της μικρής επιρροής που διαθέτουν σε σχέση με τις μεγάλες δυνάμεις (Pedi, 2016: 48). Αυτή η αυξημένη τρωτότητα αποτελεί ίσως το σημαντικότερο χαρακτηριστικό τους, σε σχέση με τις μεγάλες δυνάμεις. Για το λόγο αυτό, η προσοχή τους εστιάζεται στις ευκαιρίες που μπορούν να έχουν για βελτίωση της θέσης τους και στην επιρροή που δύνανται να ασκήσουν. Αυτά τα ζητήματα θα μας απασχολήσουν αμέσως μετά.

Χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των Μικρών Κρατών

Ήδη από την εποχή του Keohane, η ανάγκη για την μελέτη της συμπεριφοράς των Μικρών Κρατών, έγινε πλήρως κατανοητή, μιας και αναγνωρίστηκε ο ιδιαίτερος ρόλος που μπορούν να παίξουν στις διεθνείς σχέσεις. Όπως ο ίδιος χαρακτηριστικά αναφέρει: *«Αν οι Λιλιπούτσιοι μπορούν να δέσουν τον Γκιούλιβερ και να τον κάνουν να πολεμήσει γι' αυτούς, τότε θα πρέπει να τους μελετήσουμε με την ίδια προσοχή όπως και τον γίγαντα»* (Keohane, 1969: 75).

Ο αριθμός των Μικρών Κρατών, ιδιαίτερα στην Ευρώπη, αυξήθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Η διαδικασία μετασχηματισμού η οποία σε μεγάλο βαθμό ξεκίνησε με το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί. Συνεχώς εμφανίζονται κρατικά μορφώματα που διεκδικούν την ανεξαρτησία τους από μεγαλύτερα κράτη, ενώ μεγάλες δυνάμεις ή στρατηγικές συμμαχίες, προσπαθούν να επωφεληθούν από την διαδικασία και να διευρύνουν την επιρροή τους (π.χ. Κριμαία-Ρωσία, Κόσοβο-NATO κλπ.).

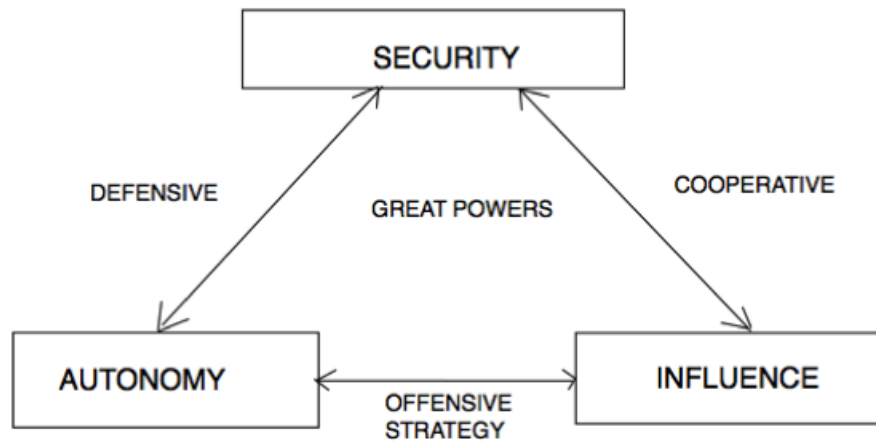
Το έλλειμμα ισχύος που αναφέρθηκε πιο πάνω, αναγκάζει τα Μικρά Κράτη να συμπεριφέρονται διαφορετικά από τις μεγάλες δυνάμεις, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες και τα συμφέροντά τους. Βασική επιδίωξη, όπως και όλων των κρατών μεγάλων ή μικρών, είναι η επιβίωση τους (Waltz, 2011: 203). Η επιβίωση άλλωστε αποτελεί προαπαιτούμενο για την επίτευξη οποιονδήποτε στόχων θέτουν οι πολιτικές οντότητες. Η κύρια διαφορά όμως για τα Μικρά Κράτη είναι η πίεση για την ορθότητα των επιλογών τους, καθώς αυτά κινούνται σε στενά περιθώρια, οπότε άκαιρες πράξεις ή λάθος πολιτικές σε ακατάλληλο χρόνο, μπορεί να οδηγήσουν στην καταστροφή (Waltz, 2011: 404).

Μέσα σε αυτό το σύνθετο περιβάλλον, το Μικρό Κράτος μπορεί να ακολουθήσει δύο κύριους κατευθυντήριους άξονες στην εξωτερική του πολιτική (Vaicekauskaite, 2017: 10-11).

Ο πρώτος άξονας της εξωτερικής πολιτικής στηρίζεται στην αυτονομία του κράτους, το οποίο επιδιώκει να απέχει από τις διεθνείς δράσεις, τηρώντας μία ουδετερότητα ή ακόμη και απομόνωση. Στην περίπτωση αυτή επιτυγχάνει την πλήρη ανεξαρτησία του από όλες τις εξωτερικές προς αυτό στρατηγικές, με όλους τους κινδύνους που είναι πιθανό να επιφέρει η δεδομένη αδυναμία του.

Ο δεύτερος άξονας της εξωτερικής πολιτικής, επιτρέπει στο κράτος τον έλεγχο και την επιρροή των ισχυρότερων χωρών επί της πολιτικής του, παραχωρώντας μέρους της εθνικής του βούλησης, επενδύοντας ωστόσο στην ασφάλεια ενός ισχυρού συμμάχου (Rickli, 2008: 308-311)

Σύμφωνα με τον Rickli, τα Μικρά Κράτη επενδύουν πάρα πολλούς από τους πόρους και τις δυνάμεις τους για την εξασφάλιση της περιφερειακής τους άμυνας. Από τη στιγμή που -εξ ορισμού- πάσχουν από έλλειψη πόρων, ενώ ταυτόχρονα ο ανασχηματισμός των στρατιωτικών δυνάμεων είναι αρκετά δαπανηρός, προκύπτει το ερώτημα σχετικά με το ποιες είναι οι επιλογές πολιτικής (και στρατιωτικής πολιτικής) που έχουν τα κράτη αυτά στο σύγχρονο τοπίο (Rickli, 2008: 308). Το παρακάτω σχεδιάγραμμα της εικόνας 1.1, δίνει χαρακτηριστικά τις επιλογές που έχουν τα Μικρά Κράτη στην περίπτωση που ακολουθήσουν τον δεύτερο άξονα και επιζητήσουν ενεργά να αυξήσουν την ασφάλεια τους μέσα από την σχέση τους με ισχυρούς συμμάχους. Οι επιλογές που οδηγούν στην ασφάλεια (Security), είναι δύο, αφενός η υιοθέτηση στρατηγικών συνεργασίας και αφετέρου η συμμετοχή σε συμμαχίες συγκεκριμένων σκοπών ή σε θεσμούς και δομές που προάγουν την ασφάλεια. Σε αυτές τις δύο ξεχωριστές περιπτώσεις, τα Μικρά Κράτη ουσιαστικά επιλέγουν ανάμεσα σε δύο πολιτικές ασφαλείας: είτε να αύξησουν την επιρροή τους ή να παραμείνουν αυτόνομα.

Εικόνα 1.1: Πολιτικές Επιλογές του Κράτους (Rickli, 2008: 309)

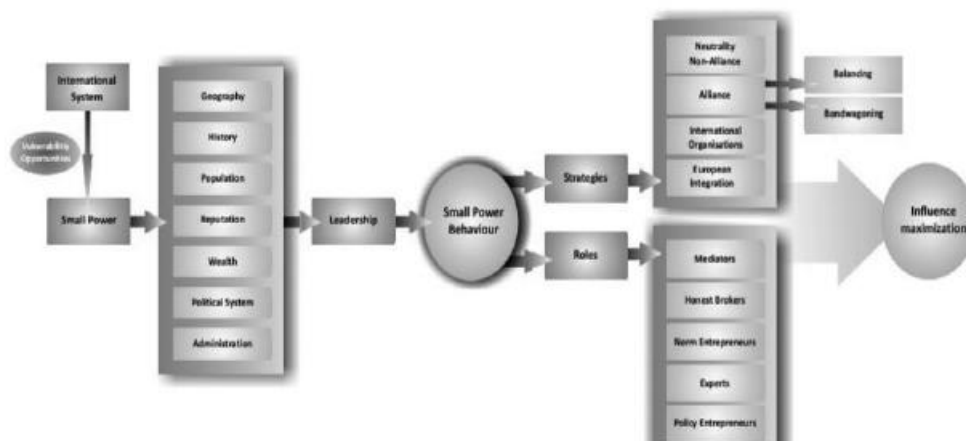
Εάν το Μικρό Κράτος θέσει ως στόχο να αυξήσει την επιρροή του, αυτό σχετίζεται με τις πολιτικές συνεργασίας που σημαίνει την εισχώρηση σε μία συμμαχία. Σε αυτή την περίπτωση, δύο είναι οι πολιτικές που ανοίγονται για το Μικρό Κράτος: αυτή της Εξισορρόπησης (Balancing) των αντιπάλων ή αυτή της Σύμπλευσης (Bandwagoning) (Waltz, 2011: 16-20).

Στην κατάσταση που διαμορφώνεται, το Μικρό Κράτος μπορεί να επωφεληθεί από την προστασία που θα του παρέχουν οι μεγάλες δυνάμεις, αλλά αυτό θα γίνει με κάποιο κόστος όσον αφορά την αυτονομία του. Ο Rickli (2008:311) για αυτό το θέμα κάνει αναφορά στον Wiberg (1996), σύμφωνα με τον οποίο «ένα Μικρό Κράτος ρισκάρει να εγκλωβιστεί στην πολιτική των ισχυρότερων συμμάχων του και να συμμετέχει σε πολέμους οι οποίοι δεν εξυπηρετούν τα συμφέροντά του. Ταυτόχρονα, πάντα θα υπάρχει η αμφιβολία για το εάν οι ισχυρότεροι σύμμαχοι θα τους συνδράμουν σε περίπτωση εμπλοκής του κράτους σε δικές του αντιδικίες».

Από την άλλη πλευρά, ένα αυτό δεν είναι επιθυμητό, ένα Μικρό Κράτος μπορεί να επιλέξει να προστατέψει την αυτονομία του. Αυτό σημαίνει την εφαρμογή μιας αμυντικής πολιτικής. Εξασφαλίζει έτσι την ανεξαρτησία του, μιας και δεν περιμένει βοήθεια από Μεγάλες Δυνάμεις. Ως συνέπεια, μένει έξω από μελλοντικούς πολέμους. Ο κίνδυνος για το Μικρό Κράτος σε αυτή την περίπτωση, είναι να εγκαταλειφθεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις του συστήματος (Rickli,2008:312).

Ακόμα μία σημαντική συνιστώσα στρατηγικής για το Μικρό Κράτος, είναι η αντίληψη του για την παρούσα ισορροπία δυνάμεων στο Διεθνές Σύστημα και την εφαρμογή της μεταξύ ισχυρών και μικρών δυνάμεων. Σύμφωνα με τις Pedi & Sarri (2019) για το Μικρό Κράτος, το μέγεθος είναι δεδομένο, αλλά όχι ένα αδιαπέραστο εμπόδιο.

Αυτό το σύνθετο πεδίο του Διεθνούς Συστήματος και η εξισορρόπηση σύνθετων πολιτικών επιλογών και πράξεων αποτελούν σημαντική πρόκληση για τα Μικρά Κράτη. Το παρακάτω σχεδιάγραμμα δείχνει την επίδρασή του Διεθνούς Συστήματος, στην συμπεριφορά των Μικρών Κρατών. Το υπόβαθρο κάθε κράτους και οι συντελεστές – πηγές ισχύος του (γεωγραφία, ιστορία, οικονομία κλπ.), «συναντάται» με τις συνθήκες που επικρατούν στο Διεθνές Σύστημα (συμμαχίες, διεθνείς επιχειρήσεις, Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση κλπ.), δημιουργώντας ένα πολυεπίπεδο πλαίσιο όπου, κίνδυνοι, προκλήσεις, ευκαιρίες και δυνατότητες συνυπάρχουν για τα Μικρά Κράτη.

Εικόνα 1.2: Επίδραση διεθνούς συστήματος στην συμπεριφορά των Μικρών Κρατών (Pedi, 2016: 122)

Οι προκλήσεις ασφάλειας και οι επιρροές στα οποία εκτίθενται τα Μικρά Κράτη, καθορίζουν τη συμπεριφορά τους και τις στρατηγικές ασφαλείας που ακολουθούν στην εξωτερική τους πολιτική. Συνεπώς τα Μικρά Κράτη, για να αποκτήσουν μεγαλύτερη ασφάλεια και σταθερότητα, είτε αναζητούν εταίρους και συμμάχους ή παραμένουν ουδέτερα. Αν και μοιράζονται παρόμοια χαρακτηριστικά της έννοιας «Μικρό Κράτος», τα κράτη δεν ακολουθούν τις ίδιες στρατηγικές ασφαλείας. Η γεωγραφία, το ιστορικό τους πλαίσιο και οι υφιστάμενοι περιορισμοί ως προς τις ικανότητες και τις αντιλήψεις, κάνει

την συμπεριφορά τους να ακολουθεί διαφορετικά πρότυπα στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής.

Η «δύναμη των αδύναμων»

Ο ορισμός που δόθηκε πιο πάνω για τα Μικρά Κράτη, ως τα κράτη τα οποία δεν είναι μεγάλα κράτη, δημιουργεί μια σειρά ερωτημάτων που έχουν να κάνουν με την συμπεριφορά τους έναντι των μεγάλων δυνάμεων αλλά και γενικά για το διεθνές σύστημα. Πως αυτά διεκδικούν τους στόχους τους; Πως αντιδρούν στην δεδομένη ασυμμετρία ισχύος; Όλα τα Μικρά Κράτη αντιδρούν το ίδιο στις συστημικές πιέσεις; Που οφείλονται οι ομοιότητες και οι διαφορές στην συμπεριφορά τους; Τέλος ποιοι είναι οι παράγοντες που παίζουν ρόλο στην επιτυχία ή την αποτυχία τους; (Pedi, 2016: 49).

Πολλοί μελετητές στην προσπάθεια τους να απαντήσουν στα συγκεκριμένα ερωτήματα, φτάνουν σε μια ενδιαφέρουσα θέση απόρριψης της ρεαλιστικής προσέγγισης στις διεθνείς σχέσεις. Η ανάπτυξη του πεδίου έρευνας των Μικρών Κρατών στηρίζεται εν πολλοίς στην αντίθετη θεώρηση του διαλόγου των Μηλίων που μας παραδίδει ο Θουκυδίδης στην ιστορία του («ο δυνατός προχωρά όσο του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύναμος υποχωρεί όσο του επιβάλλει η αδυναμία του»). Πέρα όμως από αυτή την διαχρονική θεώρηση των αδύναμων κρατών, η μελέτη των Μικρών Κρατών έχει δείξει ότι, κάτω από συγκεκριμένες περιστάσεις τα Μικρά Κράτη μπορούν να πράξουν κατά το δοκούν και να παρασύρουν τις μεγάλες δυνάμεις, οι οποίες πολλές φορές λειτουργούν με βάση την ευθύνη της θέσης τους στο διεθνές σύστημα (Pedi, 2016: 50).

Επανερχόμενοι στα ερωτήματα της πρώτης παραγράφου, αρχικά αυτό που θα πρέπει να μας απασχολήσει είναι το γιατί τα Μικρά Κράτη κάνουν διαφορετικές επιλογές ακόμα και όταν αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα (Pedi R., 2016: 50; Gron κ.α, 2015: 3). Και σε αυτό το σημείο υπάρχει διαφωνία μεταξύ των μελετητών για το ποιο επίπεδο ανάλυσης θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε για να διερευνηθεί το ζήτημα. Η Hey για παράδειγμα θεωρεί ότι οι διαφοροποιήσεις που υπάρχουν στις εγχώριες συνθήκες δεν έχουν ερευνηθεί αρκετά και αναζητούμε απαντήσεις για τα Μικρά Κράτη στο τρίτο επίπεδο, αυτό του διεθνούς συστήματος (Hey, 2003: 189). Ενώ από την άλλη ο Maas εκτιμά ότι οι περισσότεροι μελετητές ψάχνουν λανθασμένα το κλειδί για να κατανοήσουμε την επιβίωση των Μικρών Κρατών στο επίπεδο του κράτους, κάτι που ο ίδιος απορρίπτει

κατηγορηματικά, δεδομένου ότι το τρίτο επίπεδο του διεθνούς συστήματος μας δίνει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα για το υπόψη ζήτημα (Maass, 2014: 710).

Έτσι μπορούμε να δούμε την συμπεριφορά των Μικρών Κρατών μέσα από ένα διπλό πρίσμα. Αρχικά μέσα από των διαθέσιμων συντελεστών ισχύος, οι οποίοι σύμφωνα με τον Κουσκουβέλη, μπορούν να χωρισθούν σε τρεις κατηγορίες: α) Υλικοί: γεωγραφία, πληθυσμός, οικονομία, στρατιωτικές δυνατότητες, β) Λειτουργικοί: πολιτικό σύστημα, κρατική διοίκηση, θέση του κράτους στο διεθνές σύστημα και γ) Υποκειμενικοί: πολιτική ηγεσία, κύρος της χώρας (Κουσκουβέλης, 2010: 147-187). Μια δεύτερη προσέγγιση θα ήταν να ακολουθήσουμε τις τρεις εικόνες του Waltz και να δούμε τις πολιτικές των Μικρών Κρατών μέσα από τις διαδικασίες του διεθνούς συστήματος, του επιπέδου του κράτους και των εγχώριων συνθηκών ή τέλος να επικεντρωθούμε στην πολιτική ηγεσία και την λήψη απόφασης (Pedi, 2016: 53).

Ήδη από τα τέλη του προηγούμενου αιώνα, η προσέγγιση του Petersen και το αναλυτικό πλαίσιο που πρότεινε, το οποίο λάμβανε υπόψιν εξωτερικές και εσωτερικές ανεξάρτητες μεταβλητές όπως επίσης και διεθνικές δράσεις μεταξύ διαφόρων παραγόντων («actors») του διεθνούς συστήματος, έδειξε τις δυνατότητες που μπορούν να αναπτύξουν τα Μικρά Κράτη. Στο αναλυτικό του πλαίσιο ο Petersen εξετάζει: α) Το διεθνές σύστημα σε παγκόσμιο και σε περιφερειακό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη την επίδραση των διμερών σχέσεων, β) τους εγχώριες παράγοντες, κοινωνικούς και κοινοβουλευτικούς και γ) διεθνικές σχέσεις, ιδιαίτερα σε ένα υπο-εθνικό επίπεδο, οι οποίες διασυνδέουν συγγενικά κόμματα δύο χωρών, ειρηνικές πρωτοβουλίες κλπ (Petersen, 1988: 147).

Παρουσιάζονται συνεπώς μπροστά μας σταδιακά οι δυνατότητες («η δύναμη») των Μικρών Κρατών στο διεθνές σύστημα σήμερα. Η συμβατική θέση, που εκφράζεται από τον Ρεαλισμό, ότι τα Μικρά Κράτη παρότι δεν είναι εντελώς αδύναμα, είναι δύσκολο να καταφέρουν κάτι πραγματικά άξιο αναφοράς όταν αντιπαρατίθενται με τις μεγάλες δυνάμεις, μπορεί πλέον να αμφισβητηθεί³. Η συγκεκριμένη θεώρηση χρησιμοποιεί έναν ορισμό της ισχύος που βασίζεται στην διαθεσιμότητα πηγών. Όταν απομακρυνθούμε από αυτή την θέαση της ισχύος και δούμε τον όρο υπό διαφορετικό πρίσμα, θα κατανοήσουμε

---

³ Και ο Ρεαλισμός αναγνωρίζει ότι υπάρχουν περιπτώσεις που οι μικρές δυνάμεις μπορούν να ξεπεράσουν τον εαυτό τους (Pedi R., 2016: 44-48).

επαρκώς τις μεγάλες δυνατότητες που ανοίγονται στα Μικρά Κράτη στη σύγχρονη εποχή⁴. Έτσι η δύναμη των Μικρών Κρατών μπορεί να χαρακτηριστεί ως: παράγωγη, συλλογική ή από συγκεκριμένη εσωτερική δυνατότητα. Η παράγωγη ισχύ σχετίζεται με την ειδική σχέση με μια μεγάλη δύναμη, ενώ η συλλογική ισχύ, αφορά την δημιουργία συμμαχιών ή την συμμετοχή σε θεσμούς και προέρχεται από τα οφέλη που προκύπτουν από αυτές. Τέλος, η ισχύ από συγκεκριμένη εσωτερική δυνατότητα, προέρχεται από συγκεκριμένο πλεονέκτημα που διαθέτει το Μικρό Κράτος (Long, 2016: 10-16).

«Μικρά αλλά έξυπνα» κράτη

Ο χαρακτηρισμός «έξυπνο» κράτος συνήθως χρησιμοποιείται σε συνάρτηση με την «έξυπνη» ισχύ, όρο που έχει χρησιμοποιήσει ο Nye, η οποία περιλαμβάνει μία μίξη σκληρής και ήπιας ισχύος και μία σειρά άλλων μέσων τα οποία θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν ανάλογα με την δεδομένη περίπτωση (Nye, 2008: 1351-1356). Μια διαφορετική προσέγγιση από αυτή του Nye, αποτελεί η σύνδεση του όρου «έξυπνη» πολιτική των Μικρών Κρατών με τον όρο της *επιρροής* (Pedi & Sarri, 2019: 7). Έτσι γίνεται αντιληπτό ότι η φράση «Μικρό αλλά έξυπνο Κράτος» και οι έννοιες γύρω από αυτή, παραμένουν ρευστά και συνδέονται με το περιεχόμενο της κάθε ανάλυσης.

Η μελέτη της συμμετοχής των Μικρών Κρατών σε συμμαχίες, διεθνείς οργανισμούς και σε πολιτικές οντότητες όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, μας δείχνει ότι αυτά χρησιμοποιούν συγκεκριμένες στρατηγικές και παίζουν ρόλους οι οποίοι φαίνεται να είναι κοινοί για όλα τα κράτη. Η συμπεριφορά τους συνήθως χαρακτηρίζεται ως συμπεριφορά μικρού αλλά έξυπνου κράτους. Η επιρροή που αναφέρθηκε προηγουμένως, συνδέεται με την *επιχειρηματική* (Entrepreneurial) συμπεριφορά (επίσης στο Pedi R., 2016: 192). Τα Μικρά Κράτη ως *επιχειρηματικές* δυνάμεις: επιδιώκουν τις ευκαιρίες τους, χρησιμοποιούν τα οφέλη από τους περιορισμένους πόρους τους, έτσι ώστε να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους και – κυρίως - για να μεγιστοποιήσουν την *επιρροή* στα ζητήματα που τα αφορούν και βελτιώνοντας τη θέση τους Διεθνές Σύστημα.

Τα Μικρά Κράτη προσπαθούν να επιτύχουν δύο διαφορετικά είδη στόχων. Πρώτον, προσπαθούν να εξασφαλίσουν συγκεκριμένα οφέλη και να υλοποιήσουν συγκεκριμένους σκοπούς που έχουν θέσει και δεύτερον, επιδιώκουν μια θέση στο τραπέζι

⁴ «Είναι μια καλή στιγμή στην ιστορία να είσαι Μικρό Κράτος» μας λέει ο Tom Long.

των αποφάσεων, σε διεθνές επίπεδο, με σκοπό να εκφράσουν τις θέσεις τους και έτσι να διαμορφώσουν το περιβάλλον που τους επηρεάζει (Pedi R., 2016: 149).

Σύμφωνα με τους Gron & Wivel, τρεις κυρίως στρατηγικές, θα πρέπει να αποτελούν την κεντρική ιδέα της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών:

(1) Τα Μικρά Κράτη λόγω έλλειψεων σε πηγές και πόρους θα πρέπει να περιορίζουν την στόχευσή τους στην εξωτερική πολιτική και να περιορίζονται σε συγκεκριμένους τομείς. Θα πρέπει να επιδιώκουν τη *διαμόρφωση ομάδων πίεσης* για τα διάφορα ζητήματα που αντιμετωπίζουν, στα οποία θα βρίσκονται στη θέση του *επικεφαλής*, ώστε να κινούν τα νήματα «παρασκηνιακά», με σκοπό την επίτευξη του καλύτερου αποτελέσματος.

(2) Τα θέματα που θα αποφασίσουν να προωθήσουν, να υπερασπιστούν ή να αναπτύξουν θα πρέπει να αποτελούν στρατηγικά αδιέξοδα των ισχυρών, λόγω του μεγέθους τους. Ο ρόλος του *στρατηγικού διαμεσολαβητή* των ισχυρών σε αδιέξοδες καταστάσεις, είναι μια «έξυπνη» στρατηγική για ένα Μικρό Κράτος.

(3) Το Μικρό Κράτος θα πρέπει να έχει μία σταθερή πολιτική θέση για κάθε θέμα που θα έχει στην πολιτική του ατζέντα. Η σταθερή αυτή τοποθέτησή του απέναντι σε ένα διεθνές πρόβλημα και η τήρηση των συμφωνιών, θα του προσδώσει τον τίτλο του *έντιμου διαπραγματευτή* και τον ρόλο εκείνου στον οποίο οι μεγάλες δυνάμεις μπορούν να δουν μια σταθερά για την προώθηση των δικών τους τελικά συμφερόντων (Gron & Wivel, 2011: 530-535).

Τα έξυπνα Μικρά Κράτη θα πρέπει να είναι χρήσιμα στο Διεθνές Σύστημα αλλά επειδή δεν διαθέτουν απεριόριστους πόρους, οι οποίοι απαιτούνται για να επενδύσουν και να μπορέσουν να διακριθούν στο διεθνές πεδίο, οι τρεις παραπάνω συνιστώσες αποτελούν την βέλτιστη επιλογή για την εξωτερική τους πολιτική, καθώς τους δίνει τη δυνατότητα να συστηθούν αλλά και να παραμείνουν στο διεθνές προσκήνιο (Steinmetz & Wivel, 2010: 23-26).

Το ζήτημα της ασφάλειας είναι ένα άλλο κομβικό σημείο της στρατηγικής των έξυπνων Μικρών Κρατών. Με τη συμμετοχή του σε μία συμμαχία, τα Μικρά Κράτη εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους, όχι μόνο απέναντι στους ανταγωνιστές τους, αλλά και

απέναντι στην ίδια τη μεγάλη δύναμη την οποία και προσεταιρίζονται (Keohane, 1971: 161-164). Πέρα από την ασφάλεια και την επιβίωση πολλά κράτη επιτυγχάνουν επίσης και την εσωτερική τους σταθερότητα μέσω των συμμαχιών (Pedi, 2016: 149-150). Στα μειονεκτήματα της συμμετοχής ενός Μικρού Κράτους σε μία συμμαχία, θα προκύψει ενδεχομένως η απώλεια του πολιτικού του λόγου, η απουσία της αυτονομίας του (Rickli, 2008: 309-310) καθώς και ο εξαναγκασμός της συμμετοχής του Μικρού Κράτους σε μία πολεμική εμπλοκή που το ίδιο δε διατηρεί κάποιο εθνικό συμφέρον (Honkanen, 2002: 23-24).

Το σημαντικό ερώτημα που αφορά την συμμετοχή των Μικρών Κρατών σε μια συμμαχία, είναι πως αυτά αντιδρούν στις προκλήσεις από τη μία και τις ευκαιρίες από την άλλη που τους παρουσιάζονται, δεδομένης της ασυμμετρίας ισχύος μεταξύ των συμμάχων. Ενώ κάποιος θα περίμενε ότι από αυτή την διαφορά θα επωφελούνταν το ισχυρό μέρος, η ασυμμετρία ισχύος είναι πολλές φορές ευεργετική για τα Μικρά Κράτη.

Οι μελετητές των Μικρών Κρατών συμφωνούν ότι δύο στοιχεία παίζουν σημαντικό ρόλο στις συμμαχίες στις οποίες αυτά συμμετέχουν: η γεωγραφία και η ειδικευσή τους σε συγκεκριμένα ζητήματα (Pedi R., 2016: 148-150). Και ενώ η γεωγραφία είναι κάτι δεδομένο, το οποίο προσδίδει μια συγκεκριμένη διάσταση στην ευρύτερη στρατηγική των Μικρών Κρατών, η ειδικεισή τους σε συγκεκριμένους τομείς της δραστηριότητάς τους στο διεθνές επίπεδο, απαιτεί δράση, διορατικότητα και αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων πλεονεκτημάτων που διαθέτουν. Σύμφωνα με τον Rickli, ο ενεργός ρόλος που πρέπει να αναλάβουν τα Μικρά Κράτη σε αυτή τους την επιλογή, θα πρέπει να εντάσσεται σε ένα *ευρύτερο πλαίσιο λειτουργίας* εντός της συμμαχίας ή να *ακολουθεί μια ισχυρή δύναμη μέλος* (Rickli, 2008: 318).

Ένα άλλο μέλημα των Μικρών Κρατών, στο πλαίσιο μιας έξυπνης στρατηγικής, πρέπει να αποτελεί η συμμετοχή του σε Διεθνείς Οργανισμούς, ώστε να γίνει ενεργό μέλος της διεθνούς προσπάθειας για την επίλυση των κοινών προβλημάτων (τρομοκρατία, παγκόσμια ασφάλεια, ανθρώπινα δικαιώματα, κλπ). Σε αυτά τα φόρουμ απαιτείται η ενεργή συμμετοχή, μιας και η απουσία πολιτικού λόγου θα το μετατρέψει ένα απλό πιόνι στη σκακιέρα των ισχυρών.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί η διάσταση των πολυμερών διαπραγματεύσεων στα διάφορα διεθνή φόρα που συμμετέχουν τα Μικρά Κράτη στο πλαίσιο Διεθνών Οργανισμών και Συμμαχιών. Τα Μικρά Κράτη μπορούν να επιτύχουν πολλά, εάν ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις σε έναν θεσμό με συγκεκριμένους κανόνες λήψης αποφάσεων, όπως για παράδειγμα με βάση την πλειοψηφία όπου κάθε κράτος έχει μία ψήφο ή στο πλαίσιο στο οποίο οι αποφάσεις λαμβάνονται ομόφωνα. Η στόχευση σε αυτές τις περιπτώσεις κατά τις διαπραγματεύσεις θα πρέπει να είναι επιλεκτική και να επικεντρώνουν τις ικανότητές τους στα πιο σημαντικά ζητήματα (Panke, 2012: 395-397). Η συμμετοχή των Μικρών Κρατών σε συλλογικές διαπραγματεύσεις παρουσιάζει μια σειρά χαρακτηριστικών:

Πρώτον, στις διαπραγματεύσεις τα Μικρά Κράτη τείνουν να έχουν λιγότερη επιρροή από τις μεγαλύτερες δυνάμεις, καθώς οι περιορισμένοι οικονομικοί τους πόροι μειώνουν το εύρος των σκληρών διαπραγματευτικών στρατηγικών που διαθέτουν.

Δεύτερον, στο πλαίσιο μιας θεσμοποιημένης διαδικασίας λήψης αποφάσεων κατά τις διαπραγματεύσεις, στα πρώτα στάδια αυτών, τα Μικρά Κράτη έχουν μειωμένες πιθανότητες επιτυχίας.

Τρίτον, ενώ τα Μικρά Κράτη μπορούν να λειτουργούν μόνα τους σε θεσμούς με ένα μικρό αριθμό συμμετεχόντων, ένας μεγάλος αριθμός συμμετεχόντων, θα κάνει απαραίτητη την δημιουργία αποτελεσματικών συνασπισμών.

Τέταρτον, τα μικρά κράτη μπορούν να αυξήσουν το πολιτικό τους βάρος στις διαπραγματεύσεις εάν το κάνουν χρησιμοποιώντας τις θεσμικές ευκαιρίες που υπάρχουν σε αυτές.

Πέμπτον, τα Μικρά Κράτη μπορούν να έχουν την μεγαλύτερη επιρροή δευτερεύοντες τομείς της πολιτικής όπως για παράδειγμα τα περιβαλλοντολογικά ζητήματα, ενώ τομείς πολιτικής όπως τα ζητήματα ασφαλείας, ο μεγαλύτερος ρόλος ανήκει στις μεγάλες δυνάμεις.

Τα Μικρά Κράτη έχουν στρατηγικές στη διάθεσή τους για την αντιστάθμιση των αδυναμιών κατά τις διαπραγματεύσεις. Δύο βασικές στρατηγικές αποτελούν, η εξειδικευμένη διπλωματία και η οικοδόμηση συνασπισμών στο πλαίσιο της ένωσης δυνάμεων κρατών με παρόμοια σκοπούς (Deitelhoff & Wallbott, 2012: 345)

Η συνεισφορά των Μικρών Κρατών στην παγκόσμια προσπάθεια, στα διάφορα διεθνή ζητήματα, μέσα από τη συμμετοχή τους σε διάφορους οργανισμούς και συμμαχίες για την ικανοποίηση των εθνικών συμφερόντων τους, οδηγούν σε ένα συνδυασμό αποφάσεων και συνεπειών, πολύ σημαντικών από κάθε άποψη, για μια επιτυχημένη («έξυπνη») στρατηγική. Έτσι σε αυτό το πλαίσιο τα Μικρά Κράτη αν θέλουν να εισέλθουν στην κατηγορία «Μικρά αλλά έξυπνα Κράτη», θα πρέπει να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους περιορισμένους πόρους τους, να κυνηγούν (ή να τις δημιουργούν) τις «ευκαιρίες» στο διεθνές επίπεδο, να συνεργάζονται με λοιπούς παίκτες που έχουν κοινά συμφέροντα και να επιφέρουν αλλαγές στο διεθνές επίπεδο προς όφελός τους. Με αυτά τα στοιχεία στην στρατηγική τους θα μπορέσουν να αλλάξουν επίπεδο ως κράτος στο Διεθνές Σύστημα.

Συμπερασματικά, κλείνοντας αυτό το πρώτο θεωρητικό κεφάλαιο, σημαντικά σημεία τα οποία θα αποτελέσουν χρήσιμα εργαλεία για την αποτίμηση των στρατηγικών Ελλάδας και ΠΓΔΜ, αποτελούν τα παρακάτω:

- Η επιβίωση του κράτους, αποτελεί βασική επιδίωξη και προαπαιτούμενο για την επίτευξη οποιονδήποτε στόχων έχουν τεθεί. Στη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, θα πρέπει να αναλυθεί πως το ζήτημα της επιβίωσης αντιμετωπίστηκε από την ΠΓΔΜ, τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας, μιας και τα στενά περιθώρια και οι λάθος πολιτικές μπορεί να οδηγήσουν στην καταστροφή.

- Οι άξονες της πολιτικής ενός Μικρού Κράτους στηρίζονται στην διατήρηση της αυτονομίας του ή στην αύξηση της επιρροής του. Ζητούμενο κατά τα επόμενα κεφάλαια θα αποτελέσει η εξακρίβωση πάνω σε ποιον άξονα κινήθηκαν οι στρατηγικές της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ και αν αυτές έκαναν επιλογές συνεργασίας, συμμετοχής σε συμμαχίες ή ουδετερότητας.

- Η αντίληψη για την ισορροπία δυνάμεων. Το πως αντιλήφθηκαν η Ελλάδα (κυρίως αυτή) και η ΠΓΔΜ την θέση τους στο διεθνές σύστημα και την ισορροπία δυνάμεων εντός του, αποτελεί ένα σημαντικό ερώτημα.

- Το διεθνές σύστημα, οι εγχώριοι παράγοντες και οι διεθνικές σχέσεις και ο ρόλος αυτών των τριών παραγόντων. Πως αυτοί επηρέασαν την διαμάχη Ελλάδας και ΠΓΔΜ και τις στρατηγικές τις κάθε χώρας;

- Η ισχύς που μπορούν να αναπτύξουν τα Μικρά Κράτη μπορεί να χαρακτηριστεί ως παράγωγη, συλλογική ή από συγκεκριμένη εσωτερική δυνατότητα. Το ποια μορφή ισχύος μπορούμε να πούμε ότι η Ελλάδα και η ΠΓΔΜ χρησιμοποίησαν κατά την μακρά αντιπαράθεσή τους αποτελεί ένα ζήτημα προς διερεύνηση.

- Τέλος τα οφέλη που μπορούν να αποκτήσουν τα Μικρά Κράτη από την συμμετοχή τους σε Διεθνείς Οργανισμούς και Συμμαχίες, καθώς επίσης και οι δυνατότητες που ανοίγονται κατά τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις σε ένα τέτοιο περιβάλλον. Η Ελλάδα και η ΠΓΔΜ συμμετείχαν και επιδίωξαν την συμμετοχή τους σε Διεθνείς Οργανισμούς και Συμμαχίες καθώς επίσης διαπραγματεύτηκαν στα πλαίσια αυτών σε μια προσπάθεια να επιτύχουν τους σκοπούς τους.

Κεφάλαιο 2: Στρατηγικές Μικρών Κρατών στο Διεθνές Σύστημα. Ελλάδα και ΠΓΔΜ

Το Μακεδονικό ζήτημα, αποτέλεσε ένα μείζον ζήτημα της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί τμήμα του θεωρητικού μέρους της εργασίας και αποτελεί συνδετικό κρίκο της γενικής θεωρίας περί Μικρών Κρατών που παρουσιάστηκε στο πρώτο κεφάλαιο και του Μακεδονικού ζητήματος. Το ζήτημα επανήλθε δυναμικά στο προσκήνιο με το πέρας του ψυχρού πολέμου και την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας ως «ελληνοσκοπιανή» διένεξη, που εκφράστηκε κυρίως μέσα από την διαφορά για το όνομα του νέου κράτους. Στο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν επίσης οι στρατηγικές των δύο κρατών, κυρίως η δράση τους στους διεθνείς οργανισμούς και θα συνδεθούν θεωρητικά με την συμπεριφορά των Μικρών Κρατών στο Διεθνές Σύστημα και με στρατηγικές που δύνανται να ακολουθήσουν τα Μικρά Κράτη, όπως η είσοδος σε μείζον συμμαχία.

Ιστορικό πλαίσιο του Μακεδονικού Ζητήματος και η σημασία του για την Ελλάδα

Το Μακεδονικό ζήτημα συνδέεται γενικότερα με την ιστορία της Βαλκανικής χερσονήσου και σχετίζεται ευρύτερα με τα κράτη που ανήκουν γεωγραφικά σε αυτή. Αυτό που γνωρίζουμε την σύγχρονη εποχή ως διαμάχη μεταξύ της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ, για την ονομασία της δεύτερης, έχει βαθιές ρίζες και η έναρξη της τοποθετείται στην περίοδο όπου η Βαλκανική (και κατ' επέκταση η Μακεδονία) τελούσε υπό την κατοχή της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Το Μακεδονικό ζήτημα ξεκινά επισήμως με την δημιουργία της βουλγαρικής Εξαρχείας το 1870 και κυρίως μετά την ίδρυση του βουλγαρικού κράτους το 1878 και την συνθήκη του Αγίου Στεφάνου. Μεταξύ των εμπλεκομένων, δεν καθορίστηκε ποτέ γεωγραφικά η περιοχή που συνιστά την Μακεδονία αλλά κάθε ενδιαφερόμενο μέρος όριζε κατά τα συμφέροντά του, ποιες περιοχές την αποτελούν (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2019: 16).

Μέχρι το 1913, η Ελλάδα ασχολείται με τις παράκτιες περιοχές της ιστορικής Μακεδονίας αλλά και με τις περιοχές που βρίσκονται λίγο βορειότερα (πλησίον και πέρα των σημερινών συνόρων) όπου οι χριστιανικοί πληθυσμοί είναι μεικτοί και προσπαθεί να

αποτρέψει την κυριαρχία, κυρίως των Βουλγάρων, σε όλη αυτή την περιοχή⁵. Ο Μακεδονικός αγώνας του 1904-1908 άλλωστε πριν τους Βαλκανικούς πολέμους είχε αυτόν ακριβώς τον στόχο. Οι δύο Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-1913, έλαβαν χώρα σε αυτή την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας.

Ο πρώτος Βαλκανικός πόλεμος κηρύχθηκε τον Οκτώβριο του 1912 από την Ελλάδα, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο και τη Βουλγαρία, στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν την ελευθερία τους από την Οθωμανική αυτοκρατορία. Ο πόλεμος έληξε με την Συνθήκη του Λονδίνου, ένα χρόνο αργότερα όπου η Οθωμανική αυτοκρατορία αναγκάστηκε να παραχωρήσει στους νικητές, όλα τα εδάφη που ήταν δυτικά της γραμμής Αίνου-Μηδείας, εκτός από την Αλβανία.

Ο δεύτερος Βαλκανικός πόλεμος, ξέσπασε σχεδόν αμέσως μετά τη λήξη του πρώτου, και είχε ως αντιπάλους την Ελλάδα και την Σερβία απέναντι στη Βουλγαρία, η οποία στο μεταξύ είχε προβάλλει εδαφικές αξιώσεις. Η Συνθήκη του Βουκουρεστίου έθεσε τέλος και σε αυτόν τον πόλεμο, μετά την ήττα της Βουλγαρίας και τα σύνορα της Ελλάδας με τους βαλκάνιους γείτονές της, άρχισαν να παίρνουν την σημερινή τους μορφή.

Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο στρατάρχης Τίτο ανέλαβε την εξουσία στην ομόσπονδη Γιουγκοσλαβία και διαχώρισε από τη Σερβία την περιοχή που καλείτο μέχρι τότε Vardarska Banovina, και συγκροτεί ένα ομόσπονδο κρατίδιο, στο οποίο δίνει σκόπιμα το ψευδεπίγραφο όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας» καλλιεργώντας ταυτόχρονα την ιδέα ενός χωριστού και διακριτού «μακεδονικού έθνους». Με αυτό τον τρόπο ο Τίτο προωθούσε τον ηγεμονισμό του στα Βαλκάνια και θεμελιώνει μελλοντικές εδαφικές διεκδικήσεις της Γιουγκοσλαβίας (πολλές φορές και εις βάρος της Βουλγαρίας) στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας, με σκοπό την διέξοδο μελλοντικά στο Αιγαίο⁶.

Κατά την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, όπως και στους δύο παγκόσμιους πολέμους που προηγήθηκαν, το Μακεδονικό ζήτημα καλύπτεται πίσω από την ευρύτερη αυτή διαμάχη. Οι δυνάμεις που επιδίωκαν όμως την επέκταση των εδαφών τους έναντι των γειτόνων τους (όπως η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία) προσπάθησαν να τις

⁵ Σύμφωνα με τους Συρίγο & Χατζηβασιλείου οι χριστιανικοί πληθυσμοί χωρίζονται σε «πατριαρχικούς» και «εξαρχικούς».

⁶ Την εποχή αμέσως μετά τον Β' ΠΠ που ξεσπά η αντιπαράθεση Μόσχας-Βελιγραδίου, το Μακεδονικό καλύπτεται πολλές φορές από τις ιδεολογικές διαμάχες μέσα στον ευρύτερο κομμουνιστικό κόσμο.

χρησιμοποιήσουν για να πετύχουν τις βλέψεις τους. Έτσι στις εισβολές στα μακεδονικά εδάφη του 1913, 1916 και 1941, προστίθεται τώρα ο ρόλος αυτών των δυνάμεων στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2019: 20). Στο διάστημα του Ψυχρού πολέμου, η Ελλάδα προσπάθησε με κάθε τρόπο να μην αναγνωρίσει «μακεδονική» μειονότητα στο έδαφός της, κάτι που επεδίωκαν οι Γιουγκοσλάβοι συστηματικά, τουλάχιστον μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960.

Το Μακεδονικό Ζήτημα επανήλθε στο προσκήνιο το 1991, όταν η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας ανεξαρτητοποιήθηκε από την ομόσπονδη Γιουγκοσλαβία, μετά τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος. Η χρονική στιγμή ανεξαρτητοποίησης της χώρας ξεκινά ουσιαστικά τη νέα περίοδο του Μακεδονικού Ζητήματος, στην οποία κυριαρχεί καταρχάς η διαφωνία σχετικά με την χρήση του όρου «Μακεδονία» στο όνομα του νέου κράτους (Τζίμας, 2018: 13).

Η προηγούμενη εμπειρία της Ελλάδας στο υπόψη ζήτημα, ιδίως από το 1913 και έπειτα, έκανε την χώρα να διαμορφώσει μια συγκεκριμένη στρατηγική, η οποία παρέμεινε σταθερή για δεκαετίες. Η Ελλάδα δεν προσπάθησε ποτέ να μονοπωλήσει την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας αλλά το αντίθετο, δηλαδή να μην την μονοπωλήσει άλλος. Στόχος ήταν να διασφαλισθεί η ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή, ώστε να αποτραπεί σε άλλο κράτος να απειλήσει τα ελληνικά σύνορα. Επιπλέον, η Ελλάδα δεν επέτρεπε ποτέ σε κανέναν άλλον να οικειοποιηθεί την ταυτότητα της γεωγραφικής Μακεδονίας, η οποία μοιραία μετά θα οδηγούσε σε εδαφικές διεκδικήσεις. Όσο η ΠΓΔΜ παρέμενε στους κόλπους της Γιουγκοσλαβίας, όλα τα ζητήματα της ονομασίας, της γλώσσας και της εθνότητας, ήταν ένα εσωτερικό ζήτημα⁷. Μετά το 1991 όμως το μικρό κράτος με την συνταγματική ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας» έδειχνε να προβάλλει ως μνηστήρας ολόκληρης της περιοχής και αυτό προκάλεσε την αντίδραση της Ελλάδας (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2019: 20-21).

Η σημασία λοιπόν του ζητήματος αυτού για την Ελλάδα υπήρξε καιρία. Η Ελλάδα ανήκοντας γεωγραφικά στη συγκεκριμένη περιοχή ανησυχούσε για την εθνική της ασφάλεια και αυτό δικαιολογεί σε μεγάλο βαθμό τις διαστάσεις που πήρε το ζήτημα σε αυτή τη νέα του περίοδο, μιας και ένα τέτοιο γεγονός, όπως η χρήση του όρου «Μακεδονία» από ένα γειτονικό κράτος, δεν μπορούσε να την αφήσει ανεπηρέαστη.

⁷ Οι μόνες παρεμβάσεις που γινόταν ήταν να μην εγερθεί ποτέ ζήτημα «μακεδονικής μειονότητας».

Η Ελληνοσκοπιανή διένεξη για το όνομα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου

Η εθνολογική σύνθεση του νεοσύστατου κράτους αποτελούσε και την πρώτη απειλή κατά της ύπαρξής του, μιας και το πολυπληθές αλβανικό στοιχείο δυσκολευόταν να αποδεχτεί μια σλαβική κυριαρχία⁸. Έτσι υπήρχαν δύο παράγοντες που καθόρισαν την στάση των σκοπιανών στο ζήτημα της ονομασίας. Ο ένας ήταν το Αλβανικό και ο άλλος το Μακεδονικό πρόβλημα. Ο μεγαλοϊδεατισμός των Αλβανών δημιουργούσε ένα πρόβλημα συνοχής, ενώ το Μακεδονικό λειτουργούσε συσπειρωτικά για το νέο κράτος. Η «μακεδονική» ταυτότητα ήταν ο συνεκτικός ιστός μεταξύ των εθνοτήτων που υπήρχαν στην χώρα των Σέρβων, των Αλβανών και των Βουλγάρων. Το νέο κράτος δομήθηκε συνεπώς πάνω σε έναν «κατασκευασμένο» εθνικισμό, μιας και αυτό που προβλήθηκε ως «μακεδονικό» έθνος ουσιαστικά υπήρξε μια μυθοπλασία, ενώ ο σφετερισμός των ελληνικών συμβόλων που πραγματοποιήθηκε λίγο αργότερα από την κυβέρνηση Γκρουέφσκι δικαιολογεί αυτήν ακριβώς την προσπάθεια για την στήριξη μιας «κατασκευασμένης» κρατικής υπόστασης.

Η δημιουργία του νέου κράτους ολοκληρώθηκε επίσημα με την ψήφιση του Συντάγματος στις 20 Νοεμβρίου 2020 με την ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Το Μακεδονικό πλέον από δευτερεύον ζήτημα των ελληνογιουγκοσλαβικών σχέσεων αναδείχτηκε σε διεθνές ζήτημα με μεγάλο ενδιαφέρον από την ελληνική πλευρά. Τα ζητήματα τα οποία ήταν κρυμμένα για πολλές δεκαετίες, από το πέπλο της ψυχροπολεμικής περιόδου, ήρθαν στην επιφάνεια ως κυρίαρχη ιδεολογία, ενός γειτονικού στην Ελλάδα κράτους.

Η Ελλάδα μετά τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας της ΠΓΔΜ, για να αναγνωρίσει το νέο κράτος, έθεσε τρεις ορούς: α) Να αλλάξει η ονομασία «Μακεδονία», β) Να αναγνωρίσει ότι δεν έχει εδαφικές βλέψεις κατά της Ελλάδας και γ) Να αναγνωρίσει ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει «μακεδονική» μειονότητα. Αυτοί οι όροι αποφασίστηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο της 4ης Δεκεμβρίου 1991 (Τζιαμπίρης, 2003: 50-51).

Η Ελλάδα έδρασε ορθολογικά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο και αυτή η ιδέα που διατυπώθηκε στα πρακτικά του Υπουργικού Συμβουλίου, περί της επιβολής όρων από τη μεριά της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας, κρίνεται σωστή και στο πλαίσιο της

⁸ Οι Αλβανοί αποτελούσαν το 40% του πληθυσμού της χώρας.

προάσπισης των εθνικών συμφερόντων αφού μέσω αυτών των όρων, προσπάθησε να διασφαλίσει τις δικές της επιθυμίες και ταυτόχρονα να επηρεάσει και τις λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες, με σκοπό να προωθηθούν και σε ευρωπαϊκό επίπεδο ανάγοντας το ζήτημα όρων ιδιαίτερα σημαντικό (Tziampiris, 2012: 154).

Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να προστεθεί ότι ενώ η επιβολή όρων ήταν μια ορθή τακτική, και γενικότερα η στρατηγική αντιμετώπιση του ζητήματος ήταν σωστή τουλάχιστον μέχρι το 1992, δεν προβλέφθηκε το ενδεχόμενο χρήσης ενός σύνθετου ονόματος που να περιλαμβάνει τον όρο Μακεδονία στις διαπραγματεύσεις, όπως για παράδειγμα το «Σλαβομακεδονία», κάτι που μελλοντικά εγκλώβισε την ελληνική τακτική⁹ (Τζιαμπίρης, 2003: 47). Η Ελλάδα σε αυτό το πρώτο διάστημα εφαρμόζει μια ορθή στρατηγική, σύμφωνα με αυτά που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, στο πλαίσιο της δράσης της ελληνικής κυβέρνησης εντός των ευρωπαϊκών θεσμών. Έτσι η χώρα επιδιώκει να αυξήσει την επιρροή της μέσα από επιλογές συνεργασίας και την στάση της ως προς την ευρωπαϊκή στρατηγική (ΕΠΣ), καταφέροντας έτσι να αυξήσει την αξιοπιστία της σε διεθνές επίπεδο ως χώρα.

Η διάθεση για συνεργασία που επέδειξε η Ελλάδα σε αυτή τη νέα φάση του Μακεδονικού ζητήματος κατά την πρώτη περίοδο, αντικαταστάθηκε κατά την δεύτερη περίοδο 1992 -1995, από μια μαξιμαλιστική στάση της ελληνικής κυβέρνησης στο ζήτημα της ονομασίας. Η μαξιμαλιστική αυτή θέση σταδιακά μετατράπηκε σε μαξιμαλιστική χωρίς περιθώρια διαπραγμάτευσης. Η δράση του Υπουργού Εξωτερικών Αντώνη Σαμαρά ήταν κομβική προς αυτή την εξέλιξη, οποίος με επιστολή προς τους ομολόγους του γνωστοποίησε κατηγορηματικά ότι η Ελλάδα δεν θα δεχθεί την συμπερίληψη του όρου Μακεδονία στην ονομασία, σε καμία περίπτωση¹⁰ (Τζιαμπίρης, 2003: 65-66).

Δύο γεγονότα έπαιξαν τον ρόλο τους ώστε η ελληνική θέση στο ζήτημα της ονομασίας να γίνει άκαμπτη. Τα γεγονότα αυτά ήταν το συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης στις 14 Φεβρουαρίου 1992 και το Δεύτερο Συμβούλιο Πολιτικών αρχηγών στις 13 Απριλίου 1992. Το συλλαλητήριο της Θεσσαλονίκης άσκησε μεγάλη επιρροή σε όλη την κοινή γνώμη και στον πολιτικό κόσμο, κάτι που οδήγησε και το Συμβούλιο Πολιτικών

⁹ Το μνημόνιο το οποίο συνέταξε η ΕΠΣ (Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας, η οποία αργότερα αντικαταστάθηκε από την ΚΕΠΠΑ) εκείνη την περίοδο, έκανε 5 φορές μνεία στους κατοίκους της ΠΓΔΜ, ως Σλαβομακεδόνες.

¹⁰ Η επιστολή στάλθηκε στις 17 Ιανουαρίου 1992.

Αρχηγών, δύο μήνες περίπου μετά, να λάβει την σχεδόν ομόφωνη απόφαση (με την εξαίρεση μόνο το κομμουνιστικό κόμμα Ελλάδος) για τη νέα πολιτική κατεύθυνση (Τζιαμπίρης, 2003: 69-72).

Ακολούθησαν μια σειρά προτάσεων από διάφορους διαμεσολαβητές, οι οποίες απορρίφθηκαν από την Ελλάδα και αυτό αποτελεί ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της μαξιμαλιστικής θέσης που υιοθέτησε η χώρα στο μείζον ζήτημα της ονομασίας.

Η πρώτη πρόταση έγινε από τον Πορτογάλο Υπουργό Εξωτερικών Pinheiro, ο οποίος πρότεινε στον έλληνα ομόλογό του, ένα πακέτο μέτρων για το ζήτημα το οποίο μεταξύ άλλων προέβλεπε: α) ένα σχέδιο συμφωνίας που αφορούσε στην επιβεβαίωση των υφιστάμενων συνόρων των δύο κρατών, β) ένα σχέδιο επιστολής που θα περιλάμβανε μια αποκηρυκτική διατύπωση στα ζητήματα της μακεδονικής μειονότητας, το οποίο θα υπογραφόταν από την κυβέρνηση της ΠΓΔΜ, γ) τροποποίηση του Συντάγματος της ΠΓΔΜ και τέλος δ) σύνθετη ονομασία που θα επιτυγχανόταν με την προσθήκη επιθετικού προσδιορισμού στο όνομα «Μακεδονία».

Η ΠΓΔΜ ουσιαστικά αποδέχθηκε όλες τις προτάσεις της πορτογαλικής Προεδρίας-συμπεριλαμβανομένης ακόμα και της ονομασίας «Νέα Μακεδονία». Αντίθετα η ελληνική κυβέρνηση, θέλοντας να αποφύγει οποιαδήποτε δέσμευση αναφορικά με αυτό το ζήτημα, συγκάλεσε στις 13 Απριλίου 1992 το Συμβούλιο των Πολιτικών Αρχηγών που είχε ως αποτέλεσμα ,όπως αναφέρθηκε παραπάνω, να υιοθετήσει μια απόλυτα άκαμπτη θέση, συγκεκριμένα στο θέμα της ονομασίας¹¹ (Τζιαμπίρης, 2003: 66-67). Κρίνοντας σε αυτό το σημείο την στρατηγική των δύο χωρών κατά την διαπραγμάτευση της πρότασης Pinheiro, μπορούμε να πούμε ότι η Ελλάδα επιλέγει μια στρατηγική που επιβάλλεται από τους εγχώριους παράγοντες (κοινοβουλευτικοί και κοινωνικοί). Αυτοί παίζουν καθοριστικό ρόλο, ασκώντας πίεση στην διαδικασία λήψης απόφασης, με αποτέλεσμα την απόρριψη της πρότασης. Από την άλλη η ΠΓΔΜ βλέπει την ευκαιρία για την είσοδο στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, δείχνοντας κατά την διαπραγμάτευση μεγάλη ευελιξία.

Ακολούθησε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας στις 27 Ιουνίου 1992, όπου η Ευρωπαϊκή Κοινότητα διατύπωσε μια τελική θέση, η οποία επρόκειτο να αναγνωρίσει την ΠΓΔΜ σύμφωνα με τη διακήρυξη του Δεκεμβρίου του 1991, αλλά μόνο «με ένα όνομα

¹¹ Το πακέτο Pinheiro θεωρείται μια χαμένη ευκαιρία για την Ελλάδα (Τζίμας, 2018: 34-41).

που δεν περιλαμβάνει τον όρο Μακεδονία». Η απόφαση έφερε ενθουσιασμό στην ελληνική πλευρά αλλά στην ΠΓΔΜ το πλήγμα έφερε ανατροπή της κυβέρνησης. Οι σκληροπυρηνικοί ήρθαν στην εξουσία και μάλιστα ως δικαιωμένοι για τις ακραίες θέσεις που υποστήριζαν στο Μακεδονικό ζήτημα. Κατά την διάρκεια του δεύτερου μισού του 1992 η κατάσταση χειροτέρευσε: Η ΠΓΔΜ ξεκίνησε μια σειρά ενεργειών που περιλάμβαναν σφετερισμό των ελληνικών συμβόλων (όπως το 16άκτινο αστέρι της Βεργίνας ως το εθνικό έμβλημα της σημαίας), ενώ τα νέα σχολικά βιβλία είχαν σαφείς αλυτρωτικές αναφορές.

Η δεύτερη διπλωματική πρόταση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την επίλυση του Μακεδονικού ζητήματος, ήταν αυτή του πρέσβη Ο'Neill. Τα κύρια σημεία που περιλάμβαναν οι προτάσεις Ο'Neill είναι τα ακόλουθα: α) αλλαγή της ονομασίας σε «Δημοκρατία της Μακεδονίας (Σκόπια)» για όλες τις διεθνείς σχέσεις, β) συνομολόγηση συνθήκης της ΠΓΔΜ με την Ελλάδα με αντικείμενο το απαραβίαστο των κοινών συνόρων και την ανάπτυξη σχέσεων καλής γειτονίας, γ) τροποποίηση του άρθρου 49 του Συντάγματος της ΠΓΔΜ καθώς και άλλα θέματα διμερούς ενδιαφέροντος. Και αυτή η πρόταση απορρίφθηκε από την ελληνική πλευρά. Το κλίμα ανάμεσα στις δύο χώρες ήταν ιδιαίτερα βαρύ πλέον. Η επόμενη κίνηση ήταν της ΠΓΔΜ η οποία στις 30 Ιουλίου 1992 υπέβαλε αίτημα εισδοχής στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) για να καταστεί πλήρες μέλος με το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας» (Τζιαμπίρης, 2003: 67).

Η ΠΓΔΜ έγινε τελικά μέλος του ΟΗΕ το 1993 με το ψήφισμα 817/1993 του Συμβουλίου Ασφαλείας με προσωρινή ονομασία «Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας» Σύμφωνα με το ψήφισμα 817, ανατέθηκε στους συμπροέδρους της Διευθύνουσας Επιτροπής της Διεθνούς Συνδιάσκεψης Γιουγκοσλαβίας, Vance και Owen, η μεσολάβηση μεταξύ των δύο αντιτιθέμενων πλευρών. Τον Μάιο του 1993 οι Vance και Owen παρουσίασαν την τρίτη διπλωματική πρόταση επίλυσης του Μακεδονικού. Το σχέδιο τους προέβλεπε ένα προσχέδιο συνθήκης που κάλυπτε σχεδόν όλες τις πτυχές της αντιπαράθεσης μεταξύ των δύο χωρών. Ωστόσο για την ονομασία, το προσχέδιο περιλάμβανε την πρόταση να αναγνωριστεί διεθνώς η νέα αυτή χώρα με την ονομασία στην σλαβική της εκδοχή (Nova Makedonija), υποδηλώνοντας έτσι την έλλειψη αρχαίων καταβολών της ΠΓΔΜ.

Μετά την απόρριψη και της πρότασης Vance και Owen και ήδη από την είσοδο της ΠΓΔΜ στον ΟΗΕ με την προσωρινή της ονομασία, υπήρξε ένα μεγάλο κύμα αναγνώρισεων της χώρας με την συνταγματική της ονομασία. Αυτό οδήγησε την Ελλάδα να προβεί σε εμπάργκο της ΠΓΔΜ από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Πιο συγκεκριμένα, στις 21 Αυγούστου 1992, ανακοινώθηκε ότι η Ελλάδα δεν θα επέτρεπε τη διέλευση προϊόντων πετρελαίου από τα βόρεια σύνορά της, ενώ τον Φεβρουάριο του 1994, επιβλήθηκε ένα ακόμα σκληρότερο και ευρύτερο εμπάργκο (Τζιαμπίρης, 2003: 67-69).

Διπλωματία και στρατηγική του κράτους των Σκοπίων

Το κράτος της ΠΓΔΜ εισήλθε, μετά το δημοψήφισμα της ανεξαρτησίας από την Γιουγκοσλαβική ομοσπονδία, στην «ανοιχτή θάλασσα» χωρίς στρατό, συναλλαγματικά αποθέματα, μια οικονομία απολύτως εξαρτημένη από την Σερβία και με τον πόλεμο να είναι κοντά στα βόρεια σύνορά του (Τζίμας, 2018: 14). Οι συντελεστές ισχύος που διέθετε η ΠΓΔΜ τα πρώτα χρόνια της πορείας της ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος, ήταν ελάχιστοι. Γεωγραφικά ήταν ένα περικλειστο κράτος, με μικρό πληθυσμό (κοντά στα 2 εκατομμύρια) και με μηδαμινές στρατιωτικές δυνατότητες. Το νεότευκτο κράτος ήδη από τα πρώτα του βήματα, προσπαθούσε να σταθεί πολιτικά λόγω της εύθραυστης κατάστασης που επικρατούσε εξαιτίας των πολλών μειονοτήτων, ενώ το κύρος της πολιτικής ηγεσίας και της χώρας δεν ξεπερνούσε τα στενά σύνορα, της μέχρι πρότινος κραταιάς Γιουγκοσλαβίας.

Το βασικό ζήτημα που αντιμετώπισε ως Μικρό Κράτος στο Διεθνές Σύστημα πλέον, ήταν αυτό της ασφάλειας. Ο βασικός κίνδυνος για την ασφάλειά του την περίοδο αυτή προερχόταν από την Σερβία και την Αλβανία, λόγω της κυρίαρχης θέσης των Σέρβων στην παλαιά ομοσπονδία και του μεγάλου πληθυσμού των Αλβανών πολιτών της χώρας. Ο πόλεμος στο βορρά μεταξύ Σέρβων, Σλοβένων, Κροατών και Βόσνιων ξέσπασε από τα μέσα του 1991 και η θέση της ΠΓΔΜ ήταν επισφαλής μιας και το πρώτο διάστημα μια μεραρχία του γιουγκοσλαβικού στρατού είχε την έδρα της εντός της επικράτειας της χώρας (Τζίμας, 2018: 21).

Από την άλλη μεριά ήταν το ζήτημα της μεγάλης αλβανικής μειονότητας, η οποία διεκδικούσε για τον εαυτό της, μια ιδιαίτερα σημαντική θέση και λόγο στα ζητήματα εντός και εκτός του κράτους. Η εθνοτική συνύπαρξη στην ΠΓΔΜ ήταν ιδιαίτερα εύθραυστη,

διαιρεμένη και πολλές φορές πολωμένη ανάμεσα στις διάφορες μειονότητες. Επενδύοντας στη μακεδονική αλυτρωτική ρητορική, η ΠΓΔΜ προσπάθησε ουσιαστικά να θωρακιστεί ως χώρα, προασπίζοντας τα εδάφη της, από τον αλβανικό αλυτρωτισμό ο οποίος διαδραμάτιζε για χρόνια το δικό του ιδιαίτερο ρόλο στην ευρύτερη περιοχή. Η ΠΓΔΜ απειλήθηκε ακόμα και με διαμελισμό από τον αλβανικό αλυτρωτισμό. Η κρίση που ξέσπασε στη χώρα λίγα χρόνια αργότερα και ο ρόλος των Αλβανών σε αυτή αποδεικνύει του λόγου το αληθές (Καλλιωντζή, 2015).

Το Σύνταγμα της ΠΓΔΜ, το οποίο ψηφίστηκε τον Νοέμβριο του 1991, καταδείκνυε αυτά τα ζητήματα μιας και το διαπερνούσαν ανοιχτά δύο αντίθετες αρχές. Η αρχή του συνταγματικού εθνικισμού και αυτή της δημοκρατικής αρχής. Στην πρώτη, η κυρίαρχη εθνότητα επικρατεί και τα μέλη της έχουν προνόμια απέναντι στους υπόλοιπους πολίτες. Αντίθετα στη δημοκρατική αρχή όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο.

Για να επιλύσει τα επιτακτικά αυτά ζητήματα της ασφάλειας, ο πρόεδρος Γκλιγκόροφ στην αρχή (μάλλον για λόγους τακτικής και μόνο) εμφανίστηκε ανοιχτός στην ιδέα της συνομοσπονδίας με τη Σερβία (Λυγερός, 2008: 66). Στη συνέχεια προχώρησε σε παραχωρήσεις στην αλβανική μειονότητα και έκανε ένα άνοιγμα προς την Τουρκία, με την οποία σύσφιξε τις σχέσεις της χώρας του, με σκοπό να λάβει μια σημαντική κάλυψη από έναν σημαντικό δρώντα της περιοχής, προσπαθώντας παράλληλα με τις δύο αυτές κινήσεις να ελέγξει την πίεση του Διεθνούς Συστήματος στο περιφερειακό επίπεδο των Βαλκανίων. Σημαντική παράμετρος για τις δυνατότητες που μπόρεσε να αναπτύξει το κράτος της ΠΓΔΜ, έπαιξαν οι διμερείς σχέσεις με την Ελλάδα.

Η Ελλάδα ήταν αποφασισμένη να ασκήσει διπλωματική και οικονομική πίεση στην ΠΓΔΜ. Ο Γκλιγκόροφ παρέμενε αδιάλλακτος στην στάση του για την ονομασία της χώρας μιας και όπως χαρακτηριστικά επεσήμανε: «το όνομά μας σήμαινε την ύπαρξή μας, την ταυτότητά μας» (Τζιαμπίρης, 2003: 90). Το νέο κράτος ξεπέρασε τις δυσκολίες της ονοματολογικής διαφοράς και σταδιακά κέρδισε την αναγνώριση από τα λοιπα κράτη, παρουσιάζοντας τον εαυτό του ως παράγοντα σταθερότητας σε μια περιοχή υπό ανάφλεξη.

Οι περισσότεροι διεθνείς οργανισμοί, ήθελαν να περιορίσουν την έκταση του πολέμου στα Βαλκάνια και σίγουρα δεν επιθυμούσαν και άλλη ανάφλεξη, γύρω από ένα ζήτημα με μεγάλη ιστορία, όπως το Μακεδονικό. Αυτή η σωστή αντίληψη για την

περιφερειακή σταθερότητα στα Βαλκάνια και η πρόσδεση του κράτους σε αυτό το σκοπό, του έδωσε τον χαρακτήρα του φιλοδυτικού παράγοντα σε ένα σημαντικό περιφερειακό σύστημα, όπως αυτό της Ανατολικής Μεσογείου, για το οποίο ΝΑΤΟ και ΗΠΑ, ενδιαφερόταν πολύ.

Προς αυτή την κατεύθυνση της ασφάλειας και της σταθερότητας ήταν και οι ενέργειες να εναχθεί το κράτος στον ΟΗΕ, έστω πραγματοποιώντας έναν συμβιβασμό, όταν αυτό έγινε με την προσωρινή ονομασία ΠΓΔΜ (FYROM). Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος της ένταξης στον ΟΗΕ, χρειάστηκε να γίνουν τροποποιήσεις στο Σύνταγμα της χώρας και να απαλειφθούν άρθρα που επιδείκνυαν αλυτρωτικό χαρακτήρα αλλά και έλλειψη δημοκρατικών αντιλήψεων σε σχέση με τα δικαιώματα των μειονοτήτων (Τζιαμπίρης, 2003: 92-93). Έτσι παρά τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν, κυρίως από την Ελλάδα, η ΠΓΔΜ κινήθηκε προς την σωστή κατεύθυνση της ένταξης στους διεθνείς οργανισμούς κάτι που θα επιδιώξει και στο τέλος αυτής της περιόδου (1995), με την ένταξη στην Σύμπραξη για την Ειρήνη (Partnership for Peace), που αποτελεί τον προθάλαμο για την είσοδο στο ΝΑΤΟ.

Η στρατηγική της Ελλάδας. Η διπλωματική προσπάθεια του κράτους στους Διεθνείς Οργανισμούς

Η Ελλάδα χρησιμοποίησε τη θέση της ως μέλος του ΝΑΤΟ και της ΕΕ και όλων των μεγάλων διεθνών οργανισμών προκειμένου μέσω της διαδικασίας του veto να μπλοκάρει τη διεθνή αναγνώριση και την είσοδο της ΠΓΔΜ σε αυτές τις μείζονες συμμαχίες και οργανισμούς, με το συνταγματικό της όνομα. Οι ενέργειες αυτές της Ελλάδας, παρά την σημασία και την σοβαρότητα του ζητήματος για την ίδια, αποτέλεσαν αντικείμενο της διεθνούς κριτικής, μιας και θεωρήθηκε ότι δεν προωθούσαν την συνεργασία και την σταθερότητα σε μια ιδιαίτερα ασταθή περιοχή της Ευρώπης. Αυτή όμως η κριτική των λοιπών κρατών προς την Ελλάδα είναι εν μέρει σωστή. Η Ελλάδα έδειξε σε πολύ μεγάλο βαθμό έτοιμη να συνεργαστεί για την εξεύρεση λύσης, έχοντας πάντα κατά νου την σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή.

Αν εξετάσουμε την στάση της Ελλάδας, θα διαπιστώσουμε ότι την πρώτη περίοδο (μέχρι τις αρχές του 1992), η ελληνική κυβέρνηση επεδίωξε σταθερά την συνεργασία για την επίλυση της κρίσης στην Γιουγκοσλαβία, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας (ΕΠΣ). Η χώρα συνεργάστηκε προσυπογράφοντας όλες τις αποφάσεις της

ΕΠΣ την συγκεκριμένη περίοδο, ενώ όταν διαφάνηκε ότι η διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας ήταν αναπόφευκτη, συνέχισε να παρέχει την στήριξη στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, οι οποίοι άλλαξαν σταδιακά την προσέγγισή τους έναντι της Σερβίας (Τζιαμπίρης, 2003: 40-45).

Η συνεργασία της Ελλάδας στην γιουγκοσλαβική κρίση, εντατικοποιήθηκε μετά το δημοψήφισμα της 8ης Σεπτεμβρίου 1991 στην ΠΓΔΜ. Παρά το γεγονός ότι εκφράστηκαν άμεσα αντιδράσεις για το θέμα της ονομασίας, η Ελλάδα, συνέχισε να αποτελεί παράγοντα σταθερότητας, συνεργαζόμενη στις κυρώσεις έναντι των Σέρβων, στις αποφάσεις του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων του ΟΗΕ για τις εισαγωγές προϊόντων στις δημοκρατίες της Γιουγκοσλαβίας και κυρίως στην υποστήριξη της ανεξαρτησίας τους (Τζιαμπίρης, 2003: 47-51)¹².

Η σημασία της θεσμικής προσέγγισης του ζητήματος από την Ελλάδα, εξηγεί καταρχάς σε μεγάλο βαθμό τις ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης την συγκεκριμένη περίοδο αλλά αποτελεί ταυτόχρονα μια σημαντική απόδειξη της συνεργασίας που έδειξε η χώρα να λυθεί ένα ζήτημα το οποίο επανεμφανίστηκε στο προσκήνιο, μετά από πολλά χρόνια. Τα ελληνικά κυβερνητικά κέντρα αποφάσεων, επεδίωκαν να εμφανισθεί η χώρα ως παράγοντας σταθερότητας στην περιοχή και όχι ως μέρος ενός ευρύτερου προβλήματος (Τζιαμπίρης, 2003: 57-58).

Σε συνέχεια αυτών που αναφέρθηκαν παραπάνω, η προηγούμενη περίοδος κρίνεται κατά πρώτον θετικά διότι η Ελλάδα έδειξε την διάθεση να συνεργαστεί στο θεσμικό επίπεδο των ευρωπαϊκών θεσμών, επιδιώκοντας να αυξήσει την επιρροή της μέσα από επιλογές συνεργασίας και την στάση της ως αξιόπιστος εταίρος σε διεθνές επίπεδο. Από την άλλη πλευρά όμως υπάρχει και η αντίθετη κριτική, μιας και η Ελλάδα ακολούθησε μια μάλλον μη ορθολογική στρατηγική, υπό το πρίσμα ότι η υποχώρηση της ελληνικής κυβέρνησης στην πίεση των εγχώριων παραγόντων (κόμματα και συλλαλητήρια) εγκυμονούσε σοβαρούς κινδύνους για ένα σοβαρό εθνικό θέμα.

Στις αρχές του 1992, η στάση της Ελλάδας άρχισε να αλλάζει. Ενώ μέχρι τότε η χώρα εφάρμοσε ήπια πολιτική και ήταν διαλλακτική ακόμα και στο ζήτημα του ονόματος, ακολούθησε μια πολιτική αντιπαραθέσεων μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1995 (Ενδιάμεση

---

¹² Πάντα με την ρητή διατύπωση επιφυλάξεων για το όνομα της ΠΓΔΜ.

Συμφωνία)¹³. Έτσι η μεταβολή της πολιτικής των ευρωπαϊών εταίρων στο ζήτημα της Γιουγκοσλαβίας (όταν μάλιστα η θέση της διεθνούς κοινότητας στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα είναι σταθερά υπέρ της αυτοδιάθεσης των λαών), άφησε μετέωρη την ελληνική κυβέρνηση και δημιούργησε σταδιακά την εντύπωση ότι η χώρα είναι στενά συνδεδεμένη με την πολιτική της Σερβίας, του κράτους που θεωρήθηκε υπεύθυνο για την κρίση στην περιοχή (Zahariadis, 1994: 662).

Η Αθήνα από το 1992 και μετά υιοθέτησε μια μαξιμαλιστική θέση όσον αφορά την ονομασία του νέου κράτους, αποκλείοντας οποιοδήποτε όνομα περιείχε τον όρο «Μακεδονία». Σταδιακά αυτή θέση έγινε μη διαπραγματεύσιμη για την ελληνική πλευρά, κάτι που αποτέλεσε το κύριο χαρακτηριστικό της πολιτικής της σε αυτή την δεύτερη περίοδο. Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό την περίοδο 1992-1995, ήταν η εξαιρετική σημασία της κομματικής και εσωτερικής πολιτικής σκηνής, για την διαμόρφωση και χάραξη της εξωτερικής πολιτικής του κράτους.

Τέλος ένα τρίτο χαρακτηριστικό της εξωτερικής πολιτικής της περιόδου αποτέλεσε η διάθεση της πολιτικής ηγεσίας (αυτό ισχύει και για την κυβέρνηση Μητσοτάκη αλλά και για αυτή του Παπανδρέου που ακολούθησε) να επιβάλλει κυρώσεις στην ΠΓΔΜ λόγω της αδιαλλαξίας που επιδείκνυε (Τζιαμπίρης, 2003: 65-72).

Για να αντιληφθούμε αυτή την αντίδραση που έδειξε η Ελλάδα με την εφαρμογή του εμπάργκο, θα πρέπει να δούμε δύο σημαντικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα εκείνη την περίοδο και μετέβαλλαν την ισορροπία ισχύος. Αρχικά, η κλιμάκωση της κατάστασης στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, δημιούργησε την ανάγκη ανάπτυξης δυνάμεων των ΗΕ στην περιοχή, τα οποία στρατεύματα εγκαταστάθηκαν στο έδαφος της ΠΓΔΜ (η ανάπτυξη έγινε τον Φεβρουάριο του 1993, και αφορούσε 700 στρατιώτες από Σκανδιναβικές χώρες και 300 Αμερικανούς, η οποίοι εκδήλωσαν την επιθυμία να αυξήσουν την δύναμή τους) κάτι που επηρέασε σαφώς την ισορροπία ισχύος, μιας και η κοινή γνώμη θεώρησε ότι οι ΗΠΑ ήταν στο πλευρό της ΠΓΔΜ. Μια δεύτερη εξέλιξη ήταν η αναγνώριση της ΠΓΔΜ, από έξι ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ με αυτό το συγκεκριμένο όνομα, ενώ επίσης ζητούσαν την καθιέρωση διπλωματικών σχέσεων με το νεότευκτο κράτος. Η συγκεκριμένη εξέλιξη ήταν αντίθετη με την συνθήκη της Λισσαβόνας το 1992, να μην αναγνωρισθεί η ΠΓΔΜ

¹³ Αναφέρθηκαν παραπάνω τα δύο κομβικά γεγονότα (συλλαλητήριο και Συμβούλιο Πολιτικών Αρχηγών) που μετέστρεψαν την πολιτική της Ελλάδας στο ζήτημα.

από τους ευρωπαϊούς εταίρους, με κανένα όνομα που να περιλαμβάνει τον όρο «Μακεδονία» (Zahariadis, 1994: 664-665).

Το σημαντικότερο λάθος της ελληνικής στρατηγικής της περιόδου, αποτέλεσε ο εγκλωβισμός της χώρας σε μια μαξιμαλιστική και αδιαπραγμάτευτη θέση για την ονομασία του γειτονικού κράτους. Η έλλειψη ευελιξίας δεν επέτρεψε στην Ελλάδα να έρθει σε ένα συμβιβασμό, ο οποίος θα ενίσχυε τις διμερείς σχέσεις και θα επέτρεπαν την πλήρη αξιοποίηση των οικονομικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας. Παράλληλα, το αδιαπραγμάτευτο της ελληνικής θέσης, έδωσε το πλεονέκτημα των κινήσεων στην άλλη πλευρά, ενώ η ίδια μπορούσε πλέον μόνο να οπισθοχωρήσει στο μέλλον. Ταυτόχρονα η φήμη της χώρας αμαυρώθηκε, μιας και θεωρήθηκε το «μαύρο» πρόβατο της περιοχής, ενώ δόθηκε ξεκάθαρα η εικόνα, ότι η εσωτερική πολιτική και οι κομματικές αντιπαραθέσεις, ουσιαστικά παίζουν σημαντικό ρόλο στην χάραξη της στρατηγικής για το υπόψη ζήτημα (Τζιαμπίρης, 2003: 72-75).

Μια εκτίμηση της περιόδου 1991-1995, θα μας προσφέρει μια σειρά διδαγμάτων, τα οποία μπορούν να συνοψισθούν στα εξής: α) Η ελληνική διπλωματία θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά την επίδραση της κοινής γνώμης στην προσπάθεια να χαράξει μια ορθολογική στρατηγική, διότι στην Ελλάδα δεν είναι αναπτυγμένες οι θεσμικές δομές για την λήψη αποφάσεων και πολλές φορές οι εγχώριοι παράγοντες (που είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο στην ανάλυση του Petersen) αποδεικνύονται καθοριστικοί και β) Η διαμόρφωση μια στρατηγικής για την χώρα δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο σε ευχολόγια (Τζιαμπίρης, 2003: 75-77).

Σε αυτό το δεύτερο κεφάλαιο που κλείνει το πρώτο θεωρητικό μέρος, είδαμε τις στρατηγικές της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ, στην πρώτη καθοριστική περίοδο από την επανεμφάνιση του Μακεδονικού ζητήματος το 1991 μέχρι το 1995. Η ΠΓΔΜ στην προσπάθειά της να επιβιώσει ως κράτος, κάνει την στρατηγική της επιλογή προωθώντας την μακεδονική ταυτότητα σε μια προσπάθεια να επιτύχει την συσπείρωση έναντι του αλβανικού μεγαλοϊδεατισμού, που κινδύνευε να την οδηγήσει στην καταστροφή. Η στρατηγική της Ελλάδας είναι στα πλαίσια τη συνεργασίας με τους ευρωπαϊούς συμμάχους αλλά από ένα σημείο και έπειτα εγκαταλείπει τις ορθολογικές επιλογές, κάτω από την πίεση των εγχώριων παραγόντων. Τέλος η ΠΓΔΜ εισέρχεται στον ΟΗΕ και αποκτά μια ειδική σχέση με το NATO και βλέπει να ανοίγονται πολλές δυνατότητες εμπρός της για την επίτευξη των στόχων της χώρας.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ: Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΠΓΔΜ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΤΗΣ Β. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΟ ΝΑΤΟ

Κεφάλαιο 3: Επαναπροσέγγιση και Συνεργασία. Πολιτικός ρεαλισμός

Στις σχέσεις των δύο χωρών, μετά την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995, παρατηρείται επαναπροσέγγιση και διάθεση για συνεργασία. Σε αυτή την περίοδο η νέα πολιτική της Ελλάδας, βασίζεται στην αντίληψη ότι τα εθνικά συμφέροντα καλύπτονται καλύτερα από την σταθερότητα και τη δημοκρατία στα Βαλκάνια. Η Ελλάδα κάνει μια στροφή προς τον ρεαλισμό στις διεθνείς σχέσεις, αφομοιώνοντας πλήρως της βασικές αρχές της θεωρίας, δείχνοντας πλήρη κατανόηση, αποδοχή και προσαρμογή στις υφιστάμενες τάσεις. Έτσι στηρίζει την ΠΓΔΜ, όταν η χώρα βρίσκεται στα πρόθυρα του εμφυλίου, κατά την εθνοτική κρίση που ξεσπά στο γειτονικό κράτος. Παράλληλα, η σημαντική δράση της σκοπιανής διασποράς, βοήθησε σημαντικά τις στρατηγικές επιδιώξεις της χώρας, με την είσοδο στο νέο αιώνα.

Η Ενδιάμεση συμφωνία. Η ΠΓΔΜ προσεγγίζει την Βορειοατλαντική Συμμαχία

Η επαναπροσέγγιση της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ έλαβε χώρα με την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας της Νέας Υόρκης στις 13 Σεπτεμβρίου 1995. Η συμφωνία επετεύχθη μετά από έντονες πιέσεις των ΗΠΑ προς τις δύο πλευρές. Το σημαντικότερο ζήτημα ήταν αν θα επιλυθεί η διαφορά στο θέμα του ονόματος. Τελικά επιλέχθηκε το ζήτημα του ονόματος να παρακαμφθεί για αργότερα, με σκοπό να επιτευχτεί συμφωνία και προσέγγιση στα υπόλοιπα ζητήματα. Η διάρκειά της συμφωνίας ήταν τουλάχιστον οκταετής. Μετά το πέρας επτά ετών, είτε η Ελλάδα είτε η ΠΓΔΜ, είχαν τη δυνατότητα να αποσυρθούν με έγγραφη ειδοποίηση (Λυγερός, 2008: 209). Μάλιστα η παράγραφος 2 του άρθρου 23 της συμφωνίας προέβλεπε ότι, η μεταβατική αυτή συμφωνία θα παραμείνει σε ισχύ ωστόσο αντικατασταθεί από μια οριστική συμφωνία.

Τα κύρια σημεία της συμφωνίας ήταν τα εξής:

α) Παρά την απαίτηση της Ελλάδας, τελικώς η ΠΓΔΜ δεν αναφέρεται ως FYROM, αλλά ως «δεύτερο συμβαλλόμενο Μέρος». Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι τα Σκόπια δεν αναγνώρισαν με τη δική τους υπογραφή την προσωρινή ονομασία. Το κράτος

της ΠΓΔΜ διεκδικούσε δυναμικά τη συμμετοχή του σε διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

β) Η ΠΓΔΜ δεσμεύθηκε να αφαιρέσει τον Ήλιο της Βεργίνας από τη σημαία και τα σύμβολά της.

γ) Η Ελλάδα δεσμεύθηκε να μην εμποδίσει την ένταξη της ΠΓΔΜ σε διεθνείς οργανισμούς. Η διάταξη ίσχυε υπό τη ρητή προϋπόθεση ότι η ένταξη θα γίνει με το προσωρινό όνομα ή με το οριστικό όνομα, εάν αυτό έχει εν τω μεταξύ συμφωνηθεί από τις δύο πλευρές.

δ) Οι δύο πλευρές δεσμεύθηκαν να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις με σκοπό να βρουν κοινά αποδεκτή οριστική ονομασία για το γειτονικό κράτος.

ε) Οι δύο πλευρές αποκήρυξαν κάθε είδους εδαφική διεκδίκηση και επιβεβαίωσαν το απαραβίαστο των συνόρων.

στ) Η ΠΓΔΜ διακήρυξε ότι το Σύνταγμά της (το προοίμιο και το άρθρο 3) δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως διεκδίκηση ελληνικού εδάφους και ως ανάμειξη στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας. Αναφέρεται ότι δεν νομιμοποιείται ανάμειξη του γειτονικού κράτους «προκειμένου να προστατεύσει το καθεστώς και τα δικαιώματα των οποιωνδήποτε προσώπων σε άλλα κράτη που δεν είναι πολίτες της ΠΓΔΜ». Η έμμεση αποκήρυξη μειονοτικών διεκδικήσεων δεν εμπόδισε τη σλαβομακεδονική ηγεσία να καταγγέλλει καταπίεση της «μακεδονικής μειονότητας» στην Ελλάδα. Δεν χρειάστηκε να περάσουν πολλές ημέρες από την υπογραφή και ο Γκλιγκόρωφ μίλησε για «μακεδονική μειονότητα» στην Ελλάδα.

ζ) Αποκηρύχθηκαν οι «εχθρικές ενέργειες ή προπαγάνδα από κρατικά ελεγχόμενες υπηρεσίες».

η) Η Ελλάδα δεσμεύτηκε να απόσχει «από την επιβολή οποιουδήποτε μέτρου στη διακίνηση προσώπων ή αγαθών». Με άλλα λόγια, δεν είχε εφ' εξής το δικαίωμα να εφαρμόσει εμπάργκο ή άλλου είδους συναφείς απαγορεύσεις.

θ) Συμφωνήθηκε η επιβολή διορθωτικών ενεργειών εάν μία πλευρά χρησιμοποιήσει σύμβολα από την ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά της άλλης (χωρίς

να υπάρχει πρακτικός τρόπος να κριθεί ποιο σύμβολο είναι κληρονομιά ποιας πλευράς) (Λυγερός, 2008: 209-211).

Το πρώτο πράγμα που θα πρέπει να τονιστεί σχετικά με τη συγκεκριμένη συμφωνία είναι η μεταβατική φύση της, η οποία σχετιζόταν με διάθεση να παρακαμφθεί το ευαίσθητο ζήτημα της ονομασίας. Τερματίζεται έτσι η ένταση μεταξύ των δύο χωρών, αίρει την οικονομικό αποκλεισμό της ΠΓΔΜ, ανοίγει την πόρτα για αποκατάσταση των σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση, και έτσι αφαιρεί τις διμερείς σχέσεις από τον πίνακα εστιών έντασης στα Βαλκάνια.

Με την συμφωνία, η Ελλάδα πέτυχε την αλλαγή της σημαίας της ΠΓΔΜ. Ήταν ένα ευαίσθητο θέμα, καθώς η σημαία της ΠΓΔΜ, που από τον Αύγουστο του 1992 απεικόνιζε το Αστέρι της Βεργίνας, είχε εξοργίσει την ελληνική κοινή γνώμη. Η κίνηση αυτή να υιοθετηθεί αυτό το σύμβολο για την σημαία αποτελούσε έναν σφετερισμό του συμβόλου της αρχαίας μακεδονικής δυναστείας. Η Ελλάδα πέτυχε επίσης αρκετές διασαφηνίσεις και ερμηνείες για το σύνταγμα της ΠΓΔΜ, οι οποίες ικανοποιούσαν παλαιότερα αιτήματα για αλλαγή, από την ελληνική πλευρά.

Από την άλλη η ΠΓΔΜ, κέρδισε τη διεθνή αναγνώριση από την Ελλάδα, όπως δήλωνε το Άρθρο 1: «Με τη θέση σε ισχύ αυτής της Μεταβατικής Συμφωνίας το Πρώτο Συμβαλλόμενο Μέρος αναγνωρίζει το Δεύτερο Συμβαλλόμενο Μέρος ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος, υπό την προσωρινή ονομασία (ΠΓΔΜ)». Ένα άλλο κέρδος ήταν ο τερματισμός του οδυνηρού οικονομικού εμπόργκο και απέσπασε την διαβεβαίωση της Ελλάδας ότι δεν θα επιχειρούσε να εμποδίσει τις προσπάθειες της για την ένταξή της σε διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς (Τζιαμπίρης, 2003: 100-102).

Εκείνη την περίοδο, η ΠΓΔΜ έστρεψε ξεκάθαρα το βλέμμα της προς την Βορειοατλαντική συμμαχία, μιας και το 1995 έγινε μέλος της *Σύμπραξης για την Ειρήνη* (Partnership for Peace), τον προθάλαμο για την είσοδο στο ΝΑΤΟ. Η Συμμαχία δεσμεύτηκε με το πέρας του Ψυχρού πολέμου, να διατηρήσει την πόρτα του ΝΑΤΟ ανοιχτή σε εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων, που επιθυμούσαν να ενταχθούν στη Συμμαχία. Η ευρωατλαντική ολοκλήρωση θεωρήθηκε ο καλύτερος τρόπος για να εξασφαλιστεί μακροπρόθεσμα, η ασφάλεια και η σταθερότητα για την χώρα σε μια ασταθή περιοχή.

Σημαντικό επίκεντρο της συνεργασίας ήταν η ανάπτυξη της ικανότητας των δυνάμεων της ΠΓΔΜ να συνεργάζονται με δυνάμεις από χώρες του NATO και άλλους εταίρους, ειδικά σε επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης και διαχείρισης κρίσεων. Η συμμετοχή σε από κοινού προγραμματισμό, εκπαίδευση και στρατιωτικές ασκήσεις ήταν απαραίτητη από αυτή την άποψη.

Η συμμετοχή επίσης στη διαδικασία σχεδιασμού και αναθεώρησης της *Σύμπραξης για την Ειρήνη* από το 1999, βοήθησε επίσης στην ανάπτυξη της διαλειτουργικότητας, καθώς και στην παροχή στόχων σχεδιασμού που είναι καθοριστικοί για την μεταρρύθμιση και τον μετασχηματισμό των ενόπλων δυνάμεων της χώρας.

Η χώρα ήταν βασικός εταίρος στην υποστήριξη των επιχειρήσεων σταθεροποίησης υπό την ηγεσία του NATO στο Κοσσυφοπέδιο το 1999, καθώς οι δυνάμεις του NATO αναπτύχθηκαν στην ΠΓΔΜ για να σταματήσουν την εξάπλωση της σύγκρουσης, καθώς και να παρέχουν υλικοτεχνική υποστήριξη στη Δύναμη του Κοσσυφοπεδίου (KFOR). Οι Σύμμαχοι παρείχαν επίσης ανθρωπιστική βοήθεια για να βοηθήσουν την ΠΓΔΜ να αντιμετωπίσει το κύμα προσφύγων από το Κοσσυφοπέδιο.

Η ΠΓΔΜ άρχισε να ασχολείται επίσης ενεργά από το 1998, με το *Πρόγραμμα Επιστήμης για την Ειρήνη και την Ασφάλεια του NATO*. Οι δραστηριότητες της επικεντρώθηκαν κυρίως στην άμυνα στον κυβερνοχώρο και την αντιτρομοκρατία, την άμυνα κατά χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών και πυρηνικών παραγόντων και την περιβαλλοντική ασφάλεια (North Atlantic Treaty Organization, 2020).

Η ΠΓΔΜ στα πρόθυρα του εμφυλίου

Στο δημοψήφισμα του 1991, το οποίο σήμανε την ανεξαρτησία του κράτους της ΠΓΔΜ από τη Γιουγκοσλαβία, ο αλβανικός πληθυσμός δεν συμμετείχε. Μεταξύ των αλβανικών κομμάτων της εποχής, του *Κόμματος της Δημοκρατικής Ευημερίας* (PDP) και του *Λαϊκού Δημοκρατικού Κόμματος* (DPA), υπήρχε διαφωνία ως προς το καθεστώς με τον οποίο η αλβανική κοινότητα θα εντασσόταν στο νεοσύστατο κράτος. Για αυτό το λόγο, πραγματοποιήθηκε ξεχωριστό δημοψήφισμα, το οποίο είχε ανεπίσημο χαρακτήρα, και τα αποτελέσματα αυτού ήταν θετικά για την ανεξαρτητοποίηση του Μακεδονικού κράτους αλλά στο νέο κράτος, η αλβανική κοινότητα θα απολάμβανε εδαφική αυτονομία από το

κράτος της ΠΓΔΜ. Οι Αλβανοί δεν θεωρούσαν την κοινότητά τους ως μειονότητα αλλά ως συγκυρίαρχη κοινότητα του έθνους (Σφέτας, 2017).

Το αλβανικό κράτος παρέχει σημαντική υποστήριξη προς όλους τους Αλβανούς, από τη διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας το 1992 και έπειτα. Την εποχή εκείνη οργανώθηκε στα Τίρανα μία επιτροπή συντονισμού των Αλβανών, η οποία ανέλαβε να συντονίζει τα προγράμματα όλων των αλβανικών κομμάτων στις περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας με σκοπό να εξασφαλισθεί μία ενιαία πολιτική γραμμή. Ένα χρόνο αργότερα, το 1993, ακολούθησε η αναγνώριση από την Αλβανία του νεοσύστατου της ΠΓΔΜ. Οι ταραχές που ξέσπασαν το 1997, στην περιοχή του Κοσόβου, είχαν ως αποτέλεσμα πολλές χιλιάδες Αλβανοί να περάσουν τα σύνορα με την ΠΓΔΜ, προκειμένου να σωθούν από την επίθεση των σέρβων στο Κόσοβο. Η διεθνή κοινότητα, επενέβη με νατοϊκές δυνάμεις προκειμένου να βοηθήσουν την κυβέρνηση της ΠΓΔΜ, να διαχειριστεί το προσφυγικό κύμα. Πολλοί αλβανοί πρόσφυγες, ένιωθαν σαν στο σπίτι τους στη νέα χώρα και συνδέθηκαν με κοινότητες στα δυτικά της χώρας και δεν ακολούθησαν τις οδηγίες του ΝΑΤΟ για εγκατάσταση σε συγκεκριμένες περιοχές στα βόρεια που είχαν οργανωθεί από νατοϊκές δυνάμεις. Η επέμβαση του ΝΑΤΟ στο Κοσσυφοπέδιο και η απόσχισή του από την Σερβία, ξύπνησε το αλβανικό εθνικισμό και έδωσε κίνητρα στα σχέδια των Αλβανών για ανεξαρτητοποίηση. Παρά την επικράτηση των μετριοπαθών φωνών στην ηγεσία του αλβανικού στοιχείου της ΠΓΔΜ, η ενίσχυσή του από τους Αλβανούς του Κοσόβου σήμανε την απαίτηση για εδαφική και πολιτική αυτονομία (Philips, 2004: 75).

Η ρήξη όμως ήταν αναπόφευκτη και αφορούσε τον γενικότερο χαρακτήρα του κράτους και συνέβη το 2001. Η κρίση ξέσπασε μετά από επιθέσεις του *Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού* (UCK) σε αστυνομικό τμήμα σε αλβανικό χωριό της δυτικής ΠΓΔΜ και συνεχίστηκε με ανταλλαγές πυρών και συγκρούσεις μεταξύ Αλβανών εξτρεμιστών και μεθοριακών φρουρών στα σύνορα Κοσόβου – ΠΓΔΜ. Τα γεγονότα ανάγκασαν την κυβέρνηση των Σκοπίων, να αποστείλει επιστολή στον γενικό γραμματέα του ΝΑΤΟ, ώστε να τον ενημερώσει για την κατάσταση (Γρηγοράκης).

Από τη στιγμή που επετεύχθη η ανεξαρτητοποίηση του Κοσσυφοπεδίου, ήταν θέμα χρόνου ο αλβανικός εθνικισμός να επιδιώξει την ανεξαρτητοποίηση των υπόλοιπων τμημάτων που κατοικούσαν Αλβανόφωνοι, στη νότια Σερβία, στην ΠΓΔΜ και στο Μαυροβούνιο (Σφέτας, 2017).

Η κρίση έλαβε τέλος με την παρέμβαση του διεθνή παράγοντα, στις οποίες συμμετείχαν εκπρόσωποι των Αμερικανών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την έναρξη διαπραγματεύσεων. Οι διαπραγματεύσεις είχαν ως αποτέλεσμα την υπογραφή στις 13 Αυγούστου 2001, της συμφωνίας της Αχρίδας. Η συμφωνία επικυρώθηκε στις 17 Νοεμβρίου του 2001 από την Βουλή της ΠΓΔΜ και αποτέλεσε πολιτική νίκη των Αλβανών που αναγορεύτηκαν συνταγματικό έθνος, χωρίς όμως δικαίωμα βέτο.

Η Ελλάδα αντέδρασε σθεναρά και με συνέπεια στην εθνοτική κρίση της ΠΓΔΜ. Το πρώτο χαρακτηριστικό της εξωτερικής πολιτικής της, ήταν η ανάγκη διατήρησης των ήδη υπάρχοντων συνόρων στα Βαλκάνια και πιο συγκεκριμένα στη διατήρηση των υπάρχοντων συνόρων της ΠΓΔΜ (Τζιαμπίρης, 2003: 121). Έτσι ήταν ξεκάθαρη η καταδίκη της οποίας προσπάθειας για βίαιη αλλαγή των συνόρων στη νοτιανατολική Ευρώπη, ενώ παράλληλα στηρίχτηκαν από την ελληνική πλευρά, τα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα. Η αποδοχή των υπάρχοντων συνόρων είναι αδιαμφισβήτητη και η κατάσταση απαιτεί συνεργασία και επικοινωνία (Flash.gr, 2001).

Η ελληνική εξωτερική πολιτική την συγκεκριμένη περίοδο χαρακτηρίστηκε από ευρεία διακομματική συμφωνία και συναίνεση στην αντιμετώπιση της κρίσης στη γειτονική χώρα. τα κόμματα της αντιπολίτευσης ταυτίστηκαν πλήρως με τους βασικούς κυβερνητικούς στόχους οι οποίοι ήταν αντίθετοι στην αλλαγή συνόρων και υπέρ του σεβασμού των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων. Η μόνη διαφοροποίηση προήλθε από τα κόμματα της αριστεράς όταν αποφασίστηκε η συμμετοχή ελληνικών ενόπλων δυνάμεων στην νατοϊκή επιχείρηση (*Essential Harvest*) στο έδαφος της ΠΓΔΜ. Έτσι, η εικόνα που έδωσε ο ελληνικός πολιτικός κόσμος ήταν αντιδιαμετρικά αντίθετη από αυτή των μικροπολιτικών σκοπιμοτήτων και προσωπικών στρατηγικών που σημάδεψαν την πολιτική την περίοδο 1992-1995, πριν δηλαδή την υπογραφή της Ενδιάμεσης συμφωνίας. Ο σκοπός που τέθηκε και στον οποίο η χώρα έμεινε σταθερή και ενωμένη, ήταν η σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή (Τζιαμπίρης, 2003: 122-123).

Η ελληνική διπλωματία έκανε ενεργή προσπάθεια για να βοηθήσει την ΠΓΔΜ, στο πλαίσιο κυρίως ευρύτερων πολυμερών προσπαθειών ή ενεργειών που προερχόταν από διεθνείς οργανισμούς. Μία μονομερής πρωτοβουλία (η μοναδική) από την ελληνική πλευρά, ήταν η αποστολή υλικής βοήθειας μετά από έκκληση του πρωθυπουργού της ΠΓΔΜ για συνδρομή της Ελλάδας με κάθε δυνατό τρόπο. Η υλική βοήθεια περιλάμβανε στρατιωτικό υλικό, όπως ασυρμάτους, στρατιωτικά οχήματα, μεταφορικά ελικόπτερα,

υγειονομικό υλικό και υλικό διοικητικής μέριμνας. Η πιο σημαντική επιτυχία των ενεργειών της Ελλάδας, ήταν η υπογραφή στις 9 Απριλίου 2001 της *Συμφωνίας Σταθερότητας και Συνεργασίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΠΓΔΜ*. Στάλθηκε έτσι το μήνυμα από την ελληνική πλευρά προς το αλβανικό στοιχείο της γειτονικής χώρας, ότι το μέλλον της θα πρέπει να αναζητηθεί στην ευρωπαϊκή ενταξιακή πορεία και μακροπρόθεσμα στη διαδικασία ένταξης στις ευρωπαϊκές δομές (Τζιαμπήρης, 2003: 123-125).

Η αλλαγή στην ελληνική προσέγγιση. Η Ελλάδα ως ηγέτιδα δύναμη, μέλος του NATO και της ΕΕ, στην ευρύτερη περιοχή

Η επαναπροσέγγιση των δύο χωρών και η αναβάθμιση των σχέσεων τους το 2001 επανέφερε ξανά στο προσκήνιο το θέμα του ονόματος. Έγινε προσπάθεια για συμφωνία μεταξύ των δύο κρατών και το προτεινόμενο όνομα ήταν το «Άνω Μακεδονία». Τα προβλήματα όμως που αντιμετώπισε η ΠΓΔΜ εκείνη τη χρονιά με την αλβανική μειονότητα, η οποία απαιτούσε ίσα δικαιώματα, δεν ευνόησαν την εξεύρεση λύσης και την καθιέρωση αυτής της ονομασίας.

Παρά το γεγονός ότι η προσπάθεια επίλυσης του ονοματολογικού παρέμεινε ανολοκλήρωτη, η υποστήριξη της Ελλάδας προς τη γειτονική χώρα, θα πρέπει να ιδωθεί υπό το πρίσμα των ενεργειών για σταθερότητα στην περιοχή και την προσπάθεια λήξης των γεγονότων που οδήγησαν στην αστάθεια και την απειλή τα Βαλκάνια. Η Ελλάδα έκανε αισθητή την παρουσία της στην περιοχή δύο χρόνια νωρίτερα (1999) κατά την κρίση στη νότια Σερβία, σημειώνοντας την ανάγκη για βοήθεια, ανασυγκρότηση και ανασχηματισμό του Κοσόβου. Στο ίδιο πνεύμα ήταν και η υπογραφή του Συμφώνου Σταθερότητας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όπου πρωτοστάτησε ως χώρα.

Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της κρίσης στην ΠΓΔΜ, εξηγείται από τις βασικές αρχές της θεωρίας του ρεαλισμού. η προσήλωση στη σύνεση που επιβάλλει ο ρεαλισμός, αποτέλεσε την πηγή από την οποία προέκυψαν τα χαρακτηριστικά της ελληνικής διπλωματίας από το 2000 και έπειτα. Η ελληνική διπλωματία αφομοίωσε πλήρως την συγκεκριμένη περίοδο, τη θεωρία του ρεαλισμού και κατανόησε σαφώς την «ακατανίκητη δύναμη των υφισταμένων δυνάμεων και τον αναπόφευκτο χαρακτήρα των υφιστάμενων τάσεων», φράση με την οποία ο Carr σφράγισε τον πολιτικό ρεαλισμό, μετά τον Β'ΠΠ. Η Ελλάδα κινούμενη με βάση μία ορθολογιστική

ανάλυση της ισχύος στο υποσύστημα των Βαλκανίων αλλά και γενικότερα στο Διεθνές Σύστημα, δεν λειτούργησε ως Αναθεωρητική δύναμη και έμεινε μακριά από τα προβλήματα της περιοχής, με σκοπό να αποτελέσει μέρος της λύσης παρά του προβλήματος στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Η ρεαλιστική προσαρμογή που επιχείρησε η Ελλάδα και ο πλήρης εναρμονισμός με τους στόχους των δυτικών δυνάμεων για σταθερότητα στα Βαλκάνια, βοήθησε στο να εξέλθει η χώρα από μία ιδιόμορφη διεθνή απομόνωση και να αντιστρέψει με την πολιτική της, το κλίμα στην περιοχή. Προτεραιότητα πλέον για την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας ήταν η επιδίωξη του Εθνικού συμφέροντος με βάση την ισχύ και η ισχυροποίηση της θέσης της χώρας καθώς και η διατήρηση της ισορροπίας ισχύος στην περιοχή¹⁴.

Η εδαφική ακεραιότητα της ΠΓΔΜ αποτέλεσε στόχο για την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. η ρεαλιστική προσέγγιση επέβαλε την αντιμετώπιση του γειτονικού Κράτους ως ένα κράτος buffer state (Τζιαμπίρης, 2003: 128-129). Η ταύτιση απόψεων μεταξύ των δύο κρατών σε ζητήματα όπως για παράδειγμα η «βίαιη αλλαγή συνόρων», και η δυνατότητα του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου να επεκταθεί στη γείτονα χώρα, ήταν αποτελέσματα της νέας προσέγγισης στις Διεθνείς Σχέσεις από την Ελλάδα.

Ένα buffer state είναι ένα κράτος που βρίσκεται ανάμεσα σε δύο αντίπαλες ή δυνητικά εχθρικές μεγαλύτερες δυνάμεις¹⁵. Η ύπαρξή του μπορεί μερικές φορές να θεωρηθεί ότι αποτρέπει τη σύγκρουση μεταξύ τους, να απορροφήσει πρόσφυγες και άλλα παραπλήσια προβλήματα όπως αυτά του Κοσσυφοπεδίου.

Από γεωπολιτική σκοπιά η Ελλάδα είχε απόλυτο συμφέρον να αποτρέψει τη δημιουργία μιας Μεγάλης Αλβανίας το οποίο θα αποτελούσε εξέλιξη που θα άλλαζε τις ισορροπίες ισχύος στα Βαλκάνια, ενώ θα άνοιγε γενικότερα τον ασκό του Αιόλου και πιθανόν θα ασκούσαν πιέσεις και για τη δημιουργία μιας Μεγάλης Βουλγαρίας. Η επικράτηση του ρεαλισμού στις αρχές του 20ου αιώνα, σχετίζεται επίσης και με το γεγονός ότι τα κράτη ήταν εκείνα που έπαιζαν το βασικότερο ρόλο στις εξελίξεις. Παρά το γεγονός ότι οι διεθνείς οργανισμοί και οι συμμαχίες (NATO, ΕΕ κλπ.) αναμείχθηκαν ενεργά, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται ο πρωταρχικός ρόλος που παίζουν τα εθνικά κράτη

¹⁴ Η διατήρηση της ισορροπίας ισχύος αποτελεί αρχή του ρεαλισμού.

¹⁵ Στην παρούσα εργασία η έννοια του buffer state χρησιμοποιείται με μια πιο ελεύθερη μετάφραση από αυτή που χρησιμοποιείται η έννοια στις Διεθνείς Σχέσεις.

που αποτελούν τα μέλη αυτών οργανισμών, συχνά με δικαίωμα αρνησικυρίας σε όλες τις αποφάσεις.

Η επιλογή του ρεαλισμού δικαιώνεται από την Ελλάδα μιας και το διεθνές σύστημα την περίοδο εκείνη είχε συγκρουσιακό χαρακτήρα και κάθε επιλογή θα έπρεπε να στηρίζεται στην ανάλυση της ισχύος και στη βάση του Εθνικού συμφέροντος. Έτσι η Ελλάδα βγήκε το 2002 ενδυναμωμένη στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, κάτι ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένου του γεγονότος ότι εστίες αστάθειας, όπως ο αλβανικός εθνικισμός, συνέχισαν να υπάρχουν στην περιοχή. Το ζητούμενο για την Ελλάδα εκείνη την περίοδο ήταν να συνεχίσει τη στήριξη του εθνικού συμφέροντος υπό το πρίσμα της έννοιας της ισχύος («διότι οφείλουμε να δράσουμε σύμφωνα με τον κόσμο όπως είναι και όχι όπως θα θέλαμε να είναι», σύμφωνα με τον Carr) και με την ευρύτερη διακομματική συναίνεση που επετεύχθη, να αποτελέσει την βασική επιλογή της ελληνικής διπλωματίας στην περιοχή και τα επόμενα χρόνια (Τζιαμπήρης, 2003: 127-130).

Η δράση της διασποράς των Σκοπιανών

Παράλληλα με τις εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και την αντιπαράθεση της Ελλάδας και της ΠΓΔΜ, κυρίως για το όνομα του νεοσύστατου κράτους, μια άλλη αντιπαράθεση για τον ίδιο λόγο διεξαγόταν πολύ μακριά από αυτή την περιοχή του κόσμου. Η διασπορά των Σκοπιανών υπήρξε ιδιαίτερα δραστήρια στην Βόρεια Αμερική και την Αυστραλία, διεκδικώντας ενεργά το όνομα της Μακεδονίας για το κράτος της ΠΓΔΜ, ενώ από την άλλη η ελληνική διασπορά, η οποία ήταν σαφώς μεγαλύτερη και με μεγαλύτερες υλικές δυνατότητες, βρέθηκε σε θέση άμυνας.

Με το τέλος του Εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα, χιλιάδες σλαβομακεδονικής συνείδησης πολίτες από την ελληνική Μακεδονία που δεν είχαν καταφύγει στο βορρά, μετανάστευσαν στην Αμερική και την Αυστραλία και ενώθηκαν με άλλους από τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία, σχηματίζοντας μία υπολογίσιμη διασπορά (Τζίμας, 2018: 159).

Ίδρυσαν εκεί συλλόγους και οργανώσεις για να προωθήσουν την ιδέα της «Μακεδονίας» και τη διάδοση της «μακεδονικής γλώσσας». Εξέδιδαν εφημερίδες και φυλλάδια, με σκοπό να προσελκύσουν με τις απόψεις τους, μετανάστες από τη Μακεδονία και να επηρεάσουν την κοινή γνώμη. Η συσπείρωση και η προβολή των θέσεων τους ενισχύθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του '50 όταν άρχισαν να δημιουργούν

τις πρώτες ενορίες της «Μακεδονικής Εκκλησίας» και να καταφθάνουν ιερείς από τη «Λαϊκή Δημοκρατία της Μακεδονίας» της ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας (Τζίμας, 2018: 160).

Επίκεντρο αρχικά ήταν το Τορόντο του Καναδά, η πολιτεία Ιντιάνα των ΗΠΑ και η Μελβούρνη στην Αυστραλία. Ανέπτυξαν, συνεπικουρούμενοι από την ΠΓΔΜ, έντονη δραστηριότητα και πέτυχαν εν μέρει να προκαλέσουν σύγχυση στις χώρες αποδημίας τους σχετικά με τον όρο Μακεδονία, στον οποίο έδιναν εθνικό πολιτικό περιεχόμενο και όχι ιστορικό και γεωγραφικό (Danforth, 1995: 85).

Στην Αυστραλία και τον Καναδά όλη η κινητικότητα αυτών των δικτύων ήταν περισσότερο θορυβώδης, στις ΗΠΑ όμως τα πράγματα ήταν διαφορετικά (Danforth, 1995: 87). Στην Ουάσινγκτον και στη Νέα Υόρκη εδρεύουν τα πανίσχυρα κέντρα παγκόσμιας ισχύος τα οποία και οι δύο πλευρές επεδίωκαν να επηρεάσουν υπέρ των θέσεών τους. Πολύ πιο ισχυρή πληθυσμιακά, οικονομικά και πολιτικά η ομογένεια της Ελλάδας, αντιτάχθηκε στην επιχειρούμενη από τους σλαβομακεδόνες προπαγάνδα.

Ο αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος της Ορθόδοξης Εκκλησίας, από τη δεκαετία του '60 πρωτοστάτησε στον αγώνα της ελληνικής διασποράς κατά της αναγνώρισης και εξάπλωσης στην κοινωνία των ΗΠΑ, της προπαγάνδας των απόδημων σλαβομακεδόνων. Από το 1991 με την ίδρυση του Κράτους που έφερε το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας», ξεκίνησαν κινητοποιήσεις από ελληνικής πλευράς στις ΗΠΑ για να μην αναγνωριστεί διεθνώς το νεόκοπο κράτος με το συνταγματικό του όνομα. Άσκησαν πιέσεις στο Λευκό Οίκο και στο Κογκρέσο, για την αφύπνιση της αμερικανικής κοινής γνώμης. Οι οργανώσεις της ελληνικής ομογένειας και στις πέντε ηπείρους παρέμειναν πιστές στην αδιάλλακτη γραμμή της μη παρουσίας στο όνομά του νέου κράτους του όρου «Μακεδονία» (Τζίμας, 2018: 159-161).

Το κράτος της ΠΓΔΜ κατάφερε την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα (συγκεκριμένα από το 1998) να δημιουργήσει μια πολύ αποτελεσματική στρατηγική ομάδα πίεσης για την προώθηση του ζητήματος της ονομασίας στις ΗΠΑ, μέσω προσέγγισης προσωπικοτήτων της αμερικανικής διανόησης και της βοήθειας ορισμένων μεγάλων εταιρειών προώθησης συμφερόντων.

Η κύρια εταιρεία που διαχειρίστηκε την προώθηση των συμφερόντων της ΠΓΔΜ στις ΗΠΑ, ήταν η ORION Strategies η οποία διατηρούσε επαφές με υποψηφίους

προέδρους και αποτέλεσε μια σημαντική δίοδο επικοινωνίας μεταξύ του κράτους της ΠΓΔΜ, σημαντικών προσωπικοτήτων στην Αμερική και ξένων ηγετών. Ο οργανισμός «United Macedonian Diaspora» (UMD) διοχέτευε κεφάλαια στην ORION, προκειμένου να πραγματοποιήσει ένα ευρύ φάσμα προώθησης της «τακτική έντασης» που χρησιμοποιούσε ο Πρωθυπουργός Γκρουέφσκι με την Ελλάδα που περιλάμβανε συχνές δηλώσεις ΜΜΕ εναντίον της Αθήνας σε διάφορα θέματα. Το UMD πιθανόν συνδεόταν με την υπηρεσία πληροφοριών της ΠΓΔΜ και αυτό σχετίζεται με τον στρατηγικό στόχο του Γκρουέφσκι να δημιουργήσει ακόμη μεγαλύτερα ζητήματα στο εγγύς μέλλον, ως βασικό στοιχείο της πολιτικής του ατζέντας (Michaletos, 2008).

Ο Πρόεδρος του UMD, Meto Koloski ήταν μια γνωστή προσωπικότητα για τη Διασπορά της ΠΓΔΜ και μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μέντορας» πολλών ριζοσπαστικών πολιτικών της χώρας σε σχέση με το ζήτημα του ονόματος. Η προπαγάνδα ήταν το πιο διαδεδομένο μέσο για την επίτευξη των στόχων. Για παράδειγμα, εκτεταμένες βάσεις δεδομένων με λίστες αλληλογραφίας με χιλιάδες διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, χρησιμοποιούνταν σε καθημερινή βάση με τη βοήθεια μιας ομάδας συνεργατών, με σκοπό να διαδίδονται τα επιθυμητά μηνύματα σε όλο τον κόσμο και να καλύπτουν όλες τις ζώνες ώρας, από τη Μελβούρνη της Αυστραλίας έως το Τορόντο του Καναδά (Papavizas, 2012: 46).

Τα κύρια σημεία της ατζέντας στελεχών της διασποράς της ΠΓΔΜ, όπως ο Koloski ήταν η ύπαρξη «μακεδονικής μειονότητας Αιγαίου» στην Ελλάδα, καθώς και οι «παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». Επιπλέον, άλλες λιγότερο γνωστές προσωπικότητες του UMD, ήταν πολύ καλά ενημερωμένες σχετικά με την κατάσταση στην Ελλάδα, εκμεταλλευόμενες πληροφορίες ανοιχτών πηγών σχετικά με την εγχώρια κατάσταση, χωρίς να περιορίζονται μόνο στην πολιτική αλλά και σε άλλα θέματα της κοινωνικής ζωής στην Ελλάδα (Michaletos, 2008).

Ένας άλλος οργανισμός της διασποράς της ΠΓΔΜ που ήταν καλά οργανωμένος και δραστήριος είναι το «Παγκόσμιο Συνέδριο της Μακεδονίας» (WMC), το οποίο εδρεύει στη Φλόριντα και έχει ως επικεφαλής τον τοπικό επιχειρηματία, George Atanasoski, ο οποίος διατηρεί πολύ ισχυρούς δεσμούς με την κυβέρνηση στα Σκόπια και τον ίδιο τον Γκρουέφσκι (Vangelov, 2019: 213). Σημαντικά ποσά ξοδεύτηκαν για να προωθηθούν τα συμφέροντα του WMC, το οποίο θεωρείται πιο «μετριοπαθές» από το UMD, αν και τα δύο ενεργούν στο ίδιο πλαίσιο αλλά χρησιμοποιούν διαφορετικές τακτικές. Το WMC

ακολουθεί τακτικές πίεσης που περιλαμβάνουν τεχνικές «Soft Power», όπως πολιτιστικά φεστιβάλ, αθλητικά γεγονότα και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες. Χρησιμοποιούν επίσης το Διαδίκτυο εκτενώς και σχετίζονται με οργανισμούς της διαποράς της ΠΓΔΜ στον Καναδά (Michaletos, 2008).

Συμπερασματικά σε αυτό το κεφάλαιο είδαμε ότι η Ενδιάμεση Συμφωνία που υπέγραψαν τα δύο κράτη, μετά από διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του ΟΗΕ, επιτεύχθηκε μετά από την σταθερή θέση που έδειξε η ΠΓΔΜ στο στόχο της να προχωρήσει ευρύτερα προς την ολοκλήρωση της σε Διεθνείς Οργανισμούς και συμμαχίες στο δυτικό κόσμο αλλά και λόγω της στήριξης της Ελλάδας σε αυτή την πορεία (η οποία πήρε τις απαραίτητες εγγυήσεις από τη γειτονική χώρα). Επίσης, η επιβίωση του κράτους της ΠΓΔΜ απειλήθηκε κατά την εθνική εξέγερση, με παραλίγο ολέθρια αποτελέσματα. Η στρατηγική επιλογή της χώρας να αποκτήσει δεσμούς με την Ευρωατλαντική συμμαχία και τον προσανατολισμό της χώρας προς την Δύση. Η Ελλάδα από την πλευρά της στήριξε διπλωματικά, στρατιωτικά και πολιτικά την γειτονική χώρα, κάτι που εξυπηρετούσε και τα δικά της συμφέροντα αλλά και την σταθερότητα της περιοχής. Τέλος η ΠΓΔΜ, με την δραστήρια διασπορά της σε Βόρεια Αμερική και Αυστραλία, κατάφερε να διαμορφώσει ομάδες πίεσης και να κινήσει παρασκηνιακά τα νήματα, με σκοπό την επίτευξη των στόχων της χώρας, παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα είχε μια πολύ μεγαλύτερη αριθμητικά διασπορά.

Κεφάλαιο 4: Τα Σκόπια χτυπούν την πόρτα του ΝΑΤΟ

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναφερθούν τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι το 2008, κατά την οποία η ΠΓΔΜ υπέβαλε αίτημα ένταξης στη συμμαχία και η Ελλάδα χρησιμοποίησε το δικαίωμα του βέτο, μπλοκάροντας έτσι τον δρόμο προς την ένταξη στη γειτονική χώρα. Η ΠΓΔΜ είχε εκφράσει από καιρό την πρόθεσή της να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ. Εκκρεμούσε όμως το πρόβλημα της ονομασίας της που προέβαλε η ελληνική πλευρά και το οποίο δεν είχε λυθεί παρά τις διαπραγματεύσεις που είχαν πραγματοποιηθεί υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Παρά τη «νίκη» της στη Σύνοδο του ΝΑΤΟ, η Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει πριν από αυτά τα γεγονότα, την αναγνώριση των Σκοπίων με το συνταγματικό τους όνομα από την υπερδύναμη των ΗΠΑ και αμέσως μετά, την καταδίκη από το δικαστήριο της Χάγης, μετά από προσφυγή σε αυτό της ΠΓΔΜ.

Η αναγνώριση της ΠΓΔΜ, ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας», από τις ΗΠΑ

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, μετά τη νίκη των ρεπουμπλικανών και την επανεκλογή του Τζορτζ Μπους στο Λευκό Οίκο το 2004, προχώρησαν στην επίσημη αναγνώριση της ΠΓΔΜ με τη συνταγματική της ονομασία ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» αιφνιδιάζοντας αρνητικά την Ελλάδα με την αιφνίδια και μονομερή απόφασή τους. Ενώ ο διάλογος μεταξύ Αθήνας και Σκοπίων είχε ανανεωθεί το συγκεκριμένο διάστημα, η ελληνική πλευρά ματαίωσε τη μετάβασή του υπουργού εξωτερικών στις Βρυξέλλες για την άτυπη Σύνοδο Κορυφής των «25» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μιας και η ενέργεια των ΗΠΑ, υπονόμει τις όποιες κινήσεις προς διευθέτηση βάσει της Ενδιάμεσης Συμφωνίας.

Η Ελλάδα προέβη σε διάβημα διαμαρτυρίας στον πρέσβη των ΗΠΑ στην Αθήνα Τόμας Μίλερ, με το οποίο επισημάνθηκαν οι αρνητικές επιπτώσεις που θα είχε η μονομερής απόφαση της αμερικανικής κυβέρνησης να προχωρήσει στην αναγνώριση της ΠΓΔΜ με τη συνταγματική της ονομασία.

Ο πρόεδρος της ΠΓΔΜ Μπράνκο Τσερβενκόφσκι αφού εξήρε την αμερικανική κυβέρνηση για τις ενέργειες της, δήλωσε ότι η χώρα του είναι απόλυτα αποφασισμένη να συνεχίσει την οικοδόμηση φιλικών και καλών σχέσεων γειτονίας, με την Ελλάδα (www.in.gr, 2004)

Το 2004, η ΠΓΔΜ βρέθηκε ενώπιον μιας αναταραχής στο πολιτικό της τοπίο. Η αντιπολίτευση μετά από μεγάλες διαδηλώσεις, με την συμμετοχή δεκάδων χιλιάδων

συμμετεχόντων απείλησε με δημοψήφισμα, με σκοπό να σταματήσει η αποκεντρωτική διαδικασία, η οποία αποτέλεσε κλειδί στη συμφωνία της Αχρίδας του 2001. Η συγκεκριμένη διαδικασία είχε ως σκοπό την εφαρμογή διευθετήσεων που θα επέτρεπαν την ομαλή διακυβέρνηση, μεταξύ των διαφορετικών εθνοτήτων μέσα στη χώρα. Η αναγνώριση της ΠΓΔΜ με το συνταγματικό της όνομα από τις Ηνωμένες Πολιτείες, αποτέλεσε, σύμφωνα με αξιωματούχους, μία κίνηση που σκοπό είχε να υποστηρίξει την πολυεθνική κυβέρνηση της χώρας και την ειρηνευτική διαδικασία την οποία είχε επιβάλει η συμφωνία της Αχρίδας και απειλούσε το δημοψήφισμα, που είχε εξαγγείλει η αντιπολίτευση.

Η κυβέρνηση της ΠΓΔΜ την συγκεκριμένη περίοδο, με τη συμμετοχή στελεχών από διάφορες εθνότητες του πληθυσμού, παρέμενε προσηλωμένη στη συμφωνία της Αχρίδας. Η ευρύτερη περιοχή παρέμενε ήρεμη και όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων επιθυμούσαν μία στενότερη συνεργασία και την συμμετοχή στο ΝΑΤΟ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι Αμερικανοί πίστευαν ότι η ένταση μπορούσε να ξεσπάσει ανά πάσα στιγμή λόγω της κατάστασης στο γειτονικό Κόσοβο. Αποτέλεσε έτσι σκοπό για τις ΗΠΑ η σταθεροποίηση της ΠΓΔΜ και η στήριξη της κυβέρνησής της με κάθε κόστος. Χρησιμοποιήθηκε έτσι το επιχείρημα της πιθανής αναβίωσης δικαιοδικών διαφορών και έγινε λόγος για κίνηση που θα στηρίζει και θα ενισχύσει την κυβέρνηση της ΠΓΔΜ, εν όψει το δημοψηφίσματος εκχώρησης περαιτέρω εξουσιών στην αλβανική μειονότητα της χώρας (Kim, 2005: 1).

Οι ΗΠΑ διακήρυτταν συνεχώς από τη δεκαετία του 1990, ότι ενδιαφέρονται για την ειρήνη και την ασφάλεια στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας αλλά και τη σημασία της για την ευρύτερη σταθερότητα στα Βαλκάνια. Παρέμειναν έτσι ως χώρα ενεργή στα τεκταινόμενα στην ευρύτερη περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, όπως επίσης και των ταραχών που ξέσπασαν με την είσοδο στον 21ο αιώνα στην ΠΓΔΜ. Οι ΗΠΑ αλλά και άλλοι ηγέτες, πίστευαν ότι οποιαδήποτε αναταραχή ξεσπούσε στην ΠΓΔΜ, θα μπορούσε να πάρει διεθνείς διαστάσεις με την εμπλοκή γειτονικών χωρών της περιοχής ακόμα και συμμάχων των ΗΠΑ στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ. Για αυτό και διακήρυτταν συνεχώς την ανησυχία τους για την εθνική κυριαρχία της χώρας και την πορεία ολοκλήρωσης της προς τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς και την Ευρωατλαντική συμμαχία. Έτσι όταν ξέσπασαν οι ταραχές το 2001, οι ΗΠΑ έπαιξαν ένα ρόλο-κλειδί στη διεθνή προσπάθεια να επιλυθεί η κρίση στο εσωτερικό της ΠΓΔΜ και η οποία έχει ως

αποτέλεσμα τη συμφωνία της Αχρίδας, την οποία υπερασπιζόταν το 2005 με την αναγνώριση της χώρας με το συνταγματικό της όνομα (Kim, 2005: 2-3).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαίοι τους σύμμαχοι, μοιράζονταν τους ίδιους στόχους για την ΠΓΔΜ, για αυτό και επιθυμούσαν την πλήρη ολοκλήρωση της χώρας, μαζί με τις λοιπές χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, στους Ευρωατλαντικούς θεσμούς και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τους θεσμούς της. Προς αυτόν το στόχο διαδοχικές αμερικανικές κυβερνήσεις εργάστηκαν, με σκοπό να επιτύχουν ειρήνη στην περιοχή, καθώς επίσης υπερασπίστηκαν σθεναρά την πολιτική ανοιχτών πυλών του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα κράτη της περιοχής. Η κυβέρνηση Μπους έδωσε μεγαλύτερη έμφαση στην επιτάχυνση και την υποστήριξη της διαδικασίας αυτής, μιας και πολλοί πόροι δόθηκαν από τις ΗΠΑ στον πόλεμο εναντίον της τρομοκρατίας, στο Ιράκ και σε άλλα ανοιχτά ζητήματα διεθνούς ασφάλειας. Το 2005, η κυβέρνηση Μπους ανακοίνωσε το ανανεωμένο ενδιαφέρον για την περιοχή, στο πλαίσιο μιας διεθνούς διαδικασίας για να επιλυθεί η κρίση του Κοσόβου. Για αυτή της δράση, δέχτηκε κριτική για τις μονομερείς ενέργειες της, αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία για πολλούς αποτελούσε τον καθοριστικό σταθεροποιητικό παράγοντα για όλα τα κράτη της περιοχής.

Ένας δεύτερος λόγος που η ΠΓΔΜ αποτέλεσε τη δεδομένη περίοδο αντικείμενο ενδιαφέροντος για τις ΗΠΑ, ήταν ότι η μοίρα της συγκεκριμένης χώρας ήταν στενά συνδεδεμένη με αυτή του γειτονικού Κοσόβου. Το Κόσοβο αποτέλεσε από το 1999 ένα κεντρικό σημείο στρατηγικού ενδιαφέροντος για τους αμερικανούς σε ολόκληρη την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Η κυβέρνηση Μπους θεωρούσε ότι οτιδήποτε συνέβαινε στο Κόσοβο θα είχε ισχυρή επίδραση στην ΠΓΔΜ.

Ένας τρίτος τομέας ενδιαφέροντος των ΗΠΑ ήταν ο ρόλος της ΠΓΔΜ ως μιας περίπτωσης ανάπτυξης και εξέλιξης της Ευρωπαϊκής Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Οι Αμερικανοί πίστευαν στη συνεργασία ΝΑΤΟ και Ευρωπαϊκής Ένωσης στα Βαλκάνια. άλλωστε αυτή η συνεργασία στο διπλωματικό επίπεδο έκανε δυνατή τη συμφωνία της Αχρίδας το 2001 (Kim, 2005: 4-6).

Η Σύνοδος του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι (2008)

Η ΠΓΔΜ εκδήλωσε την επιθυμία να γίνει μέλος του ΝΑΤΟ ήδη από το 1993 μετά από απόφαση του κοινοβουλίου της χώρας. Η απόφαση εξέφραζε την κοινή αποδοχή της χώρας με τις αξίες που πρέσβευε η Ευρωατλαντική συμμαχία - αυτές των ανθρωπίνων

δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, της δημοκρατίας, της οικονομίας της αγοράς, της ειρηνικής επίλυσης των προβλημάτων κλπ. - αλλά και των ζητημάτων ασφαλείας στο Διεθνές επίπεδο. Όπως έχει ήδη αναφερθεί τον Ιανουάριο του 1994 το NATO παρουσίασε την πρωτοβουλία της *Σύμπραξης για την Ειρήνη* (Partnership for Peace), στην οποία η δημοκρατία της ΠΓΔΜ έγινε μέλος το Νοέμβριο του 1995 (North Atlantic Treaty Organization, 2020).

Για την ηγεσία της χώρας, η εμπειρία του πρώτου γύρου διεύρυνσης της Συμμαχίας μετά τον Ψυχρό πόλεμο, που περιλάμβανε την είσοδο σε αυτή της Πολωνίας, της Τσεχίας και της Ουγγαρίας, θεωρήθηκε μία μεγάλη ευκαιρία η οποία συνέπεσε με την προσαρμογή του στρατηγικού δόγματος της Συμμαχίας, το οποίο δεν στηριζόταν πλέον αποκλειστικά στην κοινή άμυνα αλλά επίσης στη διατήρηση της ειρήνης, της σταθερότητας στην ευρύτερη Ευρωπαϊκή περιοχή, με επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων και διατήρησης της ειρήνης (Dimitrov, 2006).

Η στρατιωτική ανάμειξη του NATO στην ευρύτερη περιοχή στο Βορρά της ΠΓΔΜ, σηματοδότησε μια νέα περίοδο στη σχέση της χώρας με τη συμμαχία και ουσιαστικά ενδυνάμωσε αυτή τη σχέση στο πλαίσιο των κοινών συμφερόντων τους. Η ΠΓΔΜ ενδιαφέρονταν να βάλει ένα τέλος στη βία και να εξασφαλίσει τα σύνορα της στο βορρά κατά τις βίαιες ταραχές που προκάλεσαν μαζικές εισροές προσφύγων από το Κόσοβο. Ενώ παράλληλα από την άλλη πλευρά, με τη δέσμευση της στη συμμαχία η χώρα ενδιαφερόταν να συμβάλει στην επίτευξη των σκοπών αυτής. Παράλληλα η παρουσία νατοϊκών στρατευμάτων στο έδαφος της χώρας, εξυπηρετούσε ταυτόχρονα τα συμφέροντα της Συμμαχίας αλλά βοήθησε επίσης την χώρα να αναπτύξει τις ικανότητές της σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις.

Αυτή η μακρά πορεία της ΠΓΔΜ προς την υποψηφιότητα για μέλος του NATO μπορεί να λειτουργήσει ως μία πολύ καλή περίπτωση μελέτης για το αν το NATO θα πρέπει να συνεχίζει να επεκτείνεται ως συμμαχία. Από την πρώτη επέκταση του NATO που αναφέρθηκε πιο πάνω, ξεκίνησε μία δημόσια συζήτηση για το αν αυτή η επέκταση εξυπηρετεί τον κύριο σκοπό της Συμμαχίας ο οποίος είναι η παροχή συλλογικής ασφάλειας για τα μέλη της. Σταδιακά το NATO μετεξελίχθηκε από μία συμμαχία η οποία υπερασπιζόταν τα μέλη της από πιθανή επίθεση συμβατικών δυνάμεων από την πρώην Σοβιετική Ένωση, σε μία συμμαχία η οποία παρείχε ασφάλεια στα μέλη της. Έτσι σταδιακά ενεπλάκη με την καταστροφή τρομοκρατικών δικτύων, την στρατιωτική

επέμβαση σε αποτυχημένα κράτη (failed states) με σκοπό την ανασυγκρότηση τους, καθώς επίσης και την καταπολέμηση ενάντια στην πειρατεία (Dimitrov, 2006).

Παρά το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ φαίνεται να επωφελήθηκε ως ένα βαθμό από την ανάμειξη του NATO στις εσωτερικές της υποθέσεις, βοηθώντας στην επίλυση εσωτερικών πολιτικών διαφορών αλλά και αποτρέποντας μια πιθανή επιθετικότητα των γειτονικών κρατών της χώρας, είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν ισχύει το ίδιο για τη Συμμαχία. Μελετητές όπως ο Siegel, αμφισβήτησαν τα κέρδη που μπορεί να αποκομίσει η Συμμαχία από την συμμετοχή της ΠΓΔΜ σε αυτή. Οι κίνδυνοι ασφαλείας που εγκυμονεί τόσο για το NATO, όσο και για την ίδια την χώρα η είσοδος στη Συμμαχία, είναι πολλοί. Άλλωστε η πρόοδος που επιτεύχθηκε στους δημοκρατικούς θεσμούς της χώρας δεν μπορεί να αποδοθεί ευθέως στη σχέση της με το NATO (Siegel, 2010).

Η πρόσκληση της ΠΓΔΜ για συμμετοχή στο NATO, έγινε από τη Συμμαχία στη Σύνοδο του Βουκουρεστίου στις 3 Απριλίου του 2008. Λίγο πριν την Σύνοδο, η ατμόσφαιρα ήταν ιδιαίτερα ηλεκτρισμένη, μιας και είχαν λάβει χώρα εκτεταμένα επεισόδια φανατικών με την αστυνομία, στα πρόθυρα της Ελληνικής Πρεσβείας στα Σκόπια. Στην πλευρά της ΠΓΔΜ, κυριαρχούσε η βεβαιότητα ότι στο Βουκουρέστι, η Ελλάδα θα μπλοκάρει τη συμμετοχή της χώρας με τη συνταγματική της ονομασία αλλά αυτή θα γινόταν δεκτή με το όνομα FYROM, το οποίο χρησιμοποιούνταν στον ΟΗΕ. Αυτό άλλωστε προέβλεπε και η Ενδιάμεση Συμφωνία την οποία είχε υπογράψει η Αθήνα και βρισκόταν σε ισχύ. Η κυβέρνηση των Σκοπίων και ο πρόεδρος Μπράνκο Τσερβενκόφσκι, ήταν πεπεισμένοι ότι η χώρα θα γινόταν δεκτή με την παραπάνω ονομασία, στηριζόμενη κυρίως στις πιέσεις και την ισχύ του αμερικανικού παράγοντα κατά τη διάρκεια της συνόδου (Τζίμας, 2018: 112).

Η κυβέρνηση Καραμανλή είχε διαμορφώσει την ελληνική στρατηγική γύρω από τη διαπραγμάτευση με κύρια θέση, την επίλυση του ονοματολογικού, με μία σύνθετη ονομασία με γεωγραφικό προσδιορισμό πρώτον και με τη γνωστή ρήτρα του *erga omnes* δεύτερον. Η διπλωματική εκστρατεία της ελληνικής πλευράς, είχε ως κύρια προσπάθεια να πείσει τους εταίρους του NATO να δείξουν την αλληλεγγύη τους, θέτοντας ως όρο για την ένταξη της ΠΓΔΜ την επίλυση του ονοματολογικού στη βάση αμοιβαίας αποδεκτής συμφωνίας, επαναλαμβάνοντας σε όλους τους τόνους ότι δεν θα συναινέσει στη διεύρυνση της Συμμαχίας με την είσοδο του κράτους των Σκοπίων.

Οι πιέσεις που ασκήθηκαν στο πλαίσιο της συνόδου, τόσο στην Ελληνίδα Υπουργό Εξωτερικών Ντόρα Μπακογιάννη όσο και στον πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Καραμανλή, ήταν τεράστιες (Κοττάκης, 2011: 232-234). Η Ελλάδα ξεκαθάρισε στο πλαίσιο της συνόδου, ότι δεν θα δεχτεί την ένταξη της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ, από τη στιγμή που δεν έχει βρεθεί αμοιβαία αποδεκτή λύση στο θέμα της ονομασίας και παράλληλα οποιαδήποτε λύση βρεθεί, θα πρέπει να έχει την έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και να είναι μόνιμη και όχι προσωρινή. Ο Έλληνας Πρωθυπουργός τόνισε επίσης ότι η ΠΓΔΜ δεν πληρεί το βασικό κριτήριο για την ένταξη στη Συμμαχία, αυτό της καλής γειτονίας με άλλα κράτη-μέλη, ενώ παράλληλα προσκόμισε στοιχεία γύρω από την πολιτική αλυτρωτισμού της Κυβέρνησης Γκρουέφσκι. Τέλος, ζήτησε την αλληλεγγύη των εταίρων που αποτελεί και τον ακρογωνιαίο λίθο της Ευρωατλαντικής Συμμαχίας.

Η Ελληνική πλευρά είχε δουλέψει πολύ και σωστά το θέμα και γνώριζε ότι κατά τη διάρκεια της συνόδου θα έχει στο πλευρό της αρκετούς συμμάχους. Με την ελληνική θέση συντάχθηκαν ο Γάλλος πρόεδρος Νικολά Σαρκοζί, ο οποίος ζήτησε ανοιχτά την στήριξη της Ελλάδας, όπως επίσης η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία και η Πορτογαλία. Απέναντι από τις ελληνικές θέσεις, βρισκόταν οι ΗΠΑ, η Τουρκία, η Σλοβενία, η Εσθονία και η Λιθουανία (Κοττάκης, 2011: 236-237).

Η διακήρυξη της συνόδου του Βουκουρεστίου ανέφερε για την ΠΓΔΜ τα εξής: «Αναγνωρίζουμε τη σκληρή δουλειά και τη δέσμευση στις αξίες του ΝΑΤΟ και στις επιχειρήσεις της Συμμαχίας, που διακηρύχθηκε από την ΠΓΔΜ. Επιδιοκιμάζουμε τις προσπάθειές τους να χτίσουν μία πολυεθνική κοινωνία. Στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, πολλοί δρώντες έχουν δουλέψει σκληρά για να επιλύσουν το ζήτημα του ονόματος, αλλά η συμμαχία έχει υπογραμμίσει με λύπη ότι αυτές οι συνομιλίες δεν έχουν φέρει ένα επιτυχές αποτέλεσμα. Ως εκ τούτου, συμφωνήσαμε ότι θα απευθυνθεί πρόσκληση στην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας για ένταξη της, εφόσον λυθεί το ζήτημα του ονόματος, κατά τρόπο αμοιβαίως αποδεκτό. Ενθαρρύνουμε τη χωρίς καθυστέρηση επανάληψη των διαπραγματεύσεων και περιμένουμε να καταλήξουν σε ένα συμπέρασμα το συντομότερο» (Τζίμας, 2018: 118-119).

Η προσφυγή της ΠΓΔΜ στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης

Η χρήση της λέξης «βέτο» από την ελληνική πλευρά, έδωσε την ευκαιρία στην ΠΓΔΜ, να προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για παραβίαση του άρθρου 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995.

Η ΠΓΔΜ υπέβαλε δύο αιτήματα στο Δικαστήριο:

α) να απορρίψει τις ενστάσεις της Ελλάδας όσον αφορά στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου και στην αποδοχή των απαιτήσεών της.

β) να διαπιστώσει αν η Ελλάδα κατά την σύνοδο του Βουκουρεστίου του 2008, παραβίασε τις υποχρεώσεις της στο πλαίσιο της Ενδιάμεσης Συμφωνίας και

γ) να διατάξει την Ελλάδα προκειμένου να συμμορφωθεί με τη διάταξη του άρθρου 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας και να μην προβάλλει αντίρρηση, άμεσα ή έμμεσα, στην εισδοχή της ΠΓΔΜ στο NATO ή σε άλλους οργανισμούς στους οποίους η Ελλάδα είναι μέλος, εφόσον η χώρα αυτή θα αναφέρεται με το FYROM, δηλαδή με την προσωρινή της ονομασία, με την οποία ονομάζονταν στον ΟΗΕ¹⁶.

Η απόφασή του Δικαστηρίου, ήταν τελική χωρίς δικαίωμα έφεσης. Αρχικά το Δικαστήριο έκρινε με ψήφους 14 - 2, ότι έχει δικαιοδοσία να εξετάσει την προσφυγή της ΠΓΔΜ, κάνοντάς την αποδεκτή και απορρίπτοντας τις σχετικές ενστάσεις της ελληνικής πλευράς. Στη συνέχεια με ψήφους 15 - 1 το Δικαστήριο έκρινε ότι η Ελλάδα, ασκώντας βέτο στην είσοδο της ΠΓΔΜ στο NATO, παραβίασε το άρθρο 11, παρ.1, της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Τέλος με μια τρίτη ψηφοφορία, με ψήφους 15 - 1 απέρριψε όλα τα άλλα αιτήματα της ΠΓΔΜ, για επιβολή μελλοντικών μέτρων προς την Ελλάδα από το Δικαστήριο (www.naftemporiki.gr, 2011).

Η ελληνική πλευρά στήριξε το μεγαλύτερο μέρος της υπεράσπισης της στη Χάγη στην αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου να εξετάσει την εν λόγω υπόθεση. Η επιχειρηματολογία στηρίχθηκε σε τέσσερα επιχειρήματα. Πρώτον, ότι η διαφορά εξαιρείται από την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, λόγω της εξαίρεσης της παραγράφου 1 του άρθρου 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, η ένσταση της Ελλάδας δεν εμπίπτει στην εξαίρεση που περιλαμβάνεται στην παράγραφο 1 του Άρθρου

---

¹⁶ Σύμφωνα με την απόφαση 817 (1993) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, καθώς αυτή δεν επιτρέπει στην Ελλάδα να αρνηθεί την είσοδο της ΠΓΔΜ σε έναν οργανισμό, μόνο με το επιχείρημα ότι η γειτονική χώρα θα χρησιμοποιεί στον συγκεκριμένο οργανισμό το συνταγματικό της όνομα. Δεύτερον, η Ελλάδα υποστήριξε ότι η απόφαση του Βουκουρεστίου ήταν, συλλογική και ομόφωνη απόφαση των μελών του NATO και όχι απόφαση της Ελλάδας και ότι το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να αποφανθεί για το συγκεκριμένο σημείο χωρίς να λάβει υπόψη την συλλογική ευθύνη του NATO. Το Δικαστήριο απέρριψε και το εν λόγω επιχείρημα, μιας και κατά την απόφαση κλήθηκε να αποφασίσει για την Ελλάδα και το αν παραβίασε την Ενδιάμεση Συμφωνία. Τρίτον, η Ελλάδα υποστήριξε ότι η απόφαση του Δικαστηρίου δεν μπορεί να έχει πρακτική εφαρμογή και δεν μπορεί να μεταβάλλει την απόφαση του Βουκουρεστίου. Και αυτό το επιχείρημα απορρίφθηκε από το Δικαστήριο, ως μη πειστικό και τονίσθηκε εκ νέου, ότι το άρθρο 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας παραμένει δεσμευτικό. Τέλος, η Ελλάδα υποστήριξε ότι η απόφαση του Δικαστηρίου συνιστά παρέμβαση στις συνεχιζόμενες διαπραγματεύσεις για το όνομα της ΠΓΔΜ. Το επιχείρημα απορρίφθηκε, διότι οι συνομιλίες για το όνομα, δεν αποτελούν εμπόδιο, ούτε παρέμβαση για την έκδοση της απόφασης (Μαλλιός, 2012).

Στη συνέχεια εξετάστηκε το επιχείρημα της Ελλάδας ότι οιαδήποτε ένσταση στην ένταξη της ΠΓΔΜ στο NATO μπορεί να δικαιολογηθεί:

α) βάσει της ένστασης της ελληνικής πλευράς ότι οι παραβιάσεις της Ενδιάμεσης Συμφωνίας από την ΠΓΔΜ, δίνουν στην Ελλάδα το δικαίωμα να μην εκπληρώσει και η ίδια την υποχρέωσή της στο πλαίσιο του άρθρου 11 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας,

β) ως απάντηση σε παραβίαση συνθήκης, ή

γ) ως αντίμετρο βάσει του Δικαίου περί ευθύνης κρατών,

το Δικαστήριο συμπέρανε ότι η Ελλάδα απέδειξε μόνο μία παραβίαση από τα Σκόπια, αυτής της χρήσης απαγορευμένου συμβόλου, αυτό της σημαίας με τον Ήλιο της Βεργίνας (άρθρο 2 παρ. 7), και η απόφαση πρόσθεσε ότι όλα τα άλλα επιχειρήματα για παραβιάσεις της Ενδιάμεσης από τη FYROM δεν ισχύουν (www.naftemporiki.gr, 2011).

Σε αυτό το κεφάλαιο είδαμε τις δύο χώρες εντός μιας ισορροπίας δυνάμεων, στο Διεθνές Σύστημα γενικότερα αλλά και στο πλαίσιο της συμμαχίας του NATO. Η ΠΓΔΜ στηρίχθηκε στην δύναμη των ΗΠΑ για να επιτύχει τον στόχο της από το 2004 έως το 2008

που έγινε η Σύνοδος του NATO στο Βουκουρέστι. Η αμερικάνικη πλευρά πίεσε αρχικά με την αναγνώριση της χώρας με το συνταγματικό της όνομα και μετά κατά την διάρκεια της ίδιας της Συνόδου. Από την άλλη η Ελλάδα, δημιούργησε ένα ισχυρό μέτωπο από συμμάχους στο NATO και πέτυχε τον στόχο της, παρουσιάζοντας μια ισχυρή συλλογική ισχύ ως χώρα.

Κεφάλαιο 5^ο : Η μη αναστρέψιμη διαδικασία για την ένταξη της ΠΓΔΜ στην Ευρωπαϊκή Συμμαχία

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα αναφερθούν τα γεγονότα της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα. Οι πιέσεις σε διεθνές επίπεδο για την σταθερότητα στα Βαλκάνια, επιβάλλουν την ομαλή ένταξη των χωρών στην ΕΕ και την διεύρυνση του NATO στην ευρύτερη περιοχή, με σκοπό μεταξύ άλλων και την αντίδραση στην ρωσική επιρροή. Έτσι αναλαμβάνονται δράσεις όπως η «Διαδικασία του Βερολίνου», ενώ από το 2015 τα κομμάτια του παζλ, είναι στη σωστή θέση και στις δύο χώρες, κάτι που οδηγεί στην Συμφωνία των Πρεσπών. Αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης που σημαίνει την επίλυση της ονοματολογικής διαφοράς, αποτελεί η είσοδος της Βόρειας Μακεδονίας ως το 30ο μέλος του NATO, στη συμμαχία.

Περιφερειακή συνεργασία και ασφάλεια για τα Δυτικά Βαλκάνια. Η «Διαδικασία του Βερολίνου»

Μετά την περίοδο της έντασης μεταξύ των δύο χωρών που σήμανε η μη εισδοχή στο NATO της ΠΓΔΜ στο Βουκουρέστι, που οδήγησε στην καταδίκη της Ελλάδας στη Χάγη το 2011, θα φτάσουμε στο 2014, για να έχουμε νέες εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, με την Διαδικασία του Βερολίνου. Η Διαδικασία του Βερολίνου αποτελεί μια πρωτοβουλία διακυβερνητικής συνεργασίας που αποβλέπει στην αναζωογόνηση των πολυμερών δεσμών μεταξύ των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων και συγκεκριμένων κρατών-μελών της ΕΕ. Στόχος ήταν να διατηρηθεί η δυναμική της διαδικασίας διεύρυνσης της ΕΕ, σε πείσμα του αυξημένου ευρωσκεπτικισμού, της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα.

Τον Φεβρουάριο του 2014, ο Πρόεδρος της EBRD Σούμα Τσακραμπάρτι, σε μια προσπάθεια να γεφυρώσει το κενό διαλόγου (το οποίο λειτουργούσε, μεταξύ άλλων, και σε βάρος των επενδυτικών δραστηριοτήτων τόσο της EBRD όσο και όλων των δραστηριοποιούμενων στην περιοχή τραπεζών), οργάνωσε στο Λονδίνο μια περιφερειακή Διάσκεψη υψηλού επιπέδου για τα Δυτικά Βαλκάνια. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που όλοι οι αρχηγοί κρατών της περιοχής κάθισαν γύρω από το ίδιο τραπέζι. Με αφορμή αυτή την συνάντηση, στις 28 Αυγούστου 2014, με πρωτοβουλία της Γερμανίδας Καγκελάρου Άνγκελας Μέρκελ, δημιουργήθηκε η Διαδικασία του Βερολίνου. Η Διαδικασία του Βερολίνου στοχεύει στην ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας στα Δυτικά Βαλκάνια

και στη στήριξη της διαδικασίας ένταξης αυτών των χωρών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Mirel, 2018).

Οι στόχοι της Διαδικασίας όπως περιγράφηκαν στην Τελική Διακήρυξη της Γερμανικής Προεδρίας, κατά την πρώτη διάσκεψη το 2014, είναι οι εξής:

α) να σημειωθεί πρόσθετη πραγματική πρόοδος στη διαδικασία μεταρρύθμισης, στην επίλυση εκκρεμών διμερών και εσωτερικών ζητημάτων και στην επίτευξη συμφιλίωσης εντός και μεταξύ των κοινωνιών της περιοχής

β) να ενισχυθεί η περιφερειακή οικονομική συνεργασία

γ) να τεθούν τα θεμέλια για βιώσιμη ανάπτυξη στην ευρύτερη περιοχή

Η διαδικασία λαμβάνει χώρα με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των κρατών μελών που συμμετέχουν στη διαδικασία, οι οποίες είναι η Αυστρία, η Κροατία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Σλοβενία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Είναι συμπληρωματικό της θεσμικής διαδικασίας ολοκλήρωσης της ΕΕ για κάθε χώρα, βάσει της υιοθέτησης του κοινοτικού κεκτημένου.

Η ατζέντα διασύνδεσης της Διαδικασίας αναφέρεται στη σύνδεση των ανθρώπων (κοινωνική διάσταση), των οικονομιών (οικονομική διάσταση) και των κρατών (πολιτική διάσταση) της περιοχής. Μέσα σε αυτήν την ατζέντα, η Διαδικασία έχει μέχρι στιγμής αποφέρει πρωτοβουλίες και έργα στους τομείς των μεταφορών και των υποδομών, της οικονομικής διασύνδεσης, της συνεργασίας των νέων και της συνεργασίας μεταξύ των επιχειρήσεων και μεταξύ των κοινωνιών των Δυτικών Βαλκανίων. Ενέπνευσε επίσης τη διακυβερνητική συνεργασία μέσω οντοτήτων που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της πορείας της: το Περιφερειακό Γραφείο Συνεργασίας Νέων (RYCO), το Φόρουμ Επενδύσεων Επιμελητηρίων Δυτικών Βαλκανίων (WBCIF) και το Ταμείο Δυτικών Βαλκανίων (WBF).

Παράλληλα με τις συναντήσεις των ανώτατων κυβερνητικών αξιωματούχων (Συνάντηση Κορυφής των Δυτικών Βαλκανίων), η Διαδικασία του Βερολίνου περιλαμβάνει τις συναντήσεις εκπροσώπων περιφερειακών οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών (Φόρουμ της Κοινωνίας των Πολιτών των Δυτικών Βαλκανίων), οργανώσεων νεολαίας (Φόρουμ Νεολαίας) και επιχειρηματικών ενώσεων (Επιχειρηματικό Φόρουμ) (www.berlinprocess.info).

Η κριτική που δέχθηκε η Διαδικασία του Βερολίνου, αφορούσε την μη συμμετοχή σε αυτή σημαντικών κρατών της περιοχής. Στις πρώτες συναντήσεις το 2014 (Βερολίνο) και το 2015 (Βιέννη) η Ελλάδα ήταν απύσχα, ενώ το 2016 και το 2017 συμμετείχε σε χαμηλό επίπεδο, με καθεστώς παρατηρητή. Εκτός από την Ελλάδα δεν συμμετείχαν σημαντικές χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου όπως, η Βουλγαρία και η Ρουμανία. Η πολιτική διασύνδεσης των Δυτικών Βαλκανίων όμως απαιτούσε να αναπτυχθεί ένα εύρος διασύνδεσης και με τις όμορες χώρες. Αυτό αποτελούσε μια σημαντική έλλειψη, συγχρόνως όμως και για μια πρόκληση για την συνεργασία και αλληλοκατανόηση στην ευρύτερη περιοχή.

Ως απάντηση στην κριτική προτάθηκαν λύσεις όπως αυτή της ομαδικής ένταξης στην ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι και τα έξι κράτη των Δυτικών Βαλκανίων, θα μπορούσαν να προσχωρήσουν στην ΕΕ στην ίδια ημερομηνία. Μια τέτοια λύση συνεπάγεται αλληλεγγύη και υπερισχύει έναντι της προόδου κάθε κράτους ξεχωριστά. Η ομαδική ένταξη θα μπορούσε επιπλέον να βοηθήσει στην υπερνίκηση του αδιέξοδου με την μη αναγνώριση του Κοσόβου από 5 κράτη μέλη της ΕΕ. Κάτι που θα έθετε τα συγκεκριμένα κράτη, υπό τεράστια πίεση. Ομοίως, η ίδια λογική θα ίσχυε και για το ζήτημα της ονομασίας μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ (Marciacq, 2017: 18).

Τελικά στην συγκεκριμένη περίπτωση που εξετάζουμε αυτό δεν χρειάστηκε, μιας και από το 2015, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ στην Ελλάδα άλλαξε τα δεδομένα της σχέσης με την ΠΓΔΜ (πάντα σε συνδυασμό με μια εξίσου ανοικτή σε υποχωρήσεις κυβέρνηση Ζάεφ στα Σκόπια). Η κυβέρνηση Τσίπρα αποδείχτηκε μια κυβέρνηση χωρίς την παραμικρή εμπειρία, η οποία παρέλαβε μια χώρα σε δύσκολη θέση αλλά με δυνατότητες ανάκαμψης και την οδήγησε μέσα από ατέρμονες διαπραγματεύσεις με ευρωπαίους εταίρους, στο χείλος του γκρεμού. Ο Αλέξης Τσίπρας χωρίς καμία διαπραγματευτική και διοικητική εμπειρία, συμμάχησε για να κυβερνήσει, με δεξιούς λαϊκιστές, πρόσφερε κάλυψη στην αριστερά, έψαξε συμμαχίες εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως στη Ρωσία του Βλαντιμίρ Πούτιν αλλά τελικά υπήρξε δέσμιος των κακών επιλογών της κυβέρνησής του το πρώτο εξάμηνο του 2015, μιας και ουσιαστικά οδηγήθηκε χωρίς αντιστάσεις στην υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών, στις 17 Ιουνίου 2018, που έθεσε τέλος στη μακρά διαφορά της Ελλάδας με την ΠΓΔΜ για το ονοματολογικό (Βαρβιτσιώτη & Δενδρινού, 2019: 368-369). Η λύση σε αυτό το πολυετές πρόβλημα, δημιούργησε θετικό κλίμα για την Ελλάδα, στο Βερολίνο και τις Βρυξέλες, και αυτό πρακτικά σήμαινε ελάφρυνση στην εφαρμογή των μέτρων για το μνημόνιο που εφάρμοξε η Ελλάδα. Ο

δρόμος της ΠΓΔΜ (Βόρειας Μακεδονίας μετά την συμφωνία των Πρεσπών) για την είσοδο στο ΝΑΤΟ, ήταν πλέον ανοικτός (Βαρβιτσιώτη & Δενδρινού, 2019: 370-371).

Η επίλυση της διαφοράς του ονόματος. Η συμφωνία των Πρεσπών

Το 2017 υπήρξε αλλαγή σκυτάλης στην κυβέρνηση της ΠΓΔΜ με την κυβέρνηση Ζάεφ να αναλαμβάνει την εξουσία. Η κυβέρνηση Ζάεφ ήταν ένας συνασπισμός του κόμματος SDSM των σοσιαλδημοκρατών με το αλβανικό κόμμα DUI, η οποία προχώρησε άμεσα στη σύναψη συμφώνου φιλίας με τη Βουλγαρία σε μία προσπάθεια να επιλύσει ιστορικές διαφορές της χώρας με τους γείτονές της. Η ελληνική κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ, αποφάσισε να επανεκκινήσει το διάλογο για το ονοματολογικό, σε μία προσπάθεια οριστικής επίλυσης του θέματος.

Οι προσπάθειες των δύο κυβερνήσεων ουσιαστικά ξεκίνησαν στις 17 Ιανουαρίου του 2018 στην Ουάσιγκτον στο πλαίσιο του ΟΗΕ. Προτάθηκαν εκ νέου μία σειρά ονομάτων, που είχαν προταθεί και στο παρελθόν και τα οποία όλα περιείχαν τον όρο Μακεδονία.

Ακολούθησαν συναντήσεις σε επίπεδο πρωθυπουργών, οι οποίοι εξέφρασαν την αμοιβαία θέληση τους για λύση στο θέμα καθώς και για την ενίσχυση των διμερών σχέσεων των δύο χωρών. Η Ελλάδα σε αυτές τις διαπραγματεύσεις το πρώτο εξάμηνο του 2018 έθεσε ως βασική απαίτηση για να επιλυθεί το ζήτημα, τι ρήτρα *erga omnes* για το όνομα το οποίο θα χρησιμοποιηθεί από τη γειτονική χώρα. Στις 24 Μαΐου 2018, στο πλαίσιο της συνόδου κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Σόφια, προτάθηκε για πρώτη φορά ένα καινούργιο όνομα από την πλευρά της ΠΓΔΜ, αυτό της Μακεδονίας του Ίλιντεν, το οποίο η Αθηνά απέρριψε λίγες μέρες αργότερα, λόγω της ιστορικής βαρύτητας της εξέγερσης του Ίλιντεν για τον Μακεδονικό αγώνα των αρχών του προηγούμενου αιώνα.

Σύμφωνα με τη Συμφωνία των Πρεσπών που υπογράφηκε στις 17 Ιουνίου 2018, η αλλαγή του ονόματος της ΠΓΔΜ σε δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας είναι έναντι όλων (*erga omnes*), πέραν από την εσωτερική χρήση. Η ιθαγένεια της χώρας ορίστηκε ως η «μακεδονική» χωρίς όμως να αναγνωριστεί εθνότητα. Σύμφωνα με τη συμφωνία, η μακεδονική γλώσσα αναγνωρίζεται και σημειώνεται πως ανήκει στην οικογένεια των νοτίων σλαβικών γλωσσών. Ένα σημαντικό σημείο της συμφωνίας, το οποίο αποτέλεσε κομβικό παράγοντα για την υπογραφή της ανάμεσα στις δύο χώρες, υπήρξαν οι αλλαγές

που υποχρεούται να επιφέρει η Βόρεια Μακεδονία στο Σύνταγμα της. Σύμφωνα με αυτές τις αλλαγές, πέραν της νέας ονομασίας, η οποία θα πρέπει να γνωστοποιηθεί σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς και τα λοιπά κράτη, περιλαμβάνονται αλλαγές οι οποίες σχετίζονται με τις αλτρωτικές βλέψεις, που σύμφωνα με την Ελλάδα είχε ΠΓΔΜ.

Στο θέμα της ελληνικότητας της αρχαίας Μακεδονίας, αυτή αναγνωρίζεται ρητά από τη συμφωνία. στο άρθρο 7 όπου αναφέρεται πως οι δύο χώρες αναγνωρίζουν πώς οι έννοιες Μακεδονία και Μακεδόνας αναφέρονται σε διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο και πολιτισμική κληρονομιά. Συγκεκριμένα για την Ελλάδα, αυτοί οι όροι σημαίνουν την περιοχή και τον πληθυσμό στη συγκεκριμένη περιοχή της Βόρειας Ελλάδας καθώς και στον ιστορικό ελληνικό πολιτισμό και την κουλτούρα της περιοχής από την αρχαιότητα έως σήμερα. Όσον αφορά τη Βόρεια Μακεδονία, αυτοί αναφέρονται στη γλώσσα και τους ανθρώπους της οι οποίοι διαθέτουν διακριτή κουλτούρα και ιστορία.

Στο πλαίσιο της συμφωνίας η Βόρεια Μακεδονία όφειλε να απαλείψει το σύμβολο του Ήλιου της Βεργίνας, από την σημαία της και οπουδήποτε αλλού αυτό χρησιμοποιείται, αναγνωρίζοντας το ως αποκλειστικό δικαίωμα να χρησιμοποιείται μόνο από την Ελλάδα. Η Ελλάδα οφείλει να αποδεχθεί την είσοδο της Βόρειας Μακεδονίας στον οργανισμό του NATO και να μην εμποδίσει τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, η Ελλάδα διατηρεί βέβαια το δικαίωμα ένστασης και βέτο στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφόσον παραβιαστεί η συμφωνία των Πρεσπών ή δεν προχωρήσουν ικανοποιητικά οι αλλαγές στο Σύνταγμα της Βόρειας Μακεδονίας. Τέλος, καθορίστηκε το διαρκές και απαραβίαστο των συνόρων, η αποχή από πολιτικές δηλώσεις μεταξύ των μερών και τυχόν διαφορές θα επιλύονται με τη διαμεσολάβηση του ΟΗΕ ή μέσω του Διεθνούς δικαστηρίου.

Ποια πραγματικότητα ήρθε όμως στο προσκήνιο με την Συμφωνία των Πρεσπών στο θέμα της εντάξεως της ΠΓΔΜ στο NATO; Το θέμα της ένταξης στο NATO, υπήρξε ένα ισχυρό διπλωματικό εργαλείο, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το οποίο δημιούργησε η Ελλάδα και η διπλωματία της κατά τη Σύνοδο του NATO στο Βουκουρέστι και βέβαια δεν άπτεται της ουσίας του Μακεδονικού ζητήματος. Αυτό βέβαια έγινε με κόστος για την Ελλάδα, μιας και όπως αναφέρθηκε ακολούθησε η καταδίκη της από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, λόγω της παραβίασης της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995. Η καταδίκη της Ελλάδος από το Διεθνές Δικαστήριο έγινε λόγω της άσκησης του βέτο, παρά το γεγονός ότι η απόφαση της Συμμαχίας είναι

συλλογική και σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί η διπλωματική προσπάθεια της Ελλάδας να διατηρήσει τις ισορροπίες και να μην βρεθεί στη δύσκολη θέση να της επιβληθεί μετά την απόφαση της Χάγης, η είσοδος της ΠΓΔΜ στο NATO.

Στο τελικό κείμενο της συμφωνίας, είναι ξεκάθαρη η παρέμβαση των δυτικών χωρών ως προς την ένταξη της Βόρειας Μακεδονίας στη Συμμαχία. Συγκεκριμένα σε τέτοιου είδους συμφωνίες, από τη στιγμή που συνομολογούνται μεταξύ των μερών, θα πρέπει να ακολουθήσει η κύρωση τους από τις δύο πλευρές και ακολούθως η εφαρμογή τους. Στη Συμφωνία των Πρεσπών, έχει προβλεφθεί κατευθείαν η είσοδος της Βόρειας Μακεδονίας στο NATO χωρίς να είναι απαραίτητο η συμφωνία να κυρωθεί από την πλευρά της Ελλάδας. Μοναδική προϋπόθεση αποτέλεσε η εκπλήρωση των υποχρεώσεων με βάση τη συμφωνία που ανέλαβε η Βόρεια Μακεδονία (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2019: Παράρτημα).

Η Ελλάδα ακόμα και αν δεν επικύρωνε την Συμφωνία των Πρεσπών, η διαδικασία της κύρωσης του Πρωτοκόλλου Ένταξης στο NATO της Βόρειας Μακεδονίας, ήταν μία διαφορετική διαδικασία. Η μη επικύρωση του πρωτοκόλλου ένταξης στο NATO θα σήμαινε ότι η Ελλάδα, πρώτον παραβιάζει εκ νέου την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995 και δεύτερον θα βρισκόταν ενώπιον μιας δεύτερης καταδίκης. Αυτό θα αποτελούσε πρόβλημα μιας και η ελληνική διπλωματία είχε ως σημαία της ανέκαθεν το διεθνές δίκαιο.

Έτσι η Συμφωνία των Πρεσπών υπήρξε κομβική για την είσοδο της Βόρειας Μακεδονίας πλέον στο NATO, το οποίο αποτελούσε μόνο θέμα χρόνου. Άλλωστε το ενδιαφέρον της Δύσης για την επίλυση της διαφοράς του ονόματος και την είσοδο της Βόρειας Μακεδονίας στη Ευρωατλαντική συμμαχία ήταν μεγάλο. Πολλοί ηγέτες, μεταξύ αυτών η Γερμανίδα καγκελάρια Μέρκελ, ο ίδιος ο γενικός γραμματέας του NATO Στόλτενμπεργκ αλλά και Βρετανοί και Αμερικανοί διπλωμάτες, επισκέφτηκαν τα Σκόπια το 2018 (Συρίγος & Χατζηβασιλείου, 2019: 89-93).

Στις 11 Ιουλίου 2018, το NATO κάλεσε τη Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, να ξεκινήσει συνομιλίες για την ένταξη, λέγοντας ότι η χώρα θα μπορούσε να ενταχθεί στον οργανισμό μόλις εφαρμοστεί η Συμφωνία των Πρεσπών. Οι επίσημες ενταξιακές συνομιλίες ξεκίνησαν στις 18 Οκτωβρίου 2018. Στις 6 Φεβρουαρίου 2019, οι μόνιμοι εκπρόσωποι στο NATO των κρατών μελών υπέγραψαν Πρωτόκολλο για την ένταξη της Βόρειας Μακεδονίας στο NATO.

Η Βόρεια Μακεδονία το 30^ο μέλος του NATO

Στις 11 Φεβρουαρίου 2020, το κοινοβούλιο της ΠΓΔΜ ενέκρινε ομόφωνα τη Συνθήκη για την είσοδο της χώρας στην Ευρωατλαντική συμμαχία, με 114 ψήφους υπέρ, καμία αποχή και καμία αντίθεση. Η Ισπανία ήταν η τελευταία χώρα που επικύρωσε το πρωτόκολλο ένταξης, το οποίο έκανε στις 19 Μαρτίου 2020. Η Βόρεια Μακεδονία υπέγραψε το έγγραφο προσχώρησης στη Συμμαχία και έγινε το 30ο κράτος μέλος του NATO, στις 27 Μαρτίου 2020.

Χωρίς συμφωνία με την Ελλάδα, η Βόρεια Μακεδονία δεν ήταν δυνατό να ενταχθεί στο NATO ή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα είχε μπλοκάρει προηγούμενες προσπάθειες της χώρας να εισέλθει σε αυτούς τους θεσμούς. Η ΠΓΔΜ θα μπορούσε να εισέλθει στο NATO πριν από μια δεκαετία, για παράδειγμα, όταν έπρεπε να γίνει μέλος και αυτή εκτός της Κροατίας και της Αλβανίας. Παρόμοια, μαζί με την Κροατία, ήταν πρωτοπόρος για την ένταξη στην ΕΕ στις αρχές της δεκαετίας του 2000, αλλά η αίτηση ένταξής της κόλλησε λόγω των ελληνικών αντιρρήσεων.

Η Ελλάδα στήριξε την Ευρωατλαντική πορεία της Βόρειας Μακεδονίας και τον θεσμικό εκσυγχρονισμό της. Θέλει επίσης να αποτελεί σημαντικό εμπορικό εταίρο, υπό την προϋπόθεση, φυσικά, ότι η συμφωνία των Πρεσπών τηρείται και ότι οι επόμενες κυβερνήσεις της γειτονικής χώρας θα ενδιαφερθούν ενεργά για την επίλυση ορισμένων παρατεταμένων διαφορών. Η Ελλάδα είναι ένας φυσικός εταίρος και σύμμαχος της Βόρειας Μακεδονίας. Εκτός από την πρόσβαση που παρέχει από το βόρειο λιμάνι της στη Θεσσαλονίκη, χρησιμεύει επίσης ως χώρα που παρέχει ασφάλεια και προστασία στη μικρή χερσαία χώρα έναντι εξωτερικών κινδύνων.

Είναι επίσης ένας από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της ένταξης στη Βόρεια Μακεδονία στην ΕΕ και την απέδειξε πρόσφατα ενθαρρύνοντας αρκετά μέλη του μπλοκ να συναινέσουν στην έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τα Σκόπια.

Τα εμπόδια ενθάρρυναν την προηγούμενη κυβέρνηση της ΠΓΔΜ, με επικεφαλής τον πρωθυπουργό Νικόλα Γκρουέφσκι και το εθνικιστικό κόμμα του VMRO-DPMNE, να εγκαταλείψουν αποτελεσματικά την Ευρωατλαντική ολοκλήρωση στα τέλη της δεκαετίας του 2000. Αντίθετα, συμμετείχε σε μια ριζοσπαστική εθνικιστική ανανέωση της πρωτεύουσας των Σκοπίων με την χρήση ιστορικών συμβόλων και ονομάτων, που

μεγάλωναν το χάσμα με την ελληνική πλευρά, ταυτόχρονα με μια απότομη υποβάθμιση των δημοκρατικών θεσμών και του κράτους δικαίου στην χώρα.

Η ένταξη της Βόρειας Μακεδονίας στη Συμμαχία προάγει την περιφερειακή σταθερότητα στα Δυτικά Βαλκάνια. Καθώς τα Δυτικά Βαλκάνια αντιμετωπίζουν διάφορες απειλές για την ασφάλεια, αυτή η σταθερότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική. Επιπλέον, η εμπειρία της πολυεθνικής συνεργασίας στο πλαίσιο του NATO μπορεί να μειώσει τις απαιτήσεις για τη μελλοντική ευρωπαϊκή συνεργασία της χώρας σε άλλους τομείς, ιδίως δεδομένης της σχετικά ενεργού συμμετοχής της Βόρειας Μακεδονίας σε επιχειρήσεις και πρωτοβουλίες του NATO (Bieber, 2018).

Η ένταξη στο NATO σημαίνει για την Βόρεια Μακεδονία, ενίσχυση της γεωστρατηγικής της θέσης στην περιοχή των Βαλκανίων. Ως ισότιμο μέλος του NATO, θα είναι σε θέση να συναποφασίζει για σημαντικά παγκόσμια και γεωστρατηγικά ζητήματα στα οποία διαφορετικά δεν θα είχε κανένα λόγο. Επίσης, η ένταξη στο NATO θα αυξήσει την ασφάλεια και τη σταθερότητα της χώρας, δημιουργώντας έτσι μια καλύτερη βάση για οικονομική ανάπτυξη. Η οικονομική ανάπτυξη, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα της χώρας να εξασφαλίσει βιώσιμη ειρήνη και σταθερότητα, όπως επίσης και η μακροπρόθεσμη ασφάλεια και η πολιτική σταθερότητα. Η ένταξη στο NATO και η έναρξη διαπραγματεύσεων για ένταξη στην ΕΕ θα ενισχύσουν επίσης τη δημοκρατική ικανότητα της χώρας μαζί και θα ανοίξουν τις οικονομικές προοπτικές της στο μέλλον.

Η προσχώρηση στη Συμμαχία έχει όμως και το τίμημά της για την Βόρεια Μακεδονία. Πρώτον, μια μικρή και φτωχή χώρα πρέπει να ενισχύσει τον στρατιωτικό της τομέα, ενώ οι κοινωνικοοικονομικές πτυχές της ασφάλειας θα πρέπει και αυτές να αναμορφωθούν τα επόμενα χρόνια. Δεύτερον, η ιδιότητα του μέλους έχει έρθει εν μέσω της μεγαλύτερης υγειονομικής και κοινωνικής κρίσης που αντιμετώπισε τα τελευταία χρόνια η ανθρωπότητα. Είναι μια στιγμή στην οποία το συμπέρασμα που μπορεί να βγει σχετικά εύκολα είναι ότι οι μη στρατιωτικές πτυχές της ασφάλειας, έχουν πολύ μεγαλύτερη σημασία από την ασφάλεια που θα μπορούσε να προσφέρει η ισχυρότερη στρατιωτική συμμαχία στην ιστορία (Dordevic, 2020).

Οι εθνικές εντάσεις μεταξύ Μακεδόνων και Αλβανών μαστίζουν από καιρό σε καιρό τη χώρα, από τότε που ο πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας ξέσπασε. Υπάρχει η άποψη ότι με βάση τις αξίες στις οποίες βασίζεται η συμμαχία του NATO - ατομική ελευθερία,

δημοκρατία, ανθρώπινα δικαιώματα και κράτος δικαίου – η συμμετοχή της χώρας σε αυτή θα χαλαρώσει τις έντονες πολλές φορές σχέσεις μεταξύ των εθνοτήτων και θα βοηθήσει στην περαιτέρω ολοκλήρωση της κοινωνίας μας. Η ένταξη στο NATO στηρίχθηκε από την πλειοψηφία των ανθρώπων στη Βόρεια Μακεδονία, ανεξαρτήτως εθνικότητας και αυτή συνοδεύτηκε από ορισμένες προσδοκίες στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δικαιοσύνης και της ισότητας. Ο αντίλογος σε αυτή την θέση είναι ότι το NATO δεν κατάφερε να επιδράσει θετικά σε κανένα μια άλλη παρόμοια περίπτωση (π.χ. στην Καταλονία ή την Βόρεια Ιρλανδία). Διότι πολύ απλά το NATO δεν έχει καμία σχέση με τις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών μελών του. Για το NATO ήταν ευκολότερο να παρέμβει στην ΠΓΔΜ, όταν δεν ήταν ακόμη κράτος μέλος, παρά μετά την είσοδο της χώρας στη Συμμαχία (Bieber, 2018).

Η συμφωνία Πρεσπών του 2018, οδήγησε στην επίλυση του μακροχρόνιου ζητήματος του ονόματος. Με τα χρόνια, η Βόρεια Μακεδονία απέδειξε επίσης ότι ήταν έτοιμη και πρόθυμη να συμβάλει στην Ευρωατλαντική ασφάλεια. Η ένταξη της Βόρειας Μακεδονίας στο NATO φέρνει νέα σταθερότητα και ενισχύει την Συμμαχία σε μια περιοχή κομβική για τα συμφέροντα της Δύσης αλλά και για την επίλυση εκκρεμών ζητημάτων στα Δυτικά Βαλκάνια. Η εμβάθυνση των σχέσεων της Βόρειας Μακεδονίας με το NATO και την ΕΕ παρέχει ισχυρότερη βάση στα Δυτικά Βαλκάνια. Η χώρα έχει δεσμευτεί για την συνεργασία της στον τομέα της ασφάλειας συμμετέχοντας σε διάφορες επιχειρήσεις, όπως επίσης και στην αντιμετώπιση προκλήσεων σε τομείς όπως η κυβερνοασφάλεια.

Επίσης η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να ξεκινήσει ενταξιακές διαπραγματεύσεις με τη Βόρεια Μακεδονία (και την Αλβανία), αμέσως μετά την ένταξη. Αυτή η απόφαση θέτει τη Βόρεια Μακεδονία σταθερά στο δρόμο προς την πλήρη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Κλείνοντας το κεφάλαιο θα πρέπει να σταθούμε στον ρόλο του Διεθνούς Συστήματος στην επίλυση της διαφοράς μεταξύ των δύο χωρών. Οι διεθνικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των συγγενών κομμάτων στις δύο χώρες, δημιούργησαν ικανό έδαφος ώστε οι πιέσεις των δυνάμεων της Δύσης να αποδώσουν και να επιλυθεί το ονοματολογικό, το οποίο αποτέλεσε διαχρονικά την κύρια διαφορά μεταξύ τους και η Βόρεια Μακεδονία να εισέλθει στο NATO.

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία εξετάστηκαν οι στρατηγικές της Ελλάδας και της Βόρειας Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), στο πλαίσιο του Μακεδονικού ζητήματος, όπως αυτό αναδύθηκε εκ νέου στο προσκήνιο μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας το 1991, και είχαν ως αποτέλεσμα την είσοδο του νέου κράτους στη Ευρωπαϊκή Συμμαχία. Στο πρώτο θεωρητικό μέρος της εργασίας, καθορίστηκε ότι η ανάλυση της υπόψη περίπτωσης θα πραγματοποιηθεί με βάση την έννοια του Μικρού Κράτους, λόγω του ότι η Ελλάδα και η Βόρεια Μακεδονία ανήκουν στην κατηγορία των Μικρών Κρατών και κυρίως λόγω της δυναμικής που έχει αποκτήσει η έννοια της τελευταίας δεκαετίας στον χώρο των Διεθνών Σχέσεων.

Η στρατηγική της Ελλάδας στο υπό εξέταση ζήτημα, βασίστηκε αρχικά στην πλεονεκτική θέση που της έδινε η συμμετοχή της σε όλους τους μείζονες Διεθνούς Οργανισμούς και κυρίως τον ΟΗΕ, στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στο ΝΑΤΟ. Η στρατηγική της χώρας χαρακτηρίζεται από συνέπεια και σταθερότητα, κάτι το οποίο ισχύει όχι μόνο για την τελευταία 30ετία και την επανεμφάνιση του ζητήματος αλλά γενικότερα για το Μακεδονικό ζήτημα. Η ελληνική πολιτική υπήρξε μετριοπαθής, με εξαίρεση τον εγκλωβισμό στην θέση για την μη χρήση του όρου «Μακεδονία» στην ονομασία του νέου κράτους. Σε αυτό το πνεύμα ήταν και η αντίδρασή της χώρας όταν ανέκυψε εκ νέου το ζήτημα με τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.

Η Ελλάδα ως σύμμαχος χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στήριξε την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασίας (ΕΠΣ) με σκοπό την επίλυση της κρίσης στη Γιουγκοσλαβία. Η πολιτική της Ελλάδας στο υπόψη ζήτημα παρέμεινε σταθερή ακόμα και όταν σταδιακά η πολιτική της ίδιας της Ένωσης άρχισε να αλλάζει και να γίνεται εχθρική απέναντι στη Σερβία, στηρίζοντας ανοιχτά την αυτοδιάθεση των νέων δημοκρατιών, ενώ συνεργάστηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων του ΟΗΕ και των κυρώσεων που αυτό επέβαλε. Οπότε, μέχρι και τις αρχές του 1992, η Ελλάδα στην προσπάθειά της να αυξήσει την επιρροή της διεθνώς, εφαρμόζει πολιτικές συνεργασίας στο πλαίσιο των συμμαχιών που συμμετέχει, προσπαθώντας να χαρακτηριστεί παράγοντας σταθερότητας στην περιοχή.

Η αλλαγή στη στρατηγική της Ελλάδας από τις αρχές του 1992, πραγματοποιήθηκε με σκοπό να προστατευτούν τα ζωτικά συμφέροντα της χώρας, όχι τόσο στο στενό πλαίσιο

της ανάδυσης του ζητήματος στη νέα εποχή αλλά στο ευρύτερο πλαίσιο του Μακεδονικού ζητήματος. Η χώρα βρέθηκε αποξενωμένη στο διεθνές περιβάλλον, η θέση της χαρακτηρίστηκε ως άκαμπτη και ταυτίστηκε από τις μεγάλες δυνάμεις ως παράγοντας αποσταθεροποίησης. Όπως όμως αναφέρθηκε παραπάνω, η συγκεκριμένη στρατηγική της Ελλάδας, η οποία τη συγκεκριμένη περίοδο και μέχρι το 1995 χαρακτηρίζεται ως αμυντική στρατηγική για την προστασία της αυτονομίας της από εξωτερικές επιβουλές, μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο αν η ειδωθεί στο ιστορικό πλαίσιο του Μακεδονικού ζητήματος. Την περίοδο αυτή λαμβάνει χώρα το εμπάργκο προς την ΠΓΔΜ, ενέργεια η οποία δυσχεραίνει τη θέση της Ελλάδας.

Η Ελλάδα παραμένοντας πιστή στη θεσμική προσέγγιση της προηγούμενης περιόδου, κλείνει θετικά αυτή την πρώτη φάση της κρίσης, υπογράφοντας την Ενδιάμεση Συμφωνία, η οποία θα ρυθμίσει τις σχέσεις με τη γειτονική χώρα τα επόμενα χρόνια. Αυτή η εξέλιξη θα επιτρέψει στην Ελλάδα να αναβαθμίσει τη στρατηγική της από εκεί και έπειτα, επιστρέφοντας δυναμικά στον πολιτικό ρεαλισμό στην εξωτερική πολιτική και σε πολιτικές συνεργασίας. Η ελληνική διπλωματία χρησιμοποιεί πλήρως τη θέση της χώρας σε συμμαχίες όπως το NATO και η Ευρωπαϊκή Ένωση και στηρίζει την ΠΓΔΜ στην πορεία της προς την είσοδο σε αυτές.

Στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, η Ελλάδα δέχεται την ισχυρή πίεση των μεγάλων δυνάμεων της Δύσης, οι οποίες πιέζουν για την είσοδο της ΠΓΔΜ στην Ευρωατλαντική συμμαχία. Η ελληνική διπλωματία αποφασίζει να προωθήσει και να υπερασπιστεί τις θέσεις της, εκμεταλλευόμενη πλήρως το ότι αποτελεί έναν σημαντικό εταίρο στο πλαίσιο του NATO. Στη Σύνοδο του Βουκουρεστίου το 2008, επιβάλει τις θέσεις της και θα καθυστερήσει έτσι για 12 χρόνια την είσοδο της ΠΓΔΜ στην Συμμαχία, φέρνοντας ισχυρά δυτικά κράτη μπροστά σε στρατηγικό αδιέξοδο.

Η Ελλάδα μέχρι το τέλος αυτής της πορείας του νέου Μακεδονικού ζητήματος, η οποία ουσιαστικά σημαίνει με την συμφωνία των Πρεσπών το 2018, μία συμφωνία που συναντά ισχυρές αντιδράσεις και στις δύο χώρες, έπαιξε σωστά όλα τα «χαρτιά» της. Εκμεταλλεύτηκε την θέση της σε Διεθνείς Οργανισμούς - Συμμαχίες και τις διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο αυτών, αυξάνοντας την διεθνή της επιρροή μέσω της συλλογικής ισχύος που κατάφερε να παρουσιάσει (όπως για παράδειγμα στη Σύνοδο του Βουκουρεστίου), με σκοπό να επιτύχει τους στόχους της. Μοναδικό ίσως λάθος της στρατηγικής της, είναι ο εγκλωβισμός για ένα μεγάλο διάστημα αυτής της πορείας, στην

άρνηση της να δεχτεί οποιοδήποτε όνομα για τη νέα χώρα που θα περιείχε τον όρο «Μακεδονία», μία θέση που ήταν στα όρια του μαξιμαλισμού.

Η στρατηγική της ΠΓΔΜ αμέσως μετά την ανεξαρτησία της από την πρώην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, ήταν προσανατολισμένη στο ζήτημα της ασφάλειας. Η χώρα βρέθηκε μόνη της, χωρίς στρατό και με μία οικονομία πλήρως εξαρτημένη από την Σερβία, να προσπαθεί να σταθεί στα πόδια της. Παράλληλα στο βορρά, μαινόταν ο πόλεμος μεταξύ της Σερβίας και των λοιπών δημοκρατιών που είχαν επίσης ανεξαρτητοποιηθεί. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που αντιμετώπισε η ΠΓΔΜ αμέσως μετά την ανεξαρτησία της, ήταν αυτό της μεγάλης αλβανικής μειονότητας και των προβλημάτων που αυτή προξενούσε. Η εθνοτική συνύπαρξη μεταξύ σλάβων και Αλβανών παρουσίαζε δυσκολίες, ενώ ταυτόχρονα ο αλβανικός αλυτρωτισμός του γειτονικού Κράτους της Αλβανίας πίεζε περισσότερο τα πράγματα. Η εμμονή που έδειξε η ηγεσία της χώρας τα πρώτα χρόνια της κρίσης, στην «μακεδονική» ρητορική, ήταν σε πολύ μεγάλο βαθμό επιβεβλημένη, ως απάντηση στο αλβανικό στοιχείο, τα προβλήματα το οποίο δημιουργούσε κινδύνευαν να διαμελίσουν στην κυριολεξία τη χώρα.

Η ηγεσία της ΠΓΔΜ, έκανε άμεσα ανοίγματα προς την αλβανική μειονότητα και την Αλβανία, ενώ παράλληλα προσέγγισε την Τουρκία. Αυτές οι ενέργειες εγγράφονται σε ένα πλαίσιο σταθερότητας το οποίο επιδίωξε η χώρα για να αυξήσει την ασφάλεια της, ενώ ταυτόχρονα προσέγγισε τους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς αλλά και το NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι από τα πρώτα χρόνια της κρίσης με την Ελλάδα σωστά η ΠΓΔΜ, φρόντισε να προσδέσει το κράτος στο άρμα της Δύσης. Κομβική σημασία για την περαιτέρω πορεία της χώρας, είχε η είσοδος της χώρας στον ΟΗΕ, έστω και με την προσωρινή της ονομασία και όχι με το συνταγματικό της όνομα.

Το υπόβαθρο του μικρού κράτους, με τις αδύναμες πηγές ισχύος που σχετίζονταν με την περιορισμένη γεωγραφία του, την μικρή ιστορία του αλλά και με εντελώς αδύναμο τον συντελεστή ισχύος της οικονομίας, έπρεπε να επενδύσει σε συμμαχίες όπως αυτή του NATO και να συμπλεύσει παράλληλα με τις μεγάλες δυτικές δυνάμεις για να μπορέσει να αποκτήσει το επίπεδο ασφάλειας που χρειαζόταν, για να σταθεροποιηθεί και έπειτα να προοδεύσει.

Η ΠΓΔΜ μέχρι το τέλος του αιώνα προσπάθησε να αναμορφώσει την ισχύ του μικρού κράτους της, αναβαθμίζοντας τους υλικούς συντελεστές ισχύος της όπως οι

στρατιωτικές της δυνατότητες. Προσπάθησε επίσης να αναβαθμίσει το πολιτικό της σύστημα, την κρατική διοίκηση αλλά και το κύρος της χώρας και τη θέση της στο Διεθνές σύστημα. Σε αυτό το πλαίσιο, θα πρέπει να θεωρήσουμε πολύ σωστή την στόχευση του κράτους να εισέλθει στην Ευρωατλαντική συμμαχία, η οποία τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας, πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή της χώρας στην Σύμπραξη για την Ειρήνη την οποία παρουσίασε το NATO εκείνη την περίοδο και η ΠΓΔΜ συμμετείχε από το 1995.

Με την είσοδο στο νέο αιώνα και αφού η χώρα αντιπαρήλθε επιτυχώς με τη βοήθεια των δυτικών δυνάμεων και της Ελλάδας μεταξύ αυτών, την εθνοτική κρίση του 2001, συνέχισε με σταθερότητα την προσπάθειά της για την Ευρωατλαντική και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Έτσι προσπαθεί να διαμορφώσει ομάδες πίεσης στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Αυστραλία, όπου η σκοπιανή διασπορά ανθίζει και κινείται επιτυχώς παρασκηνιακά, με σκοπό την παροχή βοήθειας στη διαμάχη με την Ελλάδα και κυρίως στο ζήτημα του ονόματος.

Η ΠΓΔΜ παρέμεινε ως Μικρό Κράτος, με μία σταθερή πολιτική θέση σε όλη αυτή τη μακρά πορεία, προσπαθώντας να παραμείνει ένας χρήσιμος εταίρος των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή. Έτσι η χώρα συμμετέχει σε νατοϊκές επιχειρήσεις, με σκοπό να παραμείνει στο διεθνές προσκήνιο και να επιτύχει τον στόχο της. Η παρουσία του NATO στο έδαφος της χώρας και η ενεργή συμμετοχή στις δράσεις της Συμμαχίας, έχουν επίσης ως στόχο την εσωτερική σταθερότητα, τον εκδημοκρατισμό, την βελτίωση της κρατικής διοίκησης, την πρόοδο στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δικαιοσύνης και της ισότητας.

Αν εξαιρέσουμε την Σύνοδο του Βουκουρεστίου, στην οποία οι προσπάθειες της χώρας φάνηκαν να δέχονται ένα σημαντικό πλήγμα, η ΠΓΔΜ κινήθηκε από εκεί και έπειτα ξανά δυναμικά, προς την επίτευξη των στόχων της. Η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την καταδίκη της Ελλάδας, το κατέδειξε αυτό άμεσα. Οι προσπάθειες της χώρας στο πλαίσιο μιας ευρύτερης στρατηγικής των δυτικών δυνάμεων για την ολοκλήρωση των Δυτικών Βαλκανίων στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς και στο NATO, στέφθηκαν με επιτυχία με τη Συμφωνία των Πρεσπών. Η Συμφωνία των Πρεσπών, παρά το γεγονός των μεγάλων αντιδράσεων που συνάντησε στο εσωτερικό της χώρας (όπως αντίστοιχα σε αυτό της Ελλάδας), τερμάτισε μία πορεία η οποία ξεκίνησε στα μέσα της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα, με την Διαδικασία του Βερολίνου και

ουσιαστικά άνοιξε το δρόμο για την είσοδο της Βόρειας Μακεδονίας στο ΝΑΤΟ και μελλοντικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στόχος της Ελλάδας σε αυτή την πορεία των περίπου 30 χρόνων, από τη στιγμή που το Μακεδονικό ζήτημα επανήλθε στο προσκήνιο υπήρξε η επίλυση ενός προβλήματος που προέκυψε με τη χρήση του ονόματος Μακεδονία από μία άλλη χώρα. Από την άλλη πλευρά, ο στόχος της Βόρειας Μακεδονίας σε αυτή την περίοδο, υπήρξε η απόκτηση ονόματος, διότι για 27 χρόνια παρέμεινε μία χώρα με ένα προσωρινό όνομα και ταυτόχρονα η είσοδος της σε συμμαχίες όπως το ΝΑΤΟ και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα Βαλκάνια είναι μία περιοχή στην οποία η Ρωσία από τον 19ο αιώνα έχει παραδοσιακά μεγάλη επιρροή. Το ΝΑΤΟ θεωρεί ακόμα και σήμερα την Ρωσία ως τον κύριο αντίπαλό του σε αυτή την περιοχή της γης. Η περιοχή των Βαλκανίων έχει ενταχθεί στην αντιπαλότητα της Δύσης με την Ρωσία, παρά το γεγονός ότι ούτε οι αμερικανοί έχουν μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, ούτε η περιοχή σχετίζεται με το νέο ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας στην Ευρώπη. Οι Αμερικανοί επιθυμούν οι χώρες των Βαλκανίων να ενταχθούν στην Ευρωατλαντική Συμμαχία και να προσανατολιστούν ανοιχτά προς την Δύση. Αυτό έχει ήδη συμβεί με ένα αριθμό κρατών όπως η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Αλβανία και η Κροατία.

Το ενδιαφέρον της Δύσης στην περιοχή τα τελευταία χρόνια εστιάστηκε στην ΠΓΔΜ και στο Κόσοβο. Έτσι μετά την κρίση που ξέσπασε στους κόλπους της Συμμαχίας μετά τη Σύνοδο του Βουκουρεστίου, ο αμερικανικός παράγοντας αλλά και ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γερμανία, πρωτοστάτησαν στην επανέναρξη των συνομιλιών μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ, οι οποίες κατέληξαν στην συμφωνία των Πρεσπών. Οι Αμερικάνοι επιδίωξαν την κυβέρνηση συνεργασίας μεταξύ των σοσιαλδημοκρατών του Ζόραν Ζάεφ και των αλβανικών κομμάτων, όπως επίσης άσκησαν πιέσεις στην ελληνική πλευρά με σκοπό να λήξει η εκκρεμότητα μεταξύ των δύο χωρών, με θετικό τρόπο για την Δύση. Ακολούθως ξεκίνησαν οι προσπάθειες για να ενταχθεί, η Βόρεια Μακεδονία πλέον, στο ΝΑΤΟ.

Το Μακεδονικό ζήτημα υπήρξε επίκεντρο στην ιστορία των Βαλκανίων, για περίπου δύο αιώνες. Σε αυτή τη νέα εποχή στην οποία βρισκόμαστε μετά το πέρας του Ψυχρού πολέμου, ο διάλογος, η συνεργασία, ο εκδημοκρατισμός, η ασφάλεια, η σταθερότητα και η σύναψη συμμαχιών, θα πρέπει να θεωρούνται στόχοι για κάθε εθνική στρατηγική. Στη συγκεκριμένη διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας, θα

πρέπει να συνεχιστεί στο πλαίσιο τώρα και της Ευρωατλαντικής συμμαχίας η συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, με σκοπό την ευημερία και την ασφάλεια των γειτονικών λαών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bieber, F. (2018, September 13). *www.foreignpolicy.com*. Ανάκτηση από For Macedonia, Is Joining NATO and the EU Worth the Trouble?
- Danforth, L. (1995). *The Macedonian Conflict: Ethnic Nationalism in a Transnational World*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Deitelhoff, N., & Wallbott, L. (2012). Beyond soft balancing: small states and coalition-building in the ICC and climate negotiations. *Cambridge Review of International Affairs*, 25(3), σσ. 345-366.
- Dimitrov, N. (2006, January). Macedonia and NATO: Evolving Partnership. *Crossroads - The Macedonian Foreign Policy Journal*, σσ. 113-120.
- Dordevic, N. (2020, April 8). *www.emerging-europe.com*. Ανάκτηση από Four takeaways from North Macedonia's NATO membership.
- Gron, C. H., & Wivel, A. (2011, September). Maximizing Influence in the European Union after the Lisbon Treaty: From Small State Policy to Smart State Strategy. *Journal of European Integration*, 33(5), σσ. 523-539.
- Gron, C. H., Nedergaard, P., & Wivel, A. (2015). *The Nordic Countries and the European Union: Still the Other European*. New York: Routledge.
- Hey, J. (2003). *Small States in the World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Honkanen, K. (2002). *The Influence of Small States on NATO Decision-Making*. Stockholm: FOI Swedish Defence Research Agency.
- Keohane, R. (1969). Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics. *International Organization*, 23(2), σσ. 291-310.
- Keohane, R. (1971, Spring). The Big Influence of Small Allies. *Foreign Policy*, 2, σσ. 161-182.
- Kim, J. (2005). *Macedonia (FYROM): Post-Conflict Situation and U.S. Policy*. Congressional Research Service.
- Long, T. (2016). Small States, Great Power? Gaining Influence Through Intrinsic, Derivative and Collective Power. *International Studies Review*, σσ. 1-21.
- Maass, M. (2014). Small states: Survival and proliferation. *International Politics*, 51(6), σσ. 709-728.
- Marciaq, F. (2017). *The European Union and the Western Balkans after the Berlin Process*. Sarajevo: Dialog Sudosteuropa.

- Michaletos, I. (2008, Νοέμβριος 9). *Rias.gr*. Ανάκτηση από The Role Of The Pressure Groups In FYROM.
- Mirel, P. (2018). *Western Balkans-European Union: Between internal cohesion and external stability*. Foundation Robert Schuman.
- North Atlantic Treaty Organization. (2020, Σεπτέμβριος 17). *NATO Relations with the Republic of North Macedonia*. Ανάκτηση από www.nato.int: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48830.htm
- Nye, J. (2008, March). Security and Smart Power. *American Behavioral Scientist*, 51(9), σσ. 1351-1356.
- Panke, D. (2012). Small states in multilateral negotiations. What have we learned? *Cambridge Review of International Affairs*, 25(3), σσ. 387-398.
- Papavizas, G. (2012). FYROM: A Source of Balkan Instability. *Mediterranean Quarterly*, 23(2), σσ. 42-63.
- Pedi, R. (2016). *Theory of International Relations: Small States in the International System*. Thessaloniki.
- Pedi, R., & Sarri, K. (2019, July). From the "Small but Smart State" to the "Small and Entrepreneurial State": introducing a framework for Effective Small State Strategies within the Eu and Beyond. *Baltic Journal of European Studies*, 9(1).
- Petersen, N. (1988). The Security Policies of Small NATO Countries: Factors of Change. *Cooperation and Conflict*, σσ. 145-162.
- Philips, J. (2004). *Macedonia. Warlords and Rebels in the Balkans*. New York: I.B.Tauris & Co Ltd.
- Rickli, J.-M. (2008). European small states' military policies after the Cold War: from territorial to niche strategies. *Cambridge Review of International Affairs*, 21(3), σσ. 307-325.
- Siegel, S. (2010). Weighing Macedonia's Entry into NATO. *Mediterranean Quarterly*, 21(1), σσ. 45-60.
- Smith, N., Pace, M., & Lee, D. (2005). Size Matters: Small States and International Studies. *International Studies Perspectives*, 6(3), σσ. 395-397.
- Steinmetz, R., & Wivel, A. (2010). *Small States in Europe. Challenges and Opportunities*. Great Britain: Ashgate.
- Tagliabue, J. (1991, December 17). European Ties for Slovenia and Croatia. *New York Times*, A3.

- Tziampiris, A. (2012, March 13). The Macedonian Name Dispute And European Union Accession. *Full Terms & Conditions of access and use can be found at [http://www.tandfonline.com/action/journalInformation?journal=Southeast European and Black Sea Studies](http://www.tandfonline.com/action/journalInformation?journal=SoutheastEuropeanandBlackSeaStudies)*, 12(1), σσ. 153-171.
- Vaicekauskaite, Z. M. (2017). Security Strategies of Small States in a Changing World. *Journal on Baltic Security*, 3(2), σσ. 7-15.
- Vangelov, O. (2019). The Primordialisation of Ethnic Nationalism in Macedonia. *Europe-Asia Studies*, 71, σσ. 203-224.
- Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*. (Κ. Κολιόπουλος, Μεταφρ.) Βάρη Αττικής: Ποιότητα.
- Zahariadis, N. (1994). Nationalism and Small. State Foreign Policy The Greek Response to the Macedonian Issue. *Political Science Quarterly*, 109(4), σσ. 647-667.
- Βαρβιτσιώτη, Ε., & Δενδρινού, Β. (2019). *Η τελευταία μπλόφα. Το παρασκήνιο του 2015, οι συγκρούσεις, το plan B*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.
- Γρηγοράκης, Γ. (n.d.). *Η εξέγερση της Αλβανικής Μειονότητας στην ΠΓΔΜ το 2001 και η Συμφωνία της Οχρίδας*. Ανάκτηση από Academia.edu.
- Καλλιοντζή, Κ. (2015, Δεκεμβρίου 19). Το Μακεδονικό από την πλευρά της ΠΓΔΜ.
- Κοττάκης, Μ. (2011). *Καραμανλής Off the Record*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Κουσκουβέλης, Η. (2010). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (Στ' εκδ.). Αθήνα: Ποιότητα.
- Λυγερός, Σ. (2008). *Εν Ονόματι της Μακεδονίας*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Μαλλιός, Α. (2012). *Ανάλυση της Απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.
- Συρίγος, Α., & Χατζηβασιλείου, Ε. (2019). *Η Συμφωνία των Πρεσπών και το Μακεδονικό*. Αθήνα: Πατάκης.
- Σφέτας, Σ. (2017, Απρίλιος 29). *Anixneuseis.gr*. Ανάκτηση από Οι Αλβανοί της ΠΓΔΜ: Το ιστορικό υπόβαθρο του ζητήματος και η προοπτική της εθνοτικής συνύπαρξης Σλαβομακεδόνων και Αλβανών μετά τη συμφωνία της Αχρίδας.
- Τζιαμπίρης, Α. (2003). *Διεθνείς Σχέσεις και Μακεδονικό Ζήτημα*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.
- Τζίμας, Σ. (2018). *Το Μακεδονικό πίσω από τη σκηνή*. Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις.
- www.berlinprocess.info*. (n.d.). Ανάκτηση από Berlin Process.
- www.flash.gr*. (2001, Μάρτιος 28). Ανάκτηση από ΥΠΕΞ για Σκόπια: Η Ελλάδα μπορεί να βοηθήσει την ΠΓΔΜ στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και της ΕΕ.
- www.in.gr*. (2004, Νοέμβριος 4). Ανάκτηση από Αιφνίδια Αναγνώριση της ΠΓΔΜ ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» από την Ουάσινγκτον.

www.naftemporiki.gr. (2011, Δεκέμβριος 5). Ανάκτηση από Χάγη: Η Ελλάδα παραβίασε την Ενδιάμεση Συμφωνία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»

ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ (*INTERIM ACCORD*)

Document 95-27866

13 September 1995

UNITED NATIONS

Interim Accord between the Hellenic Republic and the FYROM

NEW YORK, 13 September 1995

INTERIM ACCORD

Minister Karolos Papoulias, representing the Party of the First Part (the "Party of the First Part") and Minister Stevo Crvenkovsky, representing the Party of the Second Part (the "Party of the Second Part"), hereby **DECLARE AND AGREE** as follows:

Recalling the principle of the inviolability of frontiers and the territorial integrity of States incorporated in the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, signed in Helsinki,

Bearing in mind the provisions of the Charter of the United Nations and in particular, those referring to the obligation of States to refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State,

Guided by the spirit and principles of democracy and fundamental freedoms and respect for human rights and dignity, in accordance with the Charter of the United Nations, as well as the Helsinki Final Act, the Charter of Paris for a new Europe and pertinent acts of the Organization for Security and Cooperation in Europe,

Considering their mutual interest in the maintenance of international peace and security, especially in their region,

Desiring to confirm the existing frontier between them as an enduring international border,
92 Recalling their obligation not to intervene, on any pretext or in any form, in the internal affairs of the other,

Desiring to develop their mutual relations and to lay firm foundations for a climate of peaceful relations and understanding,

Realizing that economic cooperation is an important element for the development of mutual relations on a stable and firm basis, as well as desiring to develop and promote future cooperation.

Desiring to reach certain interim agreements that will provide a basis for negotiating a permanent Accord,

Have agreed as follows:

A. FRIENDLY RELATIONS AND CONFIDENCE-BUILDING MEASURES

Article 1

1. Upon entry into force of this Interim Accord, the Party of the First Part recognizes the Party of the Second Part as an independent sovereign state, under the provisional designation set forth in a letter of the Party of the First Part of the date of this Interim Accord, and the Parties shall at an early date establish diplomatic relations at an agreed level with the ultimate goal of relations at ambassadorial level.

2. The Party of the First Part shall as promptly as possible establish a liaison office in Skopje, the capital of the Party of the Second Part, and the Party of the Second Part shall as promptly as possible establish a liaison office in Athens, the capital of the Party of the First Part.

Article 2

The Parties hereby confirm their common existing frontier as an enduring and inviolable international border.

Article 3

Each Party undertakes to respect the sovereignty, the territorial integrity and the political independence of the other Party. Neither Party shall support the action of a third party directed against the sovereignty, the territorial integrity or the political independence of the other Party.

Article 4

The Parties shall refrain, in accordance with the purposes and principles of the Charter of the United Nations, from the threat or use of force, including the threat or use of force designed to violate their existing frontier, and they agree that neither of them will assert or support claims to any part of the territory of the other Party or claims for a change of their existing frontier.

Article 5

1. The Parties agree to continue negotiations under the auspices of the Secretary-General of the United Nations pursuant to Security Council resolution 845 (1993) with a view to reaching agreement on the difference described in that resolution and in Security Council resolution 817 (1993).

2.. Recognizing the difference between them with respect to the name of the Party of the Second Part, each Party reserves all of its rights consistent with the specific obligations undertaken in this Interim Accord. The Parties shall cooperate with a view to facilitating their mutual relations notwithstanding their respective positions as to the name of the Party of the Second Part. In this context, the Parties shall take practical measures, including dealing with the matter of documents, to carry out normal trade and commerce between them in a manner consistent with their respective positions in regard to the name of the Party to the Second Part. The Parties shall take practical measures so that the difference about the name of the Party to the Second Part will not obstruct or interfere with normal trade and commerce between the Party of the Second Part and third parties.

Article 6

1. The Party of the Second Part hereby solemnly declares that nothing in its Constitution, and in particular in the Preamble thereto or in Article 3 of the Constitution, can or should be interpreted as constituting or will ever constitute the basis of any claim by the Party of the Second Part to any territory not within its existing borders.

2. The Party of the Second Part hereby solemnly declares that nothing in its Constitution, and in particular in Article 49 as amended, can or should be interpreted as constituting or will ever constitute the basis for the Party of the Second Part to interfere in the internal affairs of another State in order to protect the status and rights of any persons in other States who are not citizens of the Party to the Second Part.

3. The Party of the Second Part furthermore solemnly declares that the interpretations given in paragraph 1 and 2 of this Article will not be superseded by any other interpretation of its Constitution.

Article 7

1. Each Party shall promptly take effective measures to prohibit hostile activities or propaganda by State-controlled agencies and to discourage acts by private entities likely to incite violence, hatred or hostility against each other. 94
2. Upon entry into force of this Interim Accord, the Party of the Second Part shall cease to use in any way the symbol in all its forms displayed on its national flag prior to such entry into force.
3. If either Party believes one or more symbols constituting part of its historic or cultural patrimony is being used by the other Party, it shall bring such alleged use to the attention of the other Party, and the other Party shall take appropriate corrective action or indicate why it does not consider it necessary to do so.

Article 8

1. The Parties shall refrain from imposing any impediment to the movement of people or goods between their territories or through the territory of either Party to the territory of the other. Both Parties shall cooperate to facilitate such movements in accordance with international law and custom.
2. The Parties agree that the European Union and the United States may be requested to use their good offices with respect to developing practical measures referred to in paragraph 2 of Article 5 so as to assist the Parties in the implementation of Article 8.

B. HUMAN AND CULTURAL RIGHTS

Article 9

1. In the conduct of their affairs the Parties shall be guided by the spirit and principles of democracy, fundamental freedoms, respect for human rights and dignity, and the rule of law, in accordance with the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination, the Convention on the Rights of the Child, the Helsinki Final Act, the document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the Conference on Security and Cooperation in Europe and the Charter of Paris for a New Europe.
2. No provision of the instruments listed in paragraph 1 above shall be interpreted to give any right to take any action contrary to the aims and principles of the Charter of the United

Nations, or of the Helsinki Final Act, including the principle of the territorial integrity of States.

Article 10

Convinced that the development of human relations is necessary for improving understanding and good-neighbourliness of their two peoples, the Parties shall encourage contacts at all appropriate levels and shall not discourage meetings between their citizens in accordance with international law and custom. 95

C. INTERNATIONAL, MULTILATERAL AND REGIONAL INSTITUTIONS

Article 11

1. Upon entry into force of this Interim Accord, The Party of the First Part agrees not to object to the application by or the membership of the Party of the Second Part in international, multilateral and regional organizations and institutions of which the Party of the First Part is a member; however, the Party of the First Part reserves the right to object to any membership referred to above if and to the extent of the Party of the Second Part is to be referred to in such organization or institution differently than in paragraph 2 of the United Nations Security Council resolution 817 (1993).

2. The Parties agree that the ongoing economic development of the Party of the Second Part should be supported through international cooperation, as far as possible by a close relationship of the Party of the Second Part with the European Economic Area and the European Union.

D. TREATY RELATIONS

Article 12

1. Upon entry into force of this Interim Accord, the Parties shall in their relations be directed by the provisions of the following bilateral agreements that had been concluded between the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia and the Party of the First Part on 18 June 1959:

- (a) The convention concerning mutual legal relations,
- (b) The agreement concerning the reciprocal recognition and the enforcement of judicial decisions, and

(c) The agreement concerning hydro-economic questions.

The Parties shall promptly consult with a view to entering into new agreements substantially similar to those referred to above.

2. The Parties shall consult with each other in order to identify other agreements concluded between the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia and the Party of the First Part that will be deemed suitable for application in their mutual relations.

3. The Parties may conclude additional bilateral agreements in areas of mutual interest. 96

Article 13

Having regard to the fact that the Party of the Second Part is a land-locked State, the Parties shall be guided by the applicable provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea as far as practicable both in practice and when concluding agreements referred to in Article 12.

Article 14

1. The Parties shall encourage the development of friendly and good-neighborly relations between them and shall reinforce their economic cooperation in all sectors, including that of water resources management. In particular they shall promote, on a reciprocal basis, road, rail, maritime and air transport and communication links, using the best available technologies, and facilitate the transit of their goods between them and through their territories and ports. The Parties shall observe international rules and regulations with respect to transit, telecommunications, signs and codes.

2. To this end the Parties agree to enter forthwith into negotiations aimed at promptly implementing agreements of cooperation in the aforementioned areas, taking into account the obligations of the Party of the First Part deriving from its membership in the European Union and from other international instruments. Such agreements shall relate to visas, work permits, "green card" insurance, airspace transit and economic cooperation.

E. ECONOMIC, COMMERCIAL, ENVIRONMENTAL AND LEGAL RELATIONS

Article 15

1. The Parties shall strengthen their economic relations in all fields.

2. The Parties shall in particular support development and cooperation in the field of capital investments, as well as industrial cooperation between enterprises. Special attention shall be paid to cooperation between small and medium-size companies and enterprises.

Article 16

1. The Parties shall develop and improve scientific and technical cooperation as well as cooperation in the field of education.

2. The Parties shall intensify their exchanges of information and of scientific and technical documentation, and shall strive to improve mutual access to scientific and research institutions, archives, libraries and similar institutions. 97

3. The Parties shall support initiatives by scientific institutions and by individuals aimed at improving cooperation in the sciences.

Article 17

1. The Parties shall take great care to avoid dangers to the environment and to preserve natural living conditions in the lakes and rivers shared by the two Parties.

2. The Parties shall cooperate in eliminating all forms of pollution in border areas.

3. The Parties shall strive to develop and harmonize strategies and programs for regional and international cooperation for protecting the environment.

Article 18

The Parties shall cooperate in alleviating the consequences of disasters.

Article 19

1. The Parties shall cooperate in improving and promoting business and tourist travel.

2. Consistent with the obligations of the Party of the First Part arising from its membership in the European Union and from relevant instruments of the Union, the Parties shall make joint efforts to improve and accelerate customs and border formalities, including simplification in the issuance of visas to each other's citizens, taking into account Article 5, paragraph 2, of this Interim Accord.

3. The Parties shall endeavor to improve and modernize existing border crossings as required by the flow of traffic, and construct new border crossings as necessary.

Article 20

The Parties shall cooperate in the fight against organized crime, terrorism, economic crimes, narcotics crimes, illegal trade in cultural property, offenses against civil air transport and counterfeiting.

F. FINAL CLAUSES

Article 21

1. The Parties shall settle any disputes exclusively by peaceful means in accordance with the Charter of the United Nations.
2. Any difference or dispute that arises between the Parties concerning the interpretation or implementation of this Interim Accord may be submitted by either of 98 them to the International Court of Justice, except for the differences referred to in Article 5, paragraph 1.

Article 22

This Interim Accord is not directed against any other State or entity and it does not infringe on the rights and duties resulting from bilateral and multilateral agreements already in force that the Parties have concluded with other States or international organizations.

Article 23

1. This Interim Accord shall enter into force and become effective on the thirtieth day following the date on which it is signed by the representatives of the Parties as set forth below.
2. This Interim Accord shall remain in force until superseded by a definitive agreement, provided that after seven years either Party may withdraw from this Interim Accord by a written notice, which shall take effect 12 months after its delivery to the other Party.

IN WITNESS WHEREOF the Parties have, through their authorized representatives, signed three copies of this Interim Accord in the English language which shall be registered with the Secretariat of the United Nations. Within two months of the date of signature, the United Nations is to prepare, in consultation with the Parties, translations into the language of the Party of the First Part and the language of the Party of the Second Part, which shall constitute part of the registration of this Accord.

Representative of the Representative of the
Party of the First Part Party of the Second Part

WITNESSED, in accordance with Resolution 845 (1993) of the Security Council, by:

Cyrus Vance
Special Envoy of the Secretary-General
of the United Nations

DONE at New York on the 13th day of September 1995

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «B»

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ (PRESPA AGREEMENT)

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Το Πρώτο Μέρος, η Ελληνική Δημοκρατία (το «Πρώτο Μέρος») και το Δεύτερο Μέρος, που έγινε δεκτό στα Ηνωμένα Έθνη σύμφωνα με την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών 47/225 της 8ης Απριλίου 1993 (το «Δεύτερο Μέρος»), αναφερόμενα από κοινού ως «τα Μέρη»,

- Υπενθυμίζοντας τις αρχές και τους σκοπούς του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι του 1975, των σχετικών Πράξεων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη («ΟΑΣΕ») και τις αξίες και αρχές του Συμβουλίου της Ευρώπης,

- Καθοδηγούμενα από το πνεύμα και τις αρχές της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και της αξιοπρέπειας,

- Συμμορφούμενα με τις διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ιδιαίτερα εκείνες που αναφέρονται στην υποχρέωση των Κρατών να απέχουν στις διεθνείς τους σχέσεις από την απειλή ή χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε Κράτους,

- Τονίζοντας την πλήρη δέσμευσή τους στις αρχές του απαραβίαστου των συνόρων και της εδαφικής ακεραιότητας των Κρατών που έχουν ενσωματωθεί στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι του 1975,

- Επιβεβαιώνοντας το υφιστάμενο σύνορο μεταξύ τους, ως ένα διαρκές διεθνές σύνορο,

- Τελώντας σε πλήρη συμφωνία ως προς την ανάγκη ενίσχυσης της ειρήνης, της σταθερότητας, της ασφάλειας και την περαιτέρω προώθηση της συνεργασίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη,

- Επιθυμώντας να ενισχύσουν ένα κλίμα εμπιστοσύνης και σχέσεων καλής γειτονίας στην περιοχή και να τερματίσουν οριστικά οιοσδήποτε εχθρικές συμπεριφορές

που τυχόν επιμένουν και συμφωνώντας ως προς την ανάγκη να απέχουν από οποιαδήποτε μορφή αλτρωτισμού και αναθεωρητισμού,

- Υπενθυμίζοντας την υποχρέωσή τους, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Δίκαιο, να μην παρεμβαίνουν, με οιοδήποτε πρόσχημα ή τρόπο στις εσωτερικές υποθέσεις και στη δικαιοδοσία του άλλου,

- Υπογραμμίζοντας επίσης τη σημασία της ανάπτυξης φιλικών σχέσεων μεταξύ των Κρατών και της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

- Επιλύοντας τις διαφορές σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας 817 (1993) της 7ης Απριλίου 1993 και 845 (1993) της 18ης Ιουνίου 1993, καθώς και με το Άρθρο 5 της Ενδιάμεσης Συμφωνίας της 13ης Σεπτεμβρίου 1995 με αξιοπρεπή και βιώσιμο τρόπο, έχοντας κατά νου τη σπουδαιότητα του ζητήματος και τις ευαισθησίες κάθε Συμβαλλόμενου Μέρους,

- Λαμβάνοντας υπόψη την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης 47/225 της 8ης Απριλίου 1993,

- Λαμβάνοντας υπόψη την Ενδιάμεση Συμφωνία, το Μνημόνιο περί Πρακτικών Μέτρων της 13ης Οκτωβρίου 1995, που υπεγράφη στο πλαίσιο της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, το Μνημόνιο για την αμοιβαία εγκαθίδρυση Γραφείων Συνδέσμων στα Σκόπια και στην Αθήνα της 20ης Οκτωβρίου 1995 καθώς επίσης και τη διαδικασία των Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης («ΜΟΕ»),

- Τονίζοντας την ισχυρή βούλησή τους για αμοιβαία φιλία, καλή γειτονία και εταιρική σχέση συνεργασίας,

- Δεσμευόμενα να ενισχύσουν, να διευρύνουν και να εμβαθύνουν τις διμερείς τους σχέσεις και να θέσουν σταθερά θεμέλια για την εδραίωση και τον σεβασμό των σχέσεων καλής γειτονίας και την ανάπτυξη της συνολικής διμερούς τους συνεργασίας,

- Επιδιώκοντας να ενισχύσουν και να διευρύνουν τη διμερή συνεργασία και να την αναβαθμίσουν στο επίπεδο μιας στρατηγικής εταιρικής σχέσης στους τομείς της γεωργίας, της πολιτικής προστασίας, της άμυνας, της οικονομίας, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της βιομηχανίας, των υποδομών, των επενδύσεων, των πολιτικών σχέσεων, του

τουρισμού, του εμπορίου, της διασυνοριακής συνεργασίας και των μεταφορών, αξιοποιώντας επίσης τα υπάρχοντα ΜΟΕ,

Συμφώνησαν ως ακολούθως :

ΜΕΡΟΣ 1

ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΟΝΟΜΑ, ΤΩΝ ΕΚΚΡΕΜΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΕΜΠΕΔΩΣΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΚΑΛΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ

ΑΡΘΡΟ 1

1. Η παρούσα Συμφωνία είναι τελική και από τη θέση της σε ισχύ τερματίζει την Ενδιάμεση Συμφωνία μεταξύ των Μερών που υπεγράφη στη Νέα Υόρκη στις 13 Σεπτεμβρίου 1995.

2. Τα Μέρη αναγνωρίζουν ως δεσμευτικό το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων που διεξήχθησαν υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, στις οποίες και τα δύο Μέρη έχουν δεσμευθεί κατ' εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 817 (1993) και 845 (1993) καθώς επίσης και της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995.

3. Σύμφωνα με τις διαπραγματεύσεις αυτές έχουν γίνει αμοιβαίως αποδεκτά και συμφωνηθεί τα ακόλουθα:

α) Το επίσημο όνομα του Δεύτερου Μέρους θα είναι «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας», το οποίο θα είναι το συνταγματικό όνομα του Δεύτερου Μέρους και θα χρησιμοποιείται *erga omnes*, προβλέπεται στην παρούσα Συμφωνία. Το σύντομο όνομα του Δεύτερου Μέρους θα είναι «Βόρεια Μακεδονία».

β) Η ιθαγένεια του Δεύτερου Μέρους θα είναι Μακεδονική/πολίτης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας, και θα εγγράφεται έτσι σε όλα τα ταξιδιωτικά έγγραφα.

γ) Η επίσημη γλώσσα του Δεύτερου Μέρους θα είναι η «Μακεδονική γλώσσα», όπως αναγνωρίστηκε από την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την

Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων, που διεξήχθη στην Αθήνα το 1977, και περιγράφεται στο Άρθρο 7 (3) και (4) της παρούσας Συμφωνίας.

δ) Οι όροι «Μακεδονία» και «Μακεδόνας» έχουν την έννοια που αποδίδεται στο Άρθρο 7 της παρούσας Συμφωνίας.

ε) Οι κωδικοί χώρας για τις πινακίδες αυτοκινήτων του Δεύτερου Μέρους θα είναι NM ή NMK. Για όλους τους άλλους σκοπούς, κωδικοί χώρας παραμένουν οι MK και MKD, όπως επισήμως αποδόθηκαν από τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης («ΔΟΤ»).

ζ) Ο επιθετικός προσδιορισμός για το Κράτος, τα επίσημα όργανά του, και τις άλλες δημόσιες οντότητες θα ευθυγραμμίζεται με το επίσημο όνομα του Δεύτερου Μέρους ή το σύντομο όνομα, ήτοι, «της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας» ή «της Βόρειας Μακεδονίας». Άλλες χρήσεις επιθέτου περιλαμβανομένων εκείνων που αναφέρονται σε ιδιωτικές οντότητες και δρώντες που δεν σχετίζονται με το Κράτος και τις δημόσιες οντότητες, δεν έχουν συσταθεί με νόμο και δεν απολαμβάνουν οικονομικής υποστήριξης από το Κράτος για δραστηριότητες στο εξωτερικό, δύνανται να ευθυγραμμίζονται με το Άρθρο 7 (3) και (4). Η χρήση επιθέτου για δραστηριότητες δύναται να ευθυγραμμίζεται με το Άρθρο 7 (3) και (4). Τούτο δεν επηρεάζει τη διαδικασία που καθιερώθηκε με το Άρθρο 1 (3) (θ) και τα σύνθετα ονόματα των πόλεων που υφίστανται κατά την ημερομηνία υπογραφής της παρούσας Συμφωνίας.

η) Το Δεύτερο Μέρος θα υιοθετήσει το «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» ως το επίσημο όνομά του και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) μέσω της εσωτερικής του διαδικασίας του που είναι και δεσμευτική και αμετάκλητη, και συνεπάγεται την τροποποίηση του Συντάγματος όπως συμφωνήθηκε στην παρούσα Συμφωνία.

θ) Σε σχέση με τα προαναφερόμενα όνομα και ορολογίες στις εμπορικές ονομασίες τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες, τα Μέρη συμφωνούν να υποστηρίξουν και να ενθαρρύνουν τις επιχειρηματικές κοινότητες τους να θεσμοθετήσουν έναν ειλικρινή, δομημένο και με καλή πίστη διάλογο, στο πλαίσιο του οποίου θα επιδιώξουν και θα επιτύχουν αμοιβαίως αποδεκτές λύσεις στα θέματα που πηγάζουν από τις εμπορικές ονομασίες, τα εμπορικά σήματα και τις επωνυμίες και όλα τα σχετικά ζητήματα σε διμερές και διεθνές επίπεδο. Για την υλοποίηση των προαναφερόμενων διατάξεων, θα δημιουργηθεί μία διεθνής ομάδα ειδικών η οποία θα αποτελείται από εκπροσώπους των

δύο Κρατών στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης («ΕΕ») με την κατάλληλη συμβολή των Ηνωμένων Εθνών και του ΔΟΤ. Αυτή η ομάδα ειδικών θα συγκροτηθεί εντός του 2019 και θα ολοκληρώσει τις εργασίες της εντός τριών ετών. Τίποτα στο Άρθρο 1 (3) (θ) δεν θα επηρεάσει την παρούσα εμπορική χρήση μέχρις ότου εξευρεθεί αμοιβαία συμφωνία όπως προβλέπεται σε αυτήν την παράγραφο.

4. Με την υπογραφή της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη θα προβούν στα ακόλουθα βήματα:

α)) Το Δεύτερο Μέρος, χωρίς καθυστέρηση, θα καταθέσει τη Συμφωνία στο Κοινοβούλιό του για κύρωση.

β) Σε συνέχεια της κύρωσης της παρούσας Συμφωνίας από το Κοινοβούλιο του Δεύτερου Μέρους, το Δεύτερο Μέρος θα γνωστοποιήσει στο Πρώτο Μέρος ότι το Κοινοβούλιό του έχει κυρώσει τη Συμφωνία.

γ) Το Δεύτερο Μέρος, εφόσον το αποφασίσει, θα διεξαγάγει δημοψήφισμα.

δ) Το Δεύτερο Μέρος θα ξεκινήσει τη διαδικασία των συνταγματικών τροποποιήσεων όπως προβλέπεται στην παρούσα Συμφωνία.

ε) Το Δεύτερο Μέρος θα ολοκληρώσει in toto τις συνταγματικές τροποποιήσεις έως το τέλος του 2018.

ζ) Μόλις το Δεύτερο Μέρος γνωστοποιήσει την ολοκλήρωση των προαναφερόμενων συνταγματικών τροποποιήσεων και όλων των εσωτερικών νομικών διαδικασιών του προκειμένου να τεθεί σε ισχύ η παρούσα Συμφωνία, το Πρώτο Μέρος θα κυρώσει χωρίς καθυστέρηση την παρούσα Συμφωνία.

5. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη θα χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1(3) σε όλους τους σχετικούς διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς, θεσμούς και fora, περιλαμβανομένων όλων των συναντήσεων και αλληλογραφίας, και σε όλες τις διμερείς σχέσεις τους με όλα τα Κράτη-Μέλη των Ηνωμένων Εθνών.

6. Ειδικότερα, αμέσως μετά τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος θα:

α) Γνωστοποιήσει σε όλους τους διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς, θεσμούς και fora στους οποίους είναι μέλος ότι τέθηκε σε ισχύ η παρούσα Συμφωνία, και θα ζητήσει όλοι αυτοί οι Οργανισμοί, θεσμοί και fora στο εξής να υιοθετήσουν και να χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσης Συμφωνίας για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς. Και τα δύο Μέρη επίσης θα αναφέρονται στο Δεύτερο Μέρος σύμφωνα με το Άρθρο 1(3) σε όλες τις επικοινωνίες τους προς, με και εντός αυτών των Οργανισμών, θεσμών και fora.

β) Γνωστοποιήσει σε όλα τα Κράτη-Μέλη των Ηνωμένων Εθνών τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας και θα ζητήσει από αυτά να υιοθετήσουν και να χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσας Συμφωνίας για όλες τις χρήσεις και όλους τους σκοπούς, περιλαμβανομένων όλων των διμερών σχέσεων τους και επικοινωνιών.

7. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας και με την επιφύλαξη των διατάξεων του Άρθρου 1(9) και (10), οι όροι «Μακεδονία», «Δημοκρατία της Μακεδονίας», «ΠΓΔ της Μακεδονίας», «ΠΓΔ Μακεδονίας» σε μεταφρασμένη ή αμετάφραστη εκδοχή, καθώς και το προσωρινό όνομα «η πρώτη Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας» και το ακρωνύμιο «ΠΓΔΜ» θα σταματήσουν να χρησιμοποιούνται για να αναφέρονται στο Δεύτερο Μέρος σε οιοδήποτε επίσημο πλαίσιο.

8. . Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας και λαμβάνοντας υπόψη το Άρθρο 1(9) και (10), τα Μέρη θα χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1(3) για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς *erga omnes*, ήτοι, εσωτερικά, σε όλες τις διμερείς σχέσεις τους και σε όλους τους περιφερειακούς και διεθνείς Οργανισμούς και θεσμούς.

9. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος χωρίς καθυστέρηση σύμφωνα με τη χρηστή διοικητική πρακτική θα πάρει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε οι αρμόδιες Αρχές της χώρας στο εξής εσωτερικά να χρησιμοποιούν το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1(3) της παρούσας Συμφωνίας σε όλα τα νέα επίσημα έγγραφα, αλληλογραφία και συναφές υλικό.

10. Σε ό,τι αφορά την εγκυρότητα των υφιστάμενων εγγράφων και υλικού που εκδόθηκαν από τις Αρχές του Δεύτερου Μέρους, τα Μέρη συμφωνούν ότι θα υπάρξουν δύο μεταβατικές περίοδοι, μία «τεχνική» και μία «πολιτική»: α) Η «τεχνική» μεταβατική

περίοδος θα αφορά όλα τα επίσημα έγγραφα και υλικό της Δημόσιας Διοίκησης του Δεύτερου Μέρους για διεθνή χρήση και εκείνα για εσωτερική χρήση που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο εξωτερικό. Αυτά τα έγγραφα και υλικό θα ανανεωθούν σύμφωνα με το όνομα και τις ορολογίες που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσας Συμφωνίας το αργότερο εντός πέντε ετών από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας. β) Η «πολιτική» μεταβατική περίοδος θα αφορά όλα τα έγγραφα και υλικό αποκλειστικά για εσωτερική χρήση στο Δεύτερο Μέρος. Η έκδοση των εγγράφων και υλικού που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία σύμφωνα με το Άρθρο 1(3) θα ξεκινά στο άνοιγμα κάθε διαπραγματευτικού κεφαλαίου της ΕΕ στο συναφές πεδίο, και θα ολοκληρώνεται εντός πέντε ετών από τότε.

11. Οι διαδικασίες για την ταχεία τροποποίηση του Συντάγματος του Δεύτερου Μέρους, προκειμένου να υλοποιηθούν πλήρως οι διατάξεις της παρούσας Συμφωνίας, θα ξεκινήσουν με την κύρωση της παρούσας Συμφωνίας από το Κοινοβούλιό του ή σε συνέχεια δημοψηφίσματος, εάν το Δεύτερο Μέρος αποφασίσει να το διεξαγάγει.

12. Το όνομα και οι ορολογίες όπως αναφέρονται στο Άρθρο 1 της παρούσας Συμφωνίας θα ενσωματωθούν στο Σύνταγμα του Δεύτερου Μέρους. Η αλλαγή αυτή θα γίνει *en bloc* με μία τροποποίηση. Κατ' εφαρμογή αυτής της τροποποίησης, το όνομα και οι ορολογίες θα αλλάξουν αντιστοίχως σε όλα τα άρθρα του Συντάγματος. Επιπροσθέτως, το Δεύτερο Μέρος θα προβεί στις κατάλληλες τροποποιήσεις του Προοιμίου, του Άρθρου 3 και του Άρθρου 49, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος.

13. Σε περίπτωση σφαλμάτων, λαθών, παραλείψεων στην ορθή αναφορά του ονόματος και των ορολογιών που αναφέρονται στο Άρθρο 1(3) της παρούσας Συμφωνίας στο πλαίσιο των διεθνών, πολυμερών και περιφερειακών Οργανισμών, θεσμών, αλληλογραφίας, συναντήσεων και fora καθώς και σε όλες τις διμερείς σχέσεις του Δεύτερου Μέρους με τρίτα Κράτη και οντότητες, οιοδήποτε από τα Μέρη δύναται να ζητήσει την άμεση διόρθωσή τους και την αποφυγή παρόμοιων σφαλμάτων στο μέλλον.

ΑΡΘΡΟ 2

1. Το Πρώτο Μέρος συμφωνεί να μην αντιταχθεί στην υποψηφιότητα ή την ένταξη του Δεύτερου Μέρους, υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 (3) της παρούσας Συμφωνίας, σε διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς και θεσμούς, όπου το Πρώτο Μέρος είναι μέλος.

2. Το Δεύτερο Μέρος θα επιδιώκει ένταξη σε διεθνείς, πολυμερείς και περιφερειακούς Οργανισμούς και θεσμούς υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 (3) της παρούσας Συμφωνίας.

3. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας κατ' εφαρμογήν του Άρθρου 1 αυτής, το Πρώτο Μέρος θα κυρώσει οποιαδήποτε Συμφωνία προσχώρησης του Δεύτερου Μέρους σε διεθνείς Οργανισμούς, στους οποίους το Πρώτο Μέρος είναι μέλος.

4. Ειδικότερα αναφορικά με τις διαδικασίες ένταξης του Δεύτερου Μέρους στην ΕΕ και τον Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), θα εφαρμοσθούν τα ακόλουθα: α. Το Δεύτερο Μέρος θα επιδιώξει ένταξη στο NATO και την ΕΕ υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 της παρούσας Συμφωνίας. Η προσχώρηση στο NATO και την ΕΕ θα λάβει χώρα υπό το ίδιο όνομα και ορολογίες. β. Με τη λήψη της γνωστοποίησης της κύρωσης της παρούσας Συμφωνίας από το Κοινοβούλιο του Δεύτερου Μέρους, το Πρώτο Μέρος χωρίς καθυστέρηση : (i) θα γνωστοποιήσει στον Πρόεδρο του Συμβουλίου της ΕΕ ότι υποστηρίζει την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων του Δεύτερου Μέρους στην ΕΕ υπό το όνομα και τις ορολογίες του Άρθρου 1 της παρούσας Συμφωνίας. (ii) θα γνωστοποιήσει στο Γενικό Γραμματέα του NATO ότι υποστηρίζει να απευθυνθεί από το NATO προς το Δεύτερο Μέρος πρόσκληση προσχώρησης. Η εν λόγω υποστήριξη εκ μέρους του Πρώτου Μέρους τελεί υπό τους όρους, πρώτον, της έκβασης δημοψηφίσματος συνάδουσας με την παρούσα Συμφωνία, εάν το Δεύτερο Μέρος αποφασίσει τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος και, δεύτερον, της ολοκλήρωσης των συνταγματικών τροποποιήσεων, που προβλέπονται στην παρούσα Συμφωνία. Με τη λήψη της γνωστοποίησης από το Δεύτερο Μέρος αναφορικά με την ολοκλήρωση όλων των εσωτερικών νομικών διαδικασιών του για τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, περιλαμβανομένου ενδεχόμενου εθνικού δημοψηφίσματος με έκβαση συνάδουσα με την παρούσα Συμφωνία και με την ολοκλήρωση των τροποποιήσεων στο Σύνταγμα του Δεύτερου Μέρους, το Πρώτο Μέρος θα κυρώσει το Πρωτόκολλο προσχώρησης του Δεύτερου Μέρους στο NATO. Η εν λόγω κυρωτική διαδικασία θα ολοκληρωθεί μαζί με τη διαδικασία κύρωσης της παρούσας Συμφωνίας.

ΑΡΘΡΟ 3

1. Τα Μέρη δια της παρούσης επιβεβαιώνουν το υφιστάμενο κοινό τους σύνορο ως διαρκές και απαραβίαστο διεθνές σύνορο. Κανένα από τα Μέρη δεν θα προβάλλει ή

υποστηρίζει οιοσδήποτε διεκδικήσεις για οιοδήποτε τμήμα της επικράτειας του άλλου Μέρους ή διεκδικήσεις για αλλαγή στο υφιστάμενο κοινό τους σύνορο. Επιπροσθέτως, κανένα από τα Μέρη δεν θα υποστηρίξει οιοσδήποτε παρόμοιες διεκδικήσεις που μπορεί να εγερθούν από οιοδήποτε τρίτο μέρος.

2. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται να σέβεται την κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και την πολιτική ανεξαρτησία του άλλου Μέρους. Κανένα από τα Μέρη δεν θα υποστηρίξει οιοσδήποτε δράσεις οιοδήποτε τρίτου μέρους που στρέφονται κατά της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας του άλλου Μέρους.

3. Τα Μέρη θα απέχουν, σύμφωνα με τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, από την απειλή ή χρήση βίας, περιλαμβανομένης της απειλής ή χρήσης βίας που αποσκοπεί στην παραβίαση του υφισταμένου κοινού συνόρου τους.

4. Τα Μέρη δεσμεύονται να μην επιχειρούν, υποκινούν, υποστηρίζουν και/ ή ανέχονται οιοσδήποτε πράξεις ή δραστηριότητες μη φιλικού χαρακτήρα που στρέφονται κατά του άλλου Μέρους. Κανένα από τα Μέρη δεν θα επιτρέπει να χρησιμοποιείται η επικράτειά του κατά του άλλου Μέρους από οιοδήποτε τρίτο κράτος, Οργανισμό, ομάδα ή άτομο που προβαίνει ή αποπειράται να προβεί σε ανατρεπτικές, αποσχιστικές δράσεις ή δράσεις ή δραστηριότητες που απειλούν καθ' οιοδήποτε τρόπο την ειρήνη, τη σταθερότητα ή την ασφάλεια του άλλου Μέρους. Έκαστο Μέρος θα κοινοποιεί χωρίς καθυστέρηση στο άλλο Μέρος οιαδήποτε πληροφορία κατέχει αναφορικά με οιοσδήποτε παρόμοιες πράξεις ή προθέσεις.

ΑΡΘΡΟ 4

1. Έκαστο Μέρος δια της παρούσης αναλαμβάνει τη δέσμευση και δηλώνει επίσημα ότι τίποτα στο Σύνταγμά του, όπως ισχύει σήμερα ή θα τροποποιηθεί στο μέλλον, μπορεί ή θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι αποτελεί ή θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για οποιαδήποτε διεκδίκηση οιασδήποτε περιοχής δεν περιλαμβάνεται στα υφιστάμενα διεθνή του σύνορα,

2. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται να μην προβαίνει σε ή επιτρέπει οιοσδήποτε αλυτρωτικές δηλώσεις και δεν θα υιοθετεί οιοσδήποτε παρόμοιες δηλώσεις από εκείνους που φέρονται να δρουν για λογαριασμό ή για το συμφέρον του Μέρους,

3. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται δια της παρούσης και επίσημα δηλώνει ότι τίποτα στο Σύνταγμά του όπως ισχύει σήμερα ή θα τροποποιηθεί στο μέλλον, μπορεί ή θα μπορούσε να ερμηνευθεί ότι αποτελεί ή θα αποτελέσει ποτέ τη βάση για παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις του άλλου Μέρους σε οιαδήποτε μορφή και για οιοδήποτε λόγο, περιλαμβανομένης της προστασίας του καθεστώτος και των δικαιωμάτων οιοδήποτε προσώπων δεν είναι πολίτες του.

ΑΡΘΡΟ 5

1. Κατά το χειρισμό των υποθέσεών τους τα Μέρη θα εμφορούνται από το πνεύμα και τις αρχές της δημοκρατίας, των θεμελιωδών ελευθεριών, τον σεβασμό των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και το κράτος δικαίου, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών², τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων³, τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού⁴, την Τελική Πράξη του Ελσίνκι, το Κείμενο της Συνάντησης της Κοπεγχάγης της Διάσκεψης για την Ανθρώπινη Διάσταση της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη και την Χάρτα των Παρισίων για μια Νέα Ευρώπη, και άλλες διεθνείς συμφωνίες και κείμενα στις οποίες είναι μέρη και τα δύο Μέρη.

2. Καμία από τις διατάξεις των κειμένων που παρατίθενται στην ανωτέρω παράγραφο 1 δεν θα ερμηνευθεί ως παρέχουσα οποιοδήποτε δικαίωμα σε οιοδήποτε Μέρος για δράση αντίθετη προς τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, συμπεριλαμβανομένης της αρχής της εδαφικής ακεραιότητας των Κρατών.

ΑΡΘΡΟ 6

1. Με στόχο την ενίσχυση των φιλικών διμερών σχέσεων κάθε Μέρος θα λάβει αμέσως αποτελεσματικά μέτρα προκειμένου να απαγορεύσει εχθρικές δραστηριότητες, ενέργειες ή προπαγάνδα από κρατικές υπηρεσίες ή υπηρεσίες αμέσως ή εμμέσως ελεγχόμενες από το κράτος και για την πρόληψη δραστηριοτήτων που πιθανόν να υποδαυλίζουν τον σωβινισμό, την εχθρότητα, τον αλυτρωτισμό και τον αναθεωρητισμό εναντίον του άλλου Μέρους. Εάν συμβούν τέτοιου είδους δραστηριότητες, τα Μέρη θα λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα.

2. Έκαστο Μέρος θα λάβει αμελλητί αποτελεσματικά μέτρα για να αποθαρρύνει και να αποτρέπει οποιεσδήποτε πράξεις από ιδιωτικές οντότητες που πιθανόν υποδαυλίζουν την βία, το μίσος ή την εχθρότητα εναντίον του άλλου μέρους. Εάν μια ιδιωτική οντότητα στο έδαφος ενός Μέρους εμπλακεί σε τέτοιου είδους δραστηριότητες εν αγνοία του εν λόγω Μέρους, αυτό το Μέρος, μόλις λάβει γνώση αυτών των ενεργειών, θα λάβει αμελλητί όλα τα απαραίτητα μέτρα που του παρέχει ο νόμος.

3. Έκαστο Μέρος θα αποτρέπει και θα αποθαρρύνει ενέργειες, περιλαμβανομένων των προπαγανδιστικών, από ιδιωτικές οντότητες που πιθανόν υποδαυλίζουν τον σωβινισμό, την εχθρότητα, τον αλυτρωτισμό και τον αναθεωρητισμό σε βάρος του άλλου Μέρους.

ΑΡΘΡΟ 7

1. Τα Μέρη αναγνωρίζουν ότι η εκατέρωθεν αντίληψή τους ως προς τους όρους «Μακεδονία» και «Μακεδόνας» αναφέρεται σε διαφορετικό ιστορικό πλαίσιο και πολιτιστική κληρονομιά.

2. Όταν γίνεται αναφορά στο Πρώτο Μέρος, με αυτούς τους όρους νοούνται όχι μόνο η περιοχή και ο πληθυσμός της βόρειας περιοχής του Πρώτου Μέρους, αλλά και τα χαρακτηριστικά τους, καθώς και ο Ελληνικός πολιτισμός, η ιστορία, η κουλτούρα και η κληρονομιά αυτής της περιοχής από την αρχαιότητα έως σήμερα.

3. Όταν γίνεται αναφορά στο Δεύτερο Μέρος, με αυτούς τους όρους νοούνται η επικράτεια, η γλώσσα, ο πληθυσμός και τα χαρακτηριστικά τους, με τη δική τους ιστορία, πολιτισμό και κληρονομιά, διακριτώς διαφορετικά από αυτά που αναφέρονται στο Άρθρο 7(2).

4. Το Δεύτερο Μέρος σημειώνει ότι η επίσημη γλώσσα του, η Μακεδονική γλώσσα, ανήκει στην ομάδα των Νότιων Σλαβικών γλωσσών. Τα Μέρη σημειώνουν ότι η επίσημη γλώσσα και άλλα χαρακτηριστικά του Δεύτερου Μέρους δεν έχουν σχέση με τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, την ιστορία, την κουλτούρα και την κληρονομιά της βόρειας περιοχής του Πρώτου Μέρους.

5. Τίποτα στην παρούσα Συμφωνία δεν αποσκοπεί στο να υποτιμήσει καθ' οιονδήποτε τρόπο, ή να αλλοιώσει ή να επηρεάσει τη χρήση από τους πολίτες εκάστου Μέρους.

ΑΡΘΡΟ 8

1. Εάν οιοδήποτε από τα Μέρη πιστεύει ότι ένα ή περισσότερα σύμβολα τα οποία συνιστούν μέρος της ιστορικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς του χρησιμοποιείται από το άλλο Μέρος, θα θέσει υπ' όψιν του άλλου Μέρους τη χρήση την οποία επικαλείται, και το άλλο Μέρος θα προβεί στις κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το ζήτημα και να διασφαλίσει τον σεβασμό στην προαναφερόμενη κληρονομιά.

2. Εντός έξι μηνών από τη θέση σε ισχύ της παρούσης Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος θα επανεξετάσει το καθεστώς των μνημείων, δημόσιων κτιρίων και υποδομών στην επικράτειά του, και στο μέτρο που αυτά αναφέρονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην αρχαία Ελληνική ιστορία και πολιτισμό που συνιστούν αναπόσπαστο συστατικό της ιστορικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς του Πρώτου Μέρους, θα προβεί στις κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το ζήτημα και να διασφαλίσει τον σεβασμό στην προαναφερόμενη κληρονομιά.

3. Το Δεύτερο Μέρος δεν θα χρησιμοποιήσει ξανά καθ' οιονδήποτε τρόπο και σε όλες τις μορφές του το σύμβολο που πριν απεικονιζόταν στην προηγούμενη εθνική σημαία του. Εντός έξι μηνών από τη θέση σε ισχύ της παρούσης Συμφωνίας, το Δεύτερο Μέρος θα προβεί στην αφαίρεση του συμβόλου που απεικονιζόταν στην προηγούμενη εθνική σημαία του από όλους τους δημόσιους χώρους και δημόσιες χρήσεις στην επικράτειά του. Αρχαιολογικά τεχνουργήματα δεν εντάσσονται στο πεδίο αυτής της διάταξης.

4. Έκαστο Μέρος δεσμεύεται από τις συστάσεις της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων σε σχέση με τη χρήση των επίσημων γεωγραφικών ονομάτων και τοπωνυμίων στην επικράτεια του άλλου Μέρους δίδοντας με αυτόν τον τρόπο προτεραιότητα στη χρήση των ενδωνύμων έναντι των εξωνύμων.

5. Εντός ενός μηνός από την υπογραφή της παρούσης Συμφωνίας, τα Μέρη θα συγκροτήσουν με ανταλλαγή διπλωματικών διακοινώσεων, σε ισομερή βάση, μία Κοινή Διεπιστημονική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων σε ιστορικά, αρχαιολογικά και εκπαιδευτικά θέματα, για να εξετάσει την αντικειμενική, επιστημονική ερμηνεία των ιστορικών γεγονότων βασισμένη σε αυθεντικές, τεκμηριωμένες και επιστημονικά στέρεες ιστορικές πηγές και αρχαιολογικά ευρήματα. Οι εργασίες της Επιτροπής θα τελούν υπό την

επίβλεψη των Υπουργείων Εξωτερικών των Μερών σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες εθνικές αρχές. Η Επιτροπή θα εξετάσει και, εφόσον το κρίνει απαραίτητο, θα αναθεωρήσει οιαδήποτε σχολικά εγχειρίδια και βοηθητικό σχολικό υλικό όπως χάρτες, ιστορικούς άτλαντες, οδηγούς διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται σε έκαστο από τα Μέρη, σύμφωνα με τις αρχές και τους σκοπούς της ΟΥΝΕΣΚΟ και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή θα θέσει συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα ώστε να διασφαλισθεί ότι σε έκαστο από τα Μέρη κανένα σχολικό εγχειρίδιο ή βοηθητικό σχολικό υλικό σε χρήση το έτος μετά την υπογραφή της παρούσης Συμφωνίας δεν περιέχει αλτρωτικές/αναθεωρητικές αναφορές. Η Επιτροπή επίσης θα εξετάσει οιοσδήποτε νέες εκδόσεις σχολικών εγχειριδίων και βοηθητικού σχολικού υλικού όπως προβλέπεται σε αυτό το Άρθρο. Η Επιτροπή θα συνεδριάζει τακτικά, τουλάχιστον δύο φορές ετησίως, και θα υποβάλει μία Ετήσια Έκθεση για τις δραστηριότητες και τις συστάσεις της προκειμένου να εγκριθούν από το Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας, όπως αυτό θα συσταθεί κατ' εφαρμογή του Άρθρου 12.

6. Τα Μέρη αναγνωρίζουν ότι οι προαναφερόμενες αμοιβαίως αποδεκτές λύσεις οι οποίες προέκυψαν από τις διαπραγματεύσεις θα συμβάλλουν στην οριστική εδραίωση σχέσεων ειρήνης και καλής γειτονίας στην περιοχή, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 817 (1993) και 845 (1993).

ΜΕΡΟΣ 2

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΜΕΡΩΝ

ΑΡΘΡΟ 9

1. Τα Μέρη συμφωνούν ότι η στρατηγική τους συνεργασία θα επεκταθεί σε όλους τους τομείς όπως η γεωργία, η πολιτική προστασία, η άμυνα, η οικονομία, η ενέργεια, το περιβάλλον, η βιομηχανία, οι υποδομές, οι επενδύσεις, οι πολιτικές σχέσεις, ο τουρισμός, το εμπόριο, η διασυνοριακή συνεργασία και οι μεταφορές. Αυτή η στρατηγική συνεργασία θα αφορά όχι μόνον τους τομείς που περιλαμβάνονται στην παρούσα Συμφωνία αλλά επίσης και εκείνους που μπορεί στο μέλλον να κριθούν επωφελείς και απαραίτητοι σε αμφότερες τις χώρες. Όλοι αυτοί οι τομείς πρέπει να ενσωματωθούν σε ένα συνολικό Σχέδιο Δράσης κατά την πορεία ανάπτυξης των διμερών σχέσεων.

2. Τα υφιστάμενα ΜΟΕ θα ενσωματωθούν στο προαναφερόμενο Σχέδιο Δράσης. Το τελευταίο θα στοχεύει στην εφαρμογή των διατάξεων αυτού του τμήματος της παρούσας Συμφωνίας. Το Σχέδιο Δράσης θα εμπλουτίζεται και θα αναπτύσσεται συνεχώς.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΑΡΘΡΟ 10

Από την έναρξη ισχύος της παρούσας Συμφωνίας :

1. το Πρώτο Μέρος θα αναβαθμίσει χωρίς καθυστέρηση : α) το υπάρχον Γραφείο Συνδέσμου στην πρωτεύουσα του Δεύτερου Μέρους σε Πρεσβεία και β) το υπάρχον Γραφείο Προξενικών, Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στην πόλη Μπίτολα του Δεύτερου Μέρους σε Γενικό Προξενείο και

2. το Δεύτερο Μέρος θα αναβαθμίσει χωρίς καθυστέρηση : α) το υπάρχον Γραφείο Συνδέσμου στην πρωτεύουσα του Πρώτου Μέρους σε Πρεσβεία και β) το υπάρχον Γραφείο Προξενικών Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων στην πόλη Θεσσαλονίκη του Πρώτου Μέρους σε Γενικό Προξενείο.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ FORA

ΑΡΘΡΟ 11

Τα Μέρη θα συνεργάζονται στενά, διμερώς, και στο πλαίσιο περιφερειακών Οργανισμών και πρωτοβουλιών με σκοπό να διασφαλιστεί η εξέλιξη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης σε μια περιοχή ειρήνης, ανάπτυξης και ευημερίας για τους λαούς της. Θα προάγουν και θα συνεργάζονται στη διαμόρφωση συνεργασιών σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και, ,μεταξύ άλλων στην αμοιβαία υποστήριξη υποψηφιοτήτων στο πλαίσιο διεθνών, πολυμερών και περιφερειακών Οργανισμών και θεσμών , όπως τα Ηνωμένα Έθνη, ο ΟΑΣΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΡΘΡΟ 12

1. Τα Μέρη συμφωνούν να ενισχύσουν και να αναπτύξουν περαιτέρω τις διμερείς πολιτικές τους σχέσεις μέσω τακτικών επισκέψεων, συναντήσεων και διαβουλεύσεων σε υψηλό πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο.

2. Τα Μέρη θα θεσπίσουν Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας (ΑΣΣ) των Κυβερνήσεών τους, με από κοινού επικεφαλής τους Πρωθυπουργούς τους.

3. Το ΑΣΣ θα συνέρχεται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο και θα είναι το αρμόδιο όργανο για τη σωστή και αποτελεσματική εφαρμογή αυτής της Συμφωνίας και του απορρέοντος εξ αυτής Σχεδίου Δράσης. Το ΑΣΣ θα λαμβάνει αποφάσεις και θα προωθεί δράσεις και μέτρα για τη βελτίωση και την αναβάθμιση της διμερούς συνεργασίας μεταξύ των Μερών και θα αντιμετωπίζει όλα τα ζητήματα που τυχόν προκύψουν κατά την εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας και του απορρέοντος εξ αυτής Σχεδίου Δράσης, με στόχο την επίλυσή τους.

4. Τα Μέρη είναι πεπεισμένα ότι η ανάπτυξη και η ενδυνάμωση των επαφών μεταξύ των πολιτών είναι απαραίτητες για την οικοδόμηση φιλίας, συνεργασίας και σχέσεων καλής γειτονίας μεταξύ των Μερών και των λαών τους. Θα υποστηρίζουν και θα ενθαρρύνουν επαφές και συναντήσεις μεταξύ των πολιτών τους σε όλα τα κατάλληλα επίπεδα.

5. Τα Μέρη θα υποστηρίζουν και θα ενθαρρύνουν επαφές μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών τους, καθώς και των θεσμών και των τοπικών αρχών, περιλαμβανομένων των συνεργατικών δράσεων και ανταλλαγών των νέων και των φοιτητών, με στόχο την ανάπτυξη καλύτερης κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των λαών τους.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΡΘΡΟ 13

Λαμβάνοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι το δεύτερο Μέρος είναι περικλειστο κράτος, τα Μέρη θα καθοδηγούνται από τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας στο μέτρο που εφαρμόζονται τόσο στην πράξη όσο και όταν συνάπτουν συμφωνίες που αναφέρονται στο Άρθρο 18 της παρούσας Συμφωνίας.

ΑΡΘΡΟ 14

1. Τα Μέρη θα αναπτύξουν περαιτέρω την οικονομική συνεργασία τους σε όλους τους τομείς. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ενδυνάμωση, ενίσχυση και εμπάθυνση της διμερούς τους συνεργασίας στους τομείς της γεωργίας, της ενέργειας, του περιβάλλοντος, της βιομηχανίας, των υποδομών, των επενδύσεων, του τουρισμού, του εμπορίου και των μεταφορών. Για να επιτύχουν αυτόν τον στόχο, τα Μέρη θα αξιοποιούν και θα χρησιμοποιούντα υφιστάμενα ΜΟΕ, τα οποία αποτελούν μία αμοιβαίως επωφελή βάση, η οποία θα μετεξελιχθεί σε Σχέδιο Δράσης.

2. Τα Μέρη θα ενθαρρύνουν αμοιβαίες επενδύσεις και θα λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποτελεσματική προστασία τους, περιλαμβανομένων μέτρων κατά της υπερβολικής γραφειοκρατίας και για την υπέρβαση θεσμικών, διοικητικών και φορολογικών εμποδίων. Τα Μέρη θα προσδώσουν ιδιαίτερη έμφαση στη συνεργασία μεταξύ εταιρειών, επιχειρήσεων και βιομηχανιών του κάθε Μέρους.

3. Τα Μέρη θα απέχουν από την επιβολή εμποδίων στη μετακίνηση ανθρώπων και αγαθών μεταξύ των εδαφών τους ή διαμέσου του εδάφους καθενός από τα Μέρη προς το έδαφος του άλλου. Τα Μέρη θα συνεργάζονται για τη διευκόλυνση των ως άνω μετακινήσεων, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

4. Τα Μέρη θα αναπτύξουν και θα ενισχύσουν τη συνεργασία τους όσον αφορά στην ενέργεια, ιδίως δια της κατασκευής, συντήρησης και χρήσης διασυνδεδεμένων αγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου (υφιστάμενων, υπό κατασκευή και σχεδιαζόμενων) και όσον αφορά στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, περιλαμβανομένων των φωτοβολταϊκών, της αιολικής και της υδρο-ηλεκτρικής ενέργειας. Πιθανά εκκρεμή ζητήματα θα αντιμετωπισθούν χωρίς καθυστέρηση, με τη επίτευξη αμοιβαίως επωφελών διακανονισμών λαμβάνοντας σοβαρά υπ' όψιν την Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική και το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Το Πρώτο Μέρος θα συνδράμει το Δεύτερο με κατάλληλη μεταφορά τεχνογνωσίας και εμπειρίας.

5. Τα Μέρη θα προωθούν, θα επεκτείνουν και θα βελτιώνουν συνέργειες στους τομείς των υποδομών και των μεταφορών, καθώς και, στη βάση της αμοιβαιότητας, στους τομείς των οδικών, σιδηροδρομικών, θαλάσσιων, αεροπορικών και επικοινωνιακών διασυνδέσεων, αξιοποιώντας τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνολογίες και πρακτικές. Θα διευκολύνουν, επίσης, τη μεταξύ τους διαμετακόμιση αγαθών, φορτίων και προϊόντων μέσω των υποδομών, περιλαμβανομένων των λιμένων και των αερολιμένων στο έδαφος

καθενός εκ των Μερών. Τα Μέρη θα τηρούν τους διεθνείς κανόνες και κανονισμούς αναφορικά με τη διαμετακόμιση, τις τηλεπικοινωνίες, τα σήματα και τους κωδικούς. Το Πρώτο Μέρος θα πράττει ωσαύτως στο μέτρο που και κατά τρόπο που αυτό είναι σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν από την ιδιότητά του ως μέλους στην ΕΕ και από άλλα διεθνή κείμενα. Το Δεύτερο Μέρος θα πράττει ωσαύτως στο μέτρο που και κατά τρόπο που αυτό είναι σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν από την ιδιότητά του ως μέλους σε διεθνείς, πολυμερείς ή περιφερειακούς θεσμούς ή Οργανισμούς στους οποίους μετέχει κατά τη χρονική στιγμή της έναρξης ισχύος της Συμφωνίας αυτής, καθώς και από την ιδιότητά του ως μέλους της ΕΕ, σε συνέχεια της προτεινόμενης ένταξής του σε αυτήν.

6. Τα Μέρη θα επιδιώξουν τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων διασυνοριακών σημείων διέλευσης, όπως απαιτείται από τη ροή της κυκλοφορίας και την κατασκευή νέων διασυνοριακών σημείων διέλευσης με στόχο την ενίσχυση των μεταξύ τους τουριστικών και εμπορικών ροών.

7. Τα Μέρη θα λάβουν μέτρα για την εξασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και τη διατήρηση του φυσικού ενδιαιτήματος στα διασυνοριακά ύδατα και τον περιβάλλοντα χώρο και θα συνεργάζονται στην προσπάθεια μείωσης και εξάλειψης κάθε είδους μόλυνσης. Τα Μέρη θα επιδιώκουν να αναπτύσσουν και να εναρμονίζουν στρατηγικές και προγράμματα για την περιφερειακή και τη διεθνή συνεργασία για την προστασία του περιβάλλοντος.

8. Τα Μέρη θα υποστηρίζουν τη διεύρυνση των τουριστικών ανταλλαγών και την ανάπτυξη της συνεργασίας τους στους τομείς του εναλλακτικού τουρισμού, περιλαμβανομένου του πολιτιστικού, θρησκευτικού, εκπαιδευτικού, ιατρικού και αθλητικού τουρισμού και θα συνεργάζονται για τη βελτίωση και την προώθηση των επαγγελματικών και τουριστικών ταξιδίων μεταξύ τους.

9. Τα Μέρη θα θεσπίσουν μία Κοινή Υπουργική Επιτροπή (ΚΥΕ) για να επιτύχουν την καλύτερη δυνατή συνεργασία στους ανωτέρω τομείς της οικονομικής εταιρικής σχέσης, περιλαμβανομένης της οργάνωσης μεικτών επιχειρηματικών foras . Η ΚΥΕ, που θα συνέρχεται μία φορά το χρόνο τουλάχιστον, θα καθοδηγεί την πορεία της διμερούς οικονομικής συνεργασίας, τη συνολική εφαρμογή των σχετικών τομεακών δράσεων, συμφωνιών, πρωτοκόλλων και συμβατικών πλαισίων, καθώς και όλες τις σχετικές

μελλοντικές συμφωνίες. Τα Μέρη ενθαρρύνουν τη στενότερη δυνατή επικοινωνία μεταξύ των Εμπορικών Επιμελητηρίων τους.

**ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΤΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ, ΤΗΣ
ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ**

ΑΡΘΡΟ 15

Στην εποχή της νέας βιομηχανικής επανάστασης και της δεύτερης εποχής των μηχανών, η εμβάθυνση της συνεργασίας μεταξύ Κρατών και κοινωνιών είναι απαραίτητη τώρα περισσότερο από ποτέ, ιδιαιτέρως όσον αφορά σε κοινωνικές δραστηριότητες, τεχνολογίες και πολιτισμό, τόσο υπό τη στενή όσο και υπό την ευρεία έννοια. Για το σκοπό αυτό:

1. Τα Μέρη θα αναπτύξουν και θα βελτιώσουν την επιστημονική, τεχνολογική και τεχνική συνεργασία τους, καθώς και τη συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης. Θα εντατικοποιήσουν τις ανταλλαγές πληροφοριών και επιστημονικών και τεχνικών εγγράφων και θα επιδιώκουν να βελτιώσουν την αμοιβαία πρόσβαση σε επιστημονικά και ερευνητικά ιδρύματα, αρχεία, βιβλιοθήκες και παρόμοια ιδρύματα. Τα Μέρη θα υποστηρίζουν πρωτοβουλίες επιστημονικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων καθώς και ιδιωτών που στοχεύουν στη βελτίωση της συνεργασίας και στις ανταλλαγές στους τομείς των επιστημών, της τεχνολογίας και της εκπαίδευσης.

2. Τα Μέρη θα ενθαρρύνουν και θα υποστηρίζουν εκδηλώσεις, καθώς και επιστημονικά και εκπαιδευτικά προγράμματα στα οποία θα συμμετέχουν μέλη των επιστημονικών και ακαδημαϊκών κοινοτήτων τους. Θα ενθαρρύνουν και θα υποστηρίζουν επίσης τη διοργάνωση διμερών και διεθνών συνεδρίων σε αυτούς τους τομείς.

3. Τα Μέρη αποδίδουν μεγάλη σημασία στην ανάπτυξη της έρευνας επί των νέων τεχνολογιών και στην εφαρμογή και χρήση τους, περιλαμβανομένης της ψηφιακής τεχνολογίας και της νανοτεχνολογίας, κατά τρόπο που σέβεται το περιβάλλον και που αναβαθμίζει τις ικανότητες, δυνατότητες και γενικότερη ευημερία των πολιτών. Προς αυτόν τον στόχο θα αναπτύξουν τη συνεργασία μεταξύ των ερευνητικών τους κέντρων, μεταξύ των ερευνητών τους και μεταξύ των ακαδημαϊκών θεσμικών συστημάτων τους.

4. Τα Μέρη θα δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξη πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ των δύο Κρατών, τις κοινωνίες τους και τις κοινωνικές τους ομάδες, δίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στις τέχνες, το χορό, τον κινηματογράφο, τη μουσική και το θέατρο. Υπό αυτό το πρίσμα, ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί στον αθλητισμό. Θα προωθηθεί η διμερής συνεργασία στον τομέα της υγείας, περιλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

ΑΡΘΡΟ 16

1. Τα Μέρη θα συνεργάζονται στενά στον αγώνα κατά του οργανωμένου και διασυνοριακού εγκλήματος, της τρομοκρατίας, των οικονομικών εγκλημάτων, ιδιαίτερος σε ό,τι αφορά το έγκλημα που συνδέεται με την παράνομη διακίνηση ή/και εκμετάλλευση ανθρώπων, τα εγκλήματα που συνδέονται με την παραγωγή, παράνομη διακίνηση ή/και εμπορία ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, την παράνομη κατασκευή και διακίνηση πυροβόλων όπλων, τμημάτων και συστατικών τους και πυρομαχικών, την παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας πολιτιστικών αγαθών, τα αδικήματα που αφορούν τις μεταφορές της πολιτικής αεροπορίας και το έγκλημα που συνδέεται με την πλαστογραφία ή/και λαθρεμπορία σιγαρέτων, οινοπνεύματος ή καυσίμων.

2. Τα Μέρη θα συνεργάζονται στενά στον τομέα πολιτικής προστασίας, δίδοντας ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη και διαχείριση φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών και στην ανακούφιση από τις συνέπειες των καταστροφών. Έκαστο Μέρος μπορεί να κάνει χρήση της ειδικής εκπαίδευσης και εμπειρογνωμοσύνης του άλλου Μέρους και οποτεδήποτε είναι αναγκαίο και δυνατόν κάθε Μέρος θα παράσχει στο άλλο την ειδική υποδομή του, ειδικότερα στην πυρόσβεση. Τα Μέρη δύνανται να εξετάσουν την ίδρυση σχετικού μηχανισμού για συνδρομή στην εφαρμογή του παρόντος Άρθρου.

ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΡΘΡΟ 17

Τα Μέρη θα ενισχύσουν και θα επεκτείνουν την συνεργασία τους στον τομέα της Άμυνας, μέσω, μεταξύ άλλων, συχνών εκατέρωθεν επισκέψεων και επαφών της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας των ενόπλων δυνάμεών τους, την κατάλληλη μεταφορά

τεχνογνωσίας και οικοδόμησης δυνατοτήτων, την συνεργασία στους τομείς της παραγωγής, ενημέρωσης και κοινών στρατιωτικών ασκήσεων. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην εκπαίδευση προσωπικού την οποία τα Μέρη θα μπορούσαν να παράσχουν το ένα στο άλλο.

ΣΥΜΒΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΑΡΘΡΟ 18

1. Από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη θα καθοδηγούνται στις σχέσεις τους από τις διατάξεις των παρακάτω διμερών συμφωνιών που είχαν συναφθεί μεταξύ της πρώην Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και του Πρώτου Μέρους στις 18 Ιουνίου 1959: α) Τη συμφωνία περί αμοιβαίων δικαστικών σχέσεων, β) Την συμφωνία για την αμοιβαία αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων και γ) Την συμφωνία περί ζητημάτων υδρο-οικονομίας.

2. Τα Μέρη συμφωνούν ότι, από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, όλα τα διεθνή κείμενα που δεσμεύουν διμερώς τα Μέρη θα παραμείνουν σε ισχύ, εκτός εάν καταργούνται ειδικά από την παρούσα Συμφωνία.

3. Τα Μέρη θα διαβουλευθούν μεταξύ τους προκειμένου να εντοπίσουν άλλες συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ της πρώην Σοσιαλιστικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας και του Πρώτου Μέρους οι οποίες θα θεωρηθούν κατάλληλες για εφαρμογή στις αμοιβαίες τους σχέσεις.

4. Τα Μέρη δεσμεύονται να διερευνήσουν όλες τις δυνατότητες σύναψης πρόσθετων διμερών συμφωνιών αναγκαίων σε σχέση με τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

ΕΠΙΛΥΣΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

ΑΡΘΡΟ 19

1. Τα Μέρη θα επιλύουν κάθε διαφορά αποκλειστικά με ειρηνικά μέσα σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

2. Σε περίπτωση που το ένα Μέρος θεωρεί ότι το άλλο Μέρος δεν δρα σύμφωνα με τις προβλέψεις της παρούσας Συμφωνίας, το Μέρος αυτό θα γνωστοποιήσει κατ' αρχάς στο άλλο Μέρος τις ανησυχίες του και θα αναζητήσει μία λύση μέσω διαπραγματεύσεων.

Εάν τα Μέρη δεν μπορέσουν να επιλύσουν το ζήτημα διμερώς, μπορεί να συμφωνήσουν να ζητήσουν από το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να κάνει χρήση των καλών υπηρεσιών του για την επίλυση του ζητήματος.

3. Οποιαδήποτε διαφορά προκύψει μεταξύ των Μερών σχετικά με την ερμηνεία ή εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας και δεν έχει επιλυθεί σύμφωνα με τις διαδικασίες που αναφέρονται στο Άρθρο 19(2), μπορεί να υποβληθεί στο Διεθνές Δικαστήριο. Τα Μέρη θα πρέπει πρώτα να προσπαθήσουν να συμφωνήσουν σε κοινή υποβολή κάθε τέτοιας διαφοράς στο εν λόγω Δικαστήριο. Ωστόσο, εάν δεν επιτευχθεί συμφωνία εντός έξι μηνών ή μεγαλύτερου χρονικού διαστήματος όπως τα Μέρη αμοιβαία θα συμφωνήσουν, τότε κάθε τέτοιου είδους διαφορά δύναται να υποβληθεί από οποιοδήποτε από τα Μέρη μονομερώς.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΑΡΘΡΟ 20

1. Η παρούσα Συμφωνία θα υπογραφεί από τους Υπουργούς Εξωτερικών των δυο Μερών.

2. Η παρούσα Συμφωνία υπόκειται σε κύρωση, σύμφωνα με την αλληλουχία της διαδικασίας που περιγράφεται στο Άρθρο 1(4).

3. Από της ολοκλήρωσεως των αναγκαίων εσωτερικών νομικών διαδικασιών για τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας όπως περιγράφεται στο Άρθρο 1, τα Μέρη θα ενημερώσουν το ένα το άλλο εγγράφως εντός δυο εβδομάδων. Η παρούσα Συμφωνία θα τεθεί σε ισχύ κατά την ημερομηνία παραλαβής της τελευταίας γνωστοποίησης από το εν λόγω Μέρος.

4. Το Άρθρο 8(5) θα εφαρμόζεται προσωρινά, εκκρεμούσης της θέσης σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας. Εάν η παρούσα Συμφωνία δεν τεθεί σε ισχύ, η παρούσα Συμφωνία στο σύνολό της και κάθε διάταξή της ξεχωριστά, δεν θα έχει περαιτέρω ισχύ ή εφαρμογή, προσωρινή ή άλλη, και δεν θα δεσμεύει οποιοδήποτε από τα Μέρη με οποιοδήποτε τρόπο.

5. Η διαφορά και τα εναπομείναντα θέματα που αναφέρονται στις αποφάσεις 817(1993) και 845(1993) του Συμβουλίου Ασφαλείας θα θεωρούνται ότι έχουν επιλυθεί από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας.

6. Το συντομότερο δυνατόν από τη θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, τα Μέρη ή ένα από τα Μέρη θα ενημερώσουν το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την θέση σε ισχύ της παρούσας Συμφωνίας, συμπεριλαμβανομένης της ημερομηνίας θέσης της σε ισχύ, για την εφαρμογή της στα Ηνωμένα Έθνη.

7. Η παρούσα Συμφωνία δεν στρέφεται εναντίον οποιουδήποτε άλλου Κράτους, οντότητας ή προσώπου. Δεν παραβιάζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες που ήδη ισχύουν και που τα Μέρη έχουν συνάψει με άλλα Κράτη ή διεθνείς Οργανισμούς.

8. Το Πρώτο Μέρος θα εφαρμόζει την παρούσα Συμφωνία σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την συμμετοχή του στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη συμμετοχή του σε άλλους διεθνείς, πολυμερείς ή περιφερειακούς θεσμούς ή Οργανισμούς, καθώς και από άλλα διεθνή κείμενα. Ομοίως, το Δεύτερο Μέρος θα εφαρμόζει την παρούσα Συμφωνία σύμφωνα με τις υποχρεώσεις του που πηγάζουν από την συμμετοχή του σε διεθνείς, πολυμερείς ή περιφερειακούς θεσμούς ή Οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένης της ΕΕ, στην συνέχεια της προτεινόμενης ένταξής του σε αυτήν.

9. Οι διατάξεις της παρούσας Συμφωνίας θα παραμείνουν σε ισχύ για αόριστο χρονικό διάστημα και είναι αμετάκλητες. Δεν επιτρέπεται καμία τροποποίηση της παρούσας Συμφωνίας που περιέχεται στο Άρθρο 1(3) και στο Άρθρο 1(4).

10. Η παρούσα Συμφωνία θα πρωτοκολληθεί στην Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών κατ' εφαρμογή του Άρθρου 102 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών μόλις τεθεί σε ισχύ.

Η ΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΓΔΜ ΓΙΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

1. Σύμφωνα με το γράμμα και το πνεύμα της Συμφωνίας, νοείται ότι ο όρος «εθνικότητα» του Δεύτερου Μέρους που ορίζεται στο Άρθρο 1 παράγραφος 3 στοιχείο β της Συμφωνίας ως «Μακεδονική/πολίτης της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας», αναφέρεται αποκλειστικά στην ιθαγένεια και δεν καθορίζει ή δεν προκαθορίζει την εθνοτική καταγωγή/εθνότητα, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 2 (2) του Συνταγματικού Νόμου για την εφαρμογή των τροποποιήσεων XXXIII, XXXIV, XXXV και XXXVI του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Μακεδονίας.

2. όπως αναφέρεται στο Άρθρο 1 (3) (γ), το Άρθρο 7 και συγκεκριμένα στο Άρθρο 7 (3) και (4), η «μακεδονική γλώσσα» αναφέρεται στην επίσημη γλώσσα του Δεύτερου Μέρους, όπως αναγνωρίστηκε από την Τρίτη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την τυποποίηση των γεωγραφικών ονομάτων που έγινε στην Αθήνα το 1977, και η οποία (σ.σ. γλώσσα) ανήκει στην ομάδα των νότιο-σλαβικών γλωσσών.